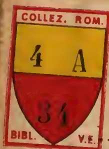

COLLEZ. ROM.
4 E
44
BIBL. V.E

COLLEZ. ROM.
4 A
34
BIBL. V.E.

5

OPVSCVLVM DE MIRABILIBUS Nouæ & ueteris Vrbis Romæ editum a Fráciſco de Albertinis Clerico Florẽtino dedicatumq; Iulioſecundo Pon. Max.

ANDREAS FVLVIVS PRAENESTINVS.

Brutis ac Deciis & q̃tũ Romana Camillo.
Marcello/& Fabiis debuit ante ſuis.
Albertine tibi: tantum Romana uetuſtas
Debet/ut ad ſuperos ſemiſepulta redit.
Mũere nãq; tuo/monuméta/ac ſigna priorꝫ
Reſq; reuiuiſcunt: & loca ducta ſitu
Singulaque Cous ſi depinxiſſet apelles
Non eſſent titulis tam manifeſta ſuis.

CVM PRIVILEGIO.

Cornelius Cymbalus Francisco Albertino Floren. Pontificii Doctori. S. P. D.

m Iraris uarias esse authorum qui de urbis anti/quitate scripserunt/opiniones: inter quos Io. Torreliũ & Blondũ/Pomponiũq; læt. qui cũ de huiusmodi re scripserint inuicẽ dissentiunt: quam rẽ minime mirari debemus. Cũ diuersa diuersis scripserint temporibus: nam nihil certi post illam Totilæ dirutionem haberi potest: nisi id quod uel per epy/taphia: uel per aliquas in marmoribus inscriptiones. Quod hoc nostro/& ita felici tempore Iulio secũdo Ponti. Maximo in solio Petri sedente/contigit. Vñ tu inter alios: qui de antiquitate scripserint/hilarius gratiosiusq; progredi poteris: cum multa illis inco/gnita: quæ tibi & aliis amicis cognita sunt addidisti: quibus (ut spero) eruditiores gaudebunt. Itaq; egredere: egredere (uti cõpluries efflagitaui) ut imprimat̃ hoc: ad quod ut imprimẽtur persuadeo illa alia opuscula de Vrbis scilicet stationibus: de confessione: de modo recte uiuendi: de sacramento: & quod ita eru/ditius scripseris: ubi ecclesiæ illis quattuor doctori/bus merito comparari meres: de expositione scilicet super orationem Dominicam & salutationem Angelicam. Hoc cum primum feceris: tuas credo lucubra/tiones gratas fore omnibus: itaq; mi Francisce aliud tibi persuadere nequirem nisi quod tibi/& amicis uti le foret. Vale Romæ. iii. nonas Nouembris.

Cornelii Distichon.

Si priscam quis siue nouam uult cernere Romam
Is duce Francisco moenia cuncta uidet.

In primo Libro:

In secundo Libro.

FINIS.

Humilis ac deuotus Franciscus Albertinus florenti/
nus/unus e capellanis Reuereñ. Car. tit. sanctæ
Sabinæ ad Iulium. ii. Ponti. Maximum.

Onsuetudo mea in amicos Beatissime pr̃/&
amor felicissimæ bonæ memoriæ Galeotti
c Car. defuncti/ac plurima eius erga me offi/
cia uehementer cogunt: ut tuæ Sanctitati
meum studium/omnemq; operam pollicear: Idq; ne
poti Sixto Car. eius fratri polliceor: Quotiencunq;
illum uideo Galeotti semper iussa mihi imposita cu;
ymagine in mentem subeunt. Sed ea tempora incide
runt: ut gratiam & auctoritatem meam non audeam
polliceri: nisi hac exceptione/quantum possim/quã/
tunq; ualeam. In cæteris uero rebus absq; ulla expe/
ctatione temporis aut laboris occupationis ue opera
mea sanctitas tua utatur. Quod pollicear præter me
ipsum/nihil est. Cum enim opusculum de stationi/
bus & Reliquiis Vrbis ad Imperatorem diuino au/
xilio a me compositum uidisset præfatus Reueren.
Galeottus/dixit. Frãcisce: Bonum opus operatus es:
Quare & mirabilia Romæ imperfecta fabularũq; nu
gis plena non corrigis? Non enim datur corona in/
cipientibus/sed perseuerantibus usq; in finem: Præ/
cor te ut in hoc mihi complaceas. Bonæ intentiõi eu
ius annuens promisi. Ea diligentia qua potui: opu/
sculum de mirabilibus Romæ ueteris emendaui: ac

nouæ Vrbis aliud in lucem produxi:quod quidem Reuereñ.Galeotto Vicecancellario/ac sanctæ Rom. Ecclesiæ presbitero Card.titu.S.Pe.ad uin.dedicare destinaueram.Sed improba & acerba mors Pontifex summe in tanta rerũ expectatiõe felicitati ei9 & labori meo inuidit in medio itineris cursu.Tamen sicut domino placuit ita factu3 est:sit nomen dñi benedictũ: & anima eius cum sanctis omnibus in pace Christi requiescat. Humiliter precor sanctitatem tuã: ut ipsa pro eius amore paruulum munusculum in loco uirtute præditi Nepotis a seruulo Francisco de Alberti. floreñ.simul cum eius recta intentione/sinceraq3 fide accipere uelit.Quod quidem opusculum tuæ sanctitati iamdiu tanq̃ numini dicatum est:quam amo/ob seruo/ueneror atq3 colo:rectam ualitudinem perpetuamq3 opto: Quod si impetrauero/nihil est quod timeam.Tua igitur sanctitas congaudeat ac semper lætetur de felicitate ac uictoria ciuitatis Bonon. recuperatæ & aliaꝝ ciuitatum a Venetis occupataꝝ.s.Fauẽtia:Ariminum:Ceruia:& antiqua Rauẽna:quæ oẽs ad pristinam libertatẽ ecclesiæ deuenere tempore tuæ sanctitatis. Quid nũc restat nisi ipsos infideles ac pfidos maumethanos persequi:ut ad ueram fidem conuertantur?Lætetur inquam tua Beatitudo/tempore cuius Portugall.Rex nouas insulas & barbaras natines ad fidem Christi conuertit.Nouissime uero Hyspaniarum Rex cum Car. Tolletano ciuitates & por

tus infidelium debellauit,ad fideq; ueri dei conuerti fecit. Si membra hoc faciunt:quid caput cũ brachiis cæterisq; corporis membris totius christianitatis uni tæ faciet? Dñs noster Iesus Christus per uiscera mise ricordiæ suæ faciat Principes ipsos concordes:ut pô pulus Christianus merito & numero augeat. Pater Beatissime quomodo patitur sanctitas tua ciuitatem Sanctam Hierusalem/ac loca sancta a spurcissimis fi dei hostibus conculcari:ac sepulchrum Xpi a pfidis maumetanis coinquinari:sanctamq; Ecclesiã Catho licam ab inimicis Xpi persequi? Vrbanus.n.ii.Pon tifex cum tricentis Mill.hominum signo salutiferæ Crucis afixis:quid nam fecit? Nonne & Anthiochiã & Asiam fere uniuersam ad fidem Xpi conuertit? Re linquo expeditionem Lucii.ii.& Clementis & Inno centii.iii.Honoriiq; eiusdem nominis aliorumq; Põ tificum:qui ad ipsam expeditionem Principes & Re ges Xpianos conuocarunt:ac uictoria tandem potiti sunt. Vtilis est hæc sancta expeditio animæ.s.& cor pori pugnantes pro fide sancta perueniamus ad glo riam sempiternam. Cæterum quanta & qualia bona temporalia & regna ac dominia ex hac expeditiõe as sequi possimus:res ipsa per se patet:& præsertim ter ram fluentem lacte & melle/quam deus promisit po pulo suo colẽdam. Heu nephas:heu dedecus totius populi Christiani:si rem publicam xpianam saluam cupitis:Xpm diligite:qua mente/quo uultu/qb9 ue

oculis intueri poteſtis tot inſignes prouincias ac no
biles ciuitates cum imperio Conſtantinopolitano:
quibus in locis populus Chriſtianus Euangelium
ſanctum p̄dicare conſueuerat/ab hoſtibus fidei chri/
ſtianæ nunc occupari? Cauendum eſt a uero iudice
dicente. Omnis arbor quæ non facit fructum excide
tur & in ignem mittetur. Et iteruȝ. Auferetur a uobis
regnum: & dabitur genti facienti fructum eius. Exp/
giſcimini puſillanimes & nolite timere: dominus. n.
pugnat pro fidelib9: Si Saul percuſſit mille & Dauit
decem millia in figura prioris teſtamenti: Nonne &
dominus noſter Ieſus Chriſtus in uero teſtamento
percutiet & confringet capita omnium inimicorum
eccleſiæ ſuæ ſanctæ? Ceſſent iam ciuilia bella: ceſſent
iam iā bella chriſtianoruȝ principum in chriſtianos.
Iam ſunt principes undiq; armati ad prelium in ipſa
Italia. Iam tempus meſſis aduenit. Ecce inquam para
ta ſunt omnia: periculum eſt in mora. O inuicti ger/
mani ubi ſunt uictoriæ antiquæ? O Chriſtianiſſimi
galli: qui iam Chriſti ſepulchrum recuperaſtis? O fi
deliſſimi Hyſpani qui totiēs cum infidelibus pugna
ſtis: O fortiſſimi pannonii qui quotidie contra mau
methanos tanq̄ ſcutum fidei pugnatis? O inclyti &
potētes Itali ubi ſūt uires & ingenia ac ipſæ diuitiæ?
ubi inquam mirabilia geſta antiquorum ueſtrorum
memoria digna: qui totum orbem ſub ſuo imperio
congregarunt? Quid dicam de regibus uniuerſis/ac

aliis principibus christianis:qui quidem omnes con
current ad tam sanctam & dignam expeditioné.Qua
propter Beatissime pater Iuli deprecor/ut alter Iulius
inuictissimus in tertio triumpho cuius scriptū erat.
Veni.Vidi.Vici. Eadem uerba in triumpho Crucis
christi decantare ualeat Sanctitas tua. Quantum ue/
ro meritum quantaq; laus & æternitas gloriæ apud
deum & homines ex hoc opere paretur tuæ sanctita
ti:ipsamet pro sua singulari sapientia existimare faci
lius potest/q̃ ullis uerbis explicari. Ergo dum tépus
habemus operemur bonum pro salute animaruʒ ad
laudem & gloriam omnipotentis Dei qui uiuit & re/
gnat in sæculum.

Prohemium.

u Rbs Roma:quæ caput est aliarum ciuitatum/
cōdita fuit Olympiade.vii.teste Dionysio.Mū
di uero.iiii.M.ccccl. Ante saluteʒ uero dñi fe/
re septingētos.& a Rhomo comite Aeneæ uel a Rho
ma Ascanii neptæ uel a Roma Itali filia ut clare di/
cam in noua Vrbe nominatam esse dicunt:q̃uis non
nulli a Romo fratre Remi:qui fuit primus Rex Ro
manorum/Romam esse uelint:quæ quidem a barba
ris exterisq; gētibus sæpe incensa fuit ac diruta.Qua/
propter beatissime pater in primo libro scribā de mœ
nibus & portis ac pontibus & regiōibus ueteris Ro/
mæ.In secundo uero de templis & Magistratibus &

Capitolio & aliis ædificiis & mirabilibus eius. In ter tio & ultimo concludam libro/in quo scribam de pa latiis pontificum & Cardinalium ædibus & aliis ædi ficiis nouæ Vrbis:ea breuitate qua potero/nonnulla cōnectens de pulchris rebus Florentinæ ciuitatis na cta occasione ꝓpositi:ne a patria ipsa ingratitudinis uitio reprehendar/cum sit quod ipsi florētini ī initio ciuitatis prædictæ/Romani per multum tempus ap pellati sint. Tamen in hoc parcat mihi Sanctitas tua/ quod simpliciter stiloq; infimo potiusq̄ mediocri uel supremo(ut deceret)scripserim. Sū enim doctis atq; indoctis debitor/quos quidem omnes deprecor/ut errores ipsos charitatis gratia castigent:ac deum ipsū pro me orent immortalem.

De Mœnibus & ambitu Vrbis Ro.

m OENIA Magnæ Vrbis Romæ ha habuerunt.dcxxxiiii. Turres cũ pin/ nis/& propugnaculis atq; de ambula/ toriis uigilũq; receptaculis:nunc uero Turres numero sunt.ccclxv.

Ambituʒ uero Vrbis.xx.mill.passuũ cõtinuisse dicitur/teste Plinio & Vopisco:Flauius uero hystoricus scribit.Aurelium imperatorem ambi/ tum Vrbis ad.l.Mil.passuum ampliasse ripasq; Ty/ beris extruxisse. Nostro uero tpe cũ Ianiculo & Va ticano uix passuum millia quindecim esse iudico: q̃ quideʒ mœnia pluries diruta fuere a barbaris:postea uero a diuersis Pontificibus multis in locis instaura ta·Poggius noster Flor.ad Nicolaum.v.Pont.de ua rietate fortunæ Lib.primo scribit.Quid iam querar: quod etiam stuporem recensenti mihi affert Vrbis mœnia ita multiplici clade aflicta/ita a fundamentis eruta:ut ne dum locus eorum pristinus/sed nedum uestigium quidem ullum aspiciatur/omnium ueteꝝ murorum sublata memoria.Nam ea quæ cernis late/ ritia noua sunt:& post octingentesimum annum de letis prioribus.Primum ab Hadriano incohata colla to ab Hæthruriæ populis centum auri pondo/tum a Gregorio uno & item ab altero pontificibus perfe/ cta:unde & diuersorum Pontificum opus uariã red/

dit muro℞ formam. Antiqua mœnia ex quadrato la pide post incensam a gallis Vrbem consumata Liui9 tradit: ut in portis ipsius Vrbis adhuc uestigia deno tant. Apud mœnia erat pomerium.i.spacium quod/ dam post muruȝ/qđ neq̧ arari nec habilitari fas erat: ut nunc est in nostra Ciuitate Florentina intus & ex/ tra cum mætharū signis: adeo quod facile solatii grã/ quisq̧ deambulare potest. tamen Romæ nostro tem/ pore non seruatur: ubi & uineæ & priuatæ ædes Vr/ bis mœnibus coniunctæ sunt: a pluribus namq̧ Im peratoribus ampliata sunt/ut apparet super portam Portuensem in lapide cum his literis.

IMPP. CAESS. DD.HH. INVICTIS SIMIS PRINCIPIBVS HARCA/ DIO ET HONORIO Victoribus ac Trium phatoribus semp Augg. ob instauratos Vrbis Aeter næ Muros/Portas ac Turres ægestis Imensis ruderi bus ex subgestióibus. V.C.& illustris militis & ma/ gistri utriusq̧ militiæ ad perpetuitatem nominis eo℞ simulachra constituit.

Similiter & de pomerio hoc anno .M.D.ix. in lapi/ de Tyburtino nuper offosso non longe a Cancella/ ria litteræ indicant.

POMERIVM.

TI. CLAVDIVS DRVSII.F. CAI/ SAR. AVG. Germanicus Põ. Max. Trib. por. VIIII. Imp. xvi. Cos. IIII. Censor P.P. auctis po/

puli Romani finibus Pomeriũ. AMPLIAVIT TERMINAVITQ.

Nonnulla in stationum opusculo de ipsa Vrbe scripsi/quæ quidem replicare superfluum uidetur.

De portis Vrbis.

Romulus primus romanoꝝ rex tribus portis tantũ cinxerat Vrbem:quis nonnulli quattuor affirment.

Prima porta Mugonia dicebatur a mugitu animaliũ quæ & trigonia postea dicta fuit.

Secunda Porta Carmentalis a Carméta matre Aeuãdri:quæ & Scelerata postea uocata est non longe posita erat a Iano.

Tertia uero Pãdana seu Romanula uocabatur:quæ & libera dicta est:quam Pompilius instituit clausam stare pacis tpe/ut aic Piso in Annal. Liuius dicit suo tempore.xxxvii.portas fuisse in Vrbe. Plinius uero dicit.xxx.quamuis septem clausas fuisse confirmet. Nostra uero ætate sunt.xx.cum illis:quæ in ciuitate Leonina comprehenduntur.

Prima porta principalis triumphalis dicebatur/quæ omnium erat celeberrima non longe ab ecclesia Sancti Spiritus posita.

Secunda porta Flumentana postea uero Flaminia a Via nunc uero porta populi appellatur.

Tertia porta Collatina:quæ Collatiam Sabinorum opidum ducebat:postea uero Pinciana a Pincio senatore/quæ quidem nomen retinet.

Quarta porta Quirinalis a Quirini sacello seu Col/lina a Quirinali Colle:eadem Aegonensis dicta ab Aegono mōte:postea uero Salaria:ut nūc a sale dcā.
Quinta porta Numentana a Numēto opido postea Viminalis a uiminum multitudine:nunc autem ap/pellatur porta sanctæ Agnetis.
Sexta porta Exqlina postea Tyburtina deinde Tha urina a capite tauri.nunc uero porta sancti Laurentii extra muros dicitur. Pomponius lætus Exquilinam dicit esse nunc clausam cum porta inter aggeres.
Septima porta Labicana seu Neuia a Neuio nemore nunc uero porta maior appellatur:super quam litte/ræ multæ cubitales apparent:ut dicā in aq̄ductibꝰ.
Octaua porta Asinaria/q̄uis nonnulli dicant Cæli/montanā & Septimiam appellatam fuisse:tamen anti quitus porta Cælimontana erat inter Asinariam & Metrodii/sed in mœnium instauratione clausa remā sit:nunc uero porta sancti Ioannis appellatur.
Nona porta Gabiusa dicebatur quæ nunc est clausa muro nonnulli Metrodii portam appellant.
Decima porta Latina sicut & nunc appellatur nō lon ge ab ecclesia sancti Ioannis Euangelistæ ab ipā Via.
Vndecima porta Capena postea uero Appia. nunc autem porta sancti Sebastiani appellatur.
Duodecima porta Trigemina seu Hostiensis diceba tur ut Frontino placet:nunc uero porta sancti Pauli appellatur.

Decimatertia porta Portuẽsis a portu Claudii Impe.
dicta.nũc uero porta ripæ dicitur in qua ſunt litteræ
Harcadii & Honorii Impp.de inſtauratione ut ſupe
rius dixi.

Decimaquarta porta Aurelia nunc autem porta ſan/
cti Pancratii dicitur.

Decima quinta porta Fontinalis non longe a prædi/
cta in uaticano adhuc extant ueſtigia a fontibus dic/
ta:ut Liuio placet.

Decimaſexta porta Septimiana a Septimio imperato
re:quæ nomen adhuc retinet.

Decimaſeptima porta Turrionis dicitur a Nicolao
quinto fundata non longe a Campo ſancto:quæ &
Poſterula dicitur.

Decimaoctaua porta Pertuſa in monte Vaticano nõ
longe a ſtabulis palatinis.

Eſt & porta Iulia apud uiridariam:quam nuper tua
Beatitudo ſumptuoſo ædificio & Tyburtino lapide
fundauit exornauitq; apud noua Mœnia Beluidere
nuncupata:quæ quidem duæ portæ:non ſemper(ut
aliæ)oſtendunt introitum patefactum:ſed potius ad
cõmoditatem Pontificis & curialium aperiuntur.

Vigeſima porta Aenæa uocatur:nunc uero porta ca
ſtelli ſancti Angeli dicitur:non longe a mole Hadria
na:quæ ultimæ quinq; portæ poſitæ ſunt in ciuitate
Leonina.

Erant & aliæ portæ:ut Querquetulana a quercu.La

uernalis a Lauerna dea. Ruduſculana:quod ærata
eſſet uel quaſi rudis ſit impoſita & relicta apud Ne/
uiam portam.Ruthumena ab auriga ſic dicto. Mi/
nutia a ſacello Minutii.Catularia a canibus dicta:q
ibidem imolabantur:aditus quarum propter uetu/
ſtatem & mœnium inſtaurationem neſcitur: tamen
multi multa dicunt/quot homines/tot ſententiæ.

De Viis & Plateis.

ERant enim in Vrbe uiæ.xxix.principales:ut pla
cet.P.uictori:tamen tot erant uiæ quot portæ ut
Liuius inquit/de quibus nonnulla ſcribam.

Via triumphalis a Vaticano/ubi & pons erat trium
phalis ad Capitolium uſq; tendebat:quis nonnulli
ad Velabrum uſq; affirment.

Via Flamminia/quam.C.flāminius collega.M.Le/
pidi in conſulatu uictor ligurū ſtrauit ex urbe Ro.
per Tuſciam & Vmbriaȝ Ariminū uſq; ut adhuc in
multis locis uiſuntur ueſtigia.

Via Salaria:quæ a ſale nomen accepit:qm̄ per illam
ſal in Sabinos portari conſueuerat.

Via Numentana ſiue Figulenſis/qua itur Nomentū
quod eſt oppidum in Sabinis:& in agro numenta/
no balnea fuere:uñ Nero Claudius fugiens ad.iiii.
milliarium in ſuburbano liberti ſui inter Salariam/
& Numentanam uiam ſe ipſum interfecit.

Via Labicana a porta Exquilina incipiens a qua &
præneſtina:de quibus Strabo mētionem fecit lib.v.

Via Latina quæ posita est inter Appiam uiam & Valeriam: quæ ad Cassinum oppidum Appiæ coniungit: in qua sepelliebātur cadauera sicut in Flāminia.
Via Appia: quæ tendit ad ecclesiam sancti Sebastiani ab Appio Claudio censore: qui dictam uiā a porta Capena Capuam usq; strauit: quam postea Traianus Impe. instaurauit Brundusium usq;: ut inquit Strabo: paludesq; pontinas siccauit & alia q̄ plurima restituit ædificia: ut ī lapide marmoreo apud Circū maximum in uento apparet cum his litteris scalptis.
IMP. CAES. DIVI NERVE. F. TRAIANO Germanico Dacico. Pont. Max. Tribu. Pot. VIII. Imp. VIIII. Cos. V. P. P. Trib. xxxv.
Quod liberalitate optimi Principis cōmoda eaq; etiā locorum adiectione ampliata sint.
Via Piscina erat inter Thermas Antonianas & ecclesiam sancti Sixti: ut adhuc uestigia demonstrant.
Via Suburana: quæ tendit a foro Traiani ad ecclesiam sancti Martini in montibus.
Via alta a Thermis Constantini usq; ad uiminalem portam tendebat.
Via Traiana & Aurelia a nominibus ꝓpriis dictæ.
Erat & uia Valeria & Tyburtina. Amnia & Aemilia.
Via Claudia & Campana. Hostiensis & Laurentina.
Via Setina & Ardeatina. Tyberina & Quintia. Via Cassia & Cornelia. Gallicana & Patinaria. Via asinaria & Cimina: quæ quidem omnes retinent nomen

usque in hodiernam diem.

Erat praeterea in urbe Via sacra: in qua ictum fuit foedus inter Romulum & Tacium: quam Caesar dum esset Dictator uelis intexit a domo sua ad Cliuium usq; in Capitolium & tédebat a Regia seu a curia ueteri ad arcem usq;: per quam triumphantes ibant ad Capitolium: & in qua Augures sedem habentes inaugurari consueuerant non longe a carinis.

Via noua/quam instaurauit Anto. Caracalla Impe. erat apud Thermas ipsius/quae incipit a porta pallatii per radices ipsius montis supra Circum max. usq; ad infima piscinae. piscina pub. erat ubi nunc ecclesia sancti Sixti.

Via lata erat apud Iseum: quae adhuc cũ ecclesia sanctae Mariae in uia lata nomen retinet.

Erãt & aliae uiae: ut Ianuclensis & Gallia: uestigia q̃ꝝ haud facile cognoscuntur. Vespasianus uero Impe. multas uias destructas ĩstaurauit: ut in uetustissimo lapide marmoreo ante aedes Conseruatorum posito litterae incisae indicant. S.

IMP. CAESARI VESPASIANO
AVG. PONT. MAX. Trib. Pot. III. IMP.
XII. PP. Cos. III. Des: IIII.
S. C.

Quod Vias Vrbi neglegentia superior. tempor. corruptas impensa sua restituit.

Erant deniq; in urbe plateae pluribus in locis uariis

lapidibus ſtratis & ſtatuis & collosis exornatis.
Platea uero pallatii ſaxo lacedemonico ac porphireti co Ant. Heliogabalus imperator ſtrauerat.
Erant in ipſa Vrbe multæ Areæ: ut area Capitolina in qua erant cellulæ ſubterraneæ teſte Gellio lib. ii. ubi reponi ſolerent ſigna uetera: quæ ex eo templo collapſa eſſent & alia quædam religioſe donariis conſecrata & adhuc uiſuntur ueſtigia uulgo Sala Cæſaris. Erat & Area pinaria & Apollinis ut dicetur in regionibus. Erat præterea Vmbilicus ipſius Vrbis in Regione. viii. ut apparet in marmore antiquo translato ad eccleſiam ſancti Ioannis de pinea.
Tamen pater Beatiſſime: non omnes omnia poſſumus. Quæ autem feci/domino adiuuante/cito feci: ut infraſcripta carmina decantare ualeam.
Si bñ quid facias: facias cito: nam cito factum.
Gratum erit: ingratum gratia tarda facit.

De Pontibus Vrbis.

Pontes Vrbis ſeptem fuere principales/quis Vibius æqueſter & . P. uict. octo fuiſſe confirment. Videlicet. Aelius. Aemilius. Aurelius. Tarpeius. Palatinꝰ Exquilinus. Vaticanus & Ianuclenſis. Ioã. Annius. Viterb. ſuper Fabium pictorem ſcribit Carmentalis porta erat ubi pons carmẽtalis: quo trecenti Fabii cõtra ueientes tranſeuntes Tyberim in ſe linquebãt Ianiculum a dextra ut patet in Liuio.
Primus pons ſublitius dicebatᷣ: qui fuit ligneus ab

Anco Martio rege Ro.ſtructus.poſtea uero ab Ho/ratio cõclite pro libertate patriæ interciſus:quem dẽinde Aemilius lapideum fecit:a quo Aemilii nomẽ accepit:ueſtigia cuius ad radices Auentini diruta cernuntur.uulgo dicitur marmorata.

Secundus pons erat ſenatorum:qui & Palatinus di/cebatur:nunc uero pons ſanctæ Mariæ uocatur.

Tertius pons eſt in inſula Iouis lycaonia uetuſtiſſi/mus:qui & Tarpeius antea dictus fuit ſeu Fabritius quem.l.Fabritium.C.F.curatorez uiarum faciũdũ curaſſe epygramma teſtat̃:&.M.Lepidum.&.M.F. Cos.approbaſſe.In arcu pontis ſupra profluentem eſt inſcriptio corroſa cum his litteris.

L.FABRITIVS.C.F.CVR.VIAR. faciũdũ coerauit.Q.Lepi.M.F.M.Lollius.M.F. Cos.probauerunt.nunc uero pons.iiii.capita nomĩnatur.in quo loco eſt Quartus pons coniunctus p̃/dicto ponti:qui uocabatur pons Ceſtius ſiue Exquilinus(ut placet Pub.uic.)in quo marmoreæ tabulæ uetuſtate conſumptæ cum his litteris uiſuntur.

Dñi.Nñi IMPERATORES Cæſares FL.VALENTINIANVS PIVS FELIX MAXIMVS uictor ac triumf.ſemper Aug.pon.Maximus Germanic.Max.Alamann.Max.Franc.Max. Trib.pot.vii.Imp.vi.Cos.ii.P.pp.

ET FL.VALENS Pius Foelix Maximus uictor ac triũf.ſemp Aug.pon.max.Fran.Max.Ghotthic.

max.trib.pot.vli.imp.vi.Cos.ii.P.pp.
ET GRATIANVS Pius Fœlix Max. uictor ac triumf. Semper Aug. pontifex maxi. Franc. maxi. Ghotthic.max.trib.pot.iiii.imp.ii. Cons. primum P.pp.pontem Fœlicis nominis Gratiani in usum senatus ac populi constitui dedicariq; iusserunt. Nro uero tempore pons sancti Bart.uocatur.

Quintus pons Aurelius dicebatur postea Ianuclensis: quem Antonius pius imp.marmoreũ fecit a Nerone dirutus fuit: quem Sixtus.iiii. Ponti.maxi.in usum populi Ro.& curialium sumptuoso opere tyburtinis lapidibus refecit: lõgitudo cuius ped.ccxv. & pons Syxti dicitur: antea uero a curialibus pons ruptus appellatus est.

Sextus pons triumphalis dicebatur apud ecclesiam & Hospitale sancti Spiritus in Saxia/ut adhuc uestigia ipsius antiquitatis apparet/qui & Vaticanus antea dictus fuit: quem quidem tua beatitudo uult restituere: & iam a populo Ro.pons iulii uocatur.

Septimus pons Vrbis Aelius seu Hadrianus uocabatur ab ipso Helio Hadriano imp.cõstructo apud molem ipsius nostro tempore põs sancti Angeli nominatur: subter quos pontes prædictos regalis Tyber rapido cursu illabitur: iuxta ripam cuius lapis marmoreus nuper effossus est cum his lr̃is sculptis.

EX Auctoritate imp.Cæs.Vespasiani Aug.P.M. Trib.pot.iiii.imp.x.pp.Cos.iiii.V.Censor.Caius

calpetanus Rantius Quirinalis/Valerius cestus curator riparum & aluei tyberis terminauit.R.R. Prox.
Erat & pons in campo Martio apud montem citatorium de quo Suetonius mentionem facit.ubi de cõsiliis coniuratorum in cæsarem differebat:primum cunctati utrum ne in campo martio per comitia tribus ad suffragia uocantem partibus diuisis e ponte deiicerent:atq; exceptum trucidarent:an in sacra uia/uel in aditum theatri adorirentur.
Erat præterea pons marmoreus in foro Ro.a palatio ad capitolium usq;:nil tota urbe præclarius fuit ponte prædicto:quem.C.callicula fecit & capitolium cõiunxit/quem quidem.lxxx.ingentes collumnæ marmoreæ celatæ substentabant.at ex eo nunc sex tantũ colũnæ:tris.n.ad radices palatini mõtis aliæ tres ad capitolii uisunt'/nõ lõge a qbus hoc ãno multa marmora effossa fuere cũ ingẽti base marmorea/in q̃ erat hæc iscriptio forma circulari cũ lrĩs incisa:uidelicet.
VICENNALIA IMPERATORVM.
Ab alia uero parte uisebãtur sacerdotes sculpti thaurum sacrificantes.
Extra urbem est pons Moluius siue Miluius uia Flaminia.ii.mil.ab urbe ab Aemilio scauro cõstructus:ubi Maxentius tyrannus a constantino superatus ẽ supra Anienem sunt quatuor pontes primus salarius secundus Numentanus.tertius Mammeus. Quartus Lucanus.

Pons salarius extra portam salariam in quo sũt infra scripta carmina incisa.

Quam bene curuati directa est semita pontis
Atq; interruptum continuatur iter.
Miramur rapidas subiecti gurgitis undas
Et lubet iratæ cernere murmur aquæ.
Ite igitur faciles per gaudia nostra Quirites
Et Marsin resonans plausus ubiq; canat.
Qui potuit rigidas Ghothorum subdere mentes
Hic docuit durum flumina ferre iugum.

Sunt & aliæ litteræ ut dicam in opusculo epyth.

Pons Numentanus quo itur Numentum apud ecclesiam sanctæ Agnetis extra urbem : quem Narses eunuchus(ut apparet in marmore)construxit.

Pons Mammeus a matre Alexandri imp. instauratus:quem Anto. pius fecerat extra portam Tyburtinam corrupte dicitur ponte mãmolo/pons uero Lucanus est inter Vrbem & Tyburtinam ciuitatem in quo sunt litteræ infrascriptæ incisæ.

Ti.Plantio.M.Fani Siluano Aeliano pontif. Sodali Aug.III.Vir.A.A.A. F.F.Q..Ti.Cæsaris legat.V.in Germania Pr.Vrb.legat.& comiti. Claudii Cæsaris in Britania consuli.Pr.Cos.Asiæ legat. præt.Moesiæ in qua plura quam centum mil.trans danubiorum ad præstanda tributa cum coniugibus ac liberis & princib.aut regibus suis trans duxit.motum orientem Sarmatar.cõpressit q̃uis parte magna

exercitus ad expeditionem in Armeniã misisset Igno
tos ante aut infensos.p.r.Reges signa romana ado/
raturos aut hostibus receptos remisit ab aliquis eorũ
obsides accepit per quem pacem prouinciæ & confir
mauit & protulit Scytarũ quoq; regẽ Acheronẽsi/q̃
est ultra Borusthenen obsidione submota primus ex
ea prouincia magno tritici modo annona.P.R.adlẽ
uiauit hunc legatum in Striniam præfert Vrbis re/
missum.Senatus in præfectura triumphalibus orna
mentis honorauit authore imp.Cæsare Aug.Vespa
siano uerbis exornatione eius.Q.I.S.S.moesiæ ita
præfuit ut non debuerit in me differri honor trium
phalium eius ornamentorum nisi quod latior ei cõ/
tigit mora titulus præfecto urbis Imp.Cæsar Aug.
Vespasianus iterum Cos fecit/Erant & alii põtes ut
pons Meruli Via portuensi apud dirutam ecclesiam
sancti Petri a Deo dato primo pp.fundatam: apud
quem sunt litteræ incisæ.
DD.M.M.ANT.ANTII LVPI.PR.ut dicaʒ in
epyth.opusculo.nunc uulgo dr̃ elponte delarcha.

De montibus & collibus Vrbis.

Montes in urbe septem numerantur principales
teste Vergilio qui scribit.

Scilicet & rerum facta est pulcherrima Roma
Septemq; uno sibi muro circundedit arces.

Nomina quorum sunt hæc.s.
Capitolinus Palatinus Auentinus Celius Exquili/

nus Viminalis & Quirinalis.
Fabius enim pictor e Fabiorum nobili familia dicit.
Facies itaq; agri huius instar arcus erat: cuius corda esset alueus Thyberis: cornua ad solis quidem ortū rupes auentina & ad occasum capitolina/ media Palatina. Eadem palatina rupes Tyberim a fronte prospicit: a sinistris celio/ a dextris exquilino iungitur. Auentinus autem a fronte Thyberim & Capenam tenet: ad dextrā Celiolo ac Viminali heret. Capitolium ante se Thyberim & portam carmentalem cernit: hæret illi Quirinalis. Has rupes antiqui septem colles & septem montes appellauerunt. Area huius arcus est quicquid campi iacet inter Auentinum & Capitolium & a Palatio ad Tyberim. Idem Fabius dicit nomina collium ueteris Romæ hæc sunt. Capitolium Quirinalis Exquilinus palatinus Celius Celiolus Rumurius qui & Auentinus.
Mons Palatinus est ubi palatium maius: in quo Roma Itali filia condidit Valentiam oppidum. Postea uero Euander ex arcadia ueniens habitauit cum suis Herculemq; in hospitio ibidem recepit/ in quo loco Aeneas teste Cephalo Gergitio/ primū ædificare cœpit: cui Rap. Vol. cōsentit: in quo postea Romulus Romam oppidulum/ teste Fabio pictore regiaʒ Metrapolim uertit inq; Palatino colle fundauit: & in eo mōte fuit sedes po. Ro. Palatium a Palatinis ex agro reatino ibidem considentibus: uel a Pallatia uxore

Latini regis uel a Palantheo Archadiæ oppido: seu a balatu ouium dicitur
Mons Capitolinus qui & Tarpeius nominatur a Tarpeia uirgine. Capitolinus uero a capite hominis inuento. hunc montem saturnium antea uocarunt a Saturno qui ibidē habitauit. Fab. pit. ait. Prima igit origo Romæ fuit collis capitolinus: antea saturnius dictus. Is est ubi nunc sancta Maria ara cœli, & arx capitolii. Diuiditur enim in duos colles: teste Gellio & Pompo. Læt. in capitolium. s. & arcem.
Mons Auentinus qui & Rumurius: in quo habitauit Athalas Italus teste Fabio: ad radices cuius iuxta Tyberim ope atq; consilio Iani capenam oppidulū condidit & regionem eius permissu Italiam dixit: in monte erat silua laurea ioui sacra & fons fauni. Atriū libertatis & spelunca chaci & alia multa ædificia. Auētinus dicitur ab aduentu hominum seu ab Auentino rege albanorum ibidem sepulto seu ab auibus au ctore Neuio/ uel a uehendo: quoniam mons a cæteris partibus urbis paludibus esset exclusus. uehebantur ad illum homines quem Romulus teste Fabio nemini passus est habitare. Nam fratri Remo illum sacrum esse doluit usq; ad Hylernam Tyberinam de q̄ Ouidius in fastis.
Adiacet antiquus: Thyberino lacus Hylernæ
Pontifices illuc nunc quoq; sacra ferunt.
De quo loco Berosus & Io. ann. clare dixerunt. Mōs

predictus Auentinus est ubi ecclesia.s.Sabinæ.Fabius dicit.tres colles primum coluere ante Romulum medium quidem Roma filia itali:extremos uero Saturnus & Italus. Atrium libertatis. Atrium proprie ab atriatribus tuscis teste Var. appellatum:genus est ædificii ante ædem continens mediam aream ut inquit Festus pom. Victruuius uero scribit lib.vi. Atria lanuis esse proxima. Liuius scribit atriuʒ libertatis Romæ fuerat uetustissimum & obsides tarentinos in dicto atrio custoditos fuisse scribit præterea refectum fuisse ampliatumqꝫ ab Heliopeto.& Cor. cethego cēsoribus. Suetonius uero ab asinio pollione atrium libertatis refectū fuisse scribit. Nōnulli uolūt porticū ueste fuisse ubi nunc tres columnæ quas dixi ē pōte palatino esse & aliæ tres capitolii aliud atrium a Tito & Domitiano instauratum in quo sunt nonnulla signa litterarum uidelicet. RESTITVER.

Mons Celius a Celio Vibienno tusco duce nobili q cū suis in auxiliū Romuli uenit contra Latinoꝝ regē Acronē:& incipit a basilica lateranen.& terminū ponit ubi nunc est ecclesia.s.Gregorii & includit ecclesias Mariæ in Domnice & Stephani rotundi & Ioānis & Pauli ac petri & Marcellini in radicibus eius & alias nonnullas ecclesias. Et ibi prope est quatriuiūʒ s.inter Cælium ipsum & Exquilias/in quo monte erāt ædificia sumptuosa ut dicet infra:uestigia quorum adhuc multis in locis uisuntur in uinea domini

Achillis de Ciampolis de castro plæbis in qua sæpe fui cũ.d.Iuliano Marasca & Bartholomæo Cynisco.
Mons Exquilinus est omnium altissimus in quo loco nũc est ecclesia sanctæ Mariæ maioris:prope quaꝫ erat Basilica Sicimini Romani. Marcus Varro dicit Exquiliæ duo montes habiti q̃d pars Cespius mons suo antiquo nomine etiã nunc ĩ sacris appellatur:est & mons oppius. Exquiliæ teste Pomponio Læto incipiunt ab ecclesia sancti Petri a uinculis & protẽdũt usq; ad sanctæ Crucis:inde ad Termas dioclitianas: illinc circum eundo includit ecclesiaꝫ sancti Andreæ & Antonii atq; Praxedis & alias nonnullas:ab esculando dicitur/quod ibi escultæ a Rege Tull. essent: uel quod ante urbem conditam/ut nonnullis placet/ Collis ille aucupibus erat in usum:ut sparsis Quisquiliis aues illuderentur.
Mons Quirinalis est: in quo sunt equi marmorei a Fidia & Praxitele sculpti:pars cuius infima solo adequata/ut columna Traiani in foro suo posita melius circũspici posset:qui prius mons Egonus appellatꝰ est/In quo loco & monte est ecclesia sanctæ Agathæ in Subura ubi & decem tabernæ fuerunt:ut in tiburtinis lapidibus nouiter effossis apparet/qui mons teste Dionysio lib.ii.hæret Capitolio:dictus a Iunonis sabinæ templo/quam illi hastatam siue curim.i. Quirim uocant.Eundo uero a sinixtris est uallis inclusa parietibus:ubi fiebant Floralia: & mons a dex

stris habet domū cardinalis Neapolitani in pte Quiri
nalis montis:qui uocatur mons Clateræ & Apolli/
nis. Mons uero a dextris uocatur Capitolium uetus
ubi fuit templum Iouis antiqui.
Mōs Viminalis a uiminibus dictus tēdit ad Thermas
usq; dioclitianas. Marcus enim Varro colles Exquil
liæ; nō ꝑ mōtes appellat in hæc uerba. Tertiæ regio/
nis colles quinq; a deorū phanis appellati sunt/eqs
nobiles duo colles Viminalis ab Ioue uimineo:cui9
aræ ibi sūt:& Quirinalis a phano Quirini uel ab ip/
sis Quiritibus;qui cum Tatio curibus uenerūt Ro
mam/& ibi castra posuerūt.in quo monte est ecclesia
sancti Laurentii Panis & Pernæ(ut dicitur/Qui col/
les Quirinalis & Viminalis coniunguntur ꝓpe por
tam Viminalem:quæ proxima est portæ Collinæ:
tamen de uiminali sunt nonnulli qui aliter sentiunt.
Est & mons notissimus inter ecclesiam sancti Saluato
ris de Lauro & ecclesia pacis/qui uocatur Iordanus
mons/in quo ædes Vrsinoꝶ sitæ uisuntur.
Est & mons Ianiculus siue aureus intrans Tyberim:
in quo Ianus habitauit:ubi nunc est Ecclesia sancti
Petri in monte Aureo/qui in ethruria nō in Roma.
Plinius tertio lib. Saturnia ubi nunc Roma. Antipo
lis uelo ubi ianiculum in parte Romæ.
Collis Vaticanus ubi ecclesia sancti Petri apostoli &
palatium pont. de quo Festus Pompeius Vaticanus
collis appellatus est:eo quod potitus sit populus ro.

uatem responso pulsis æthruscis. Aulus uero gelius lib: xv. scribit. Et agrum Vaticanum: & eodē agri dominus præsidem appellatum acceperamus a Vaticinijs: quæ ui atq; instinctu eius dei in eo agro fieri soliti essent. Sed præter hanc causam. M. Varro in lib. diuinarum: aliam esse tradit istius nominis rationem. Nam sicut Arius inquit appellatus/araq; ei statuta ē/ quæ est infima noua uia/quod eo in loco diuinitus uox edita erat: ita Vaticanus deus nominatus penes quem essent uocis humanæ initia: quoniam pueri simul atq; parti sunt: eam primam uocem edunt/quæ prima in Vaticano syllaba est. iccirco uagire dicitur ex primi mente uerbo sonum uocis recentis/in quo colle erat Templū Apolinis & locus clausus in quo equos regebat crudelis Nero.

Collis hortulorum/est qui surgit a dextris apud ecclesiā sanctæ Mariæ de populo in quo Neronis ossa sepulta fuere: ex quo colle teste Pomponio candidati descendebant albis uestibus magistratum petituri: q nunc mons siue collis pincius appellatur.

Mons citatorium est in campo martio non longe a columna Aurelii Ant. pii qui corrupte hodie mons Acetorium dicitur. locus erat comitiorum. i. Romanorum/qui postq̄ citati suffragia intra septa contulerant/ne laturis se denuo immiscerent: ab aliis separabantur: uulgo dicunt eum tumulum factum esse ex regestione fundamentorum columnæ antoninæ:

Mons Testatius inter auentinũ & Tyberim atq; portuensem portam intra moenia surgit in quo loco erãt collegia figulorum a Numma rege ro. instituta: auctus fuit in purgatione fluminis: in quo nostra aetate adhuc sicut in campo Martio fiunt ludi taurini tẽpore bacchanaliorum. Petrus enim Marsus ostendit mihi nonnulla super Festum pompeium/qui scribit Tarentum locus in campo martio dictus: q eo loco Ara ditis patris in terra occultaretur. Thauri appellãtur ludi in honorem deorum inferoruz facti: instituti autem uidentur hac de causa regnante Tarquinio Superbo/cum magna incidisset pestilentia in mulieres grauidas: quae fuerat facta ex carne diu uẽdita populo thaurorum/ob hoc diis inferis instituti & thauri uocati sunt. Aliae figulinae erant extra portam Viminalẽ a dextris ubi surgit adhuc collis ei9 materiei. Sunt & alii montes seu colles minores ut est mons Caeliculus siue caeliolus apud Celium montem/quẽ Tullius rex addidit Vrbi cũ mõte Exqlio & uimiali. Extra urbem prope portam collinam erat locus subterraneus in tumulo: ubi uestales uirgines stupro siue incestu deprehensae uiuae fodiebantur cum pane/ & aqua. Plura de his Plutarchus in uita Camilli. Mons sacer ultra anienem extra portã collinam/quo plebs a nobilitate secedens diu habitauit.

De aquae ductibus.

IVlius Frontinus aquas Vrbis tantũmodo suo Tempore nouem fuisse scribit. Sextus uero ruffus/qui Frontino posterior Diocltiani temporibus urbem Romam descripsit/aquas ad decem & nouem fuisse.s. Aureliam/Appiam/Aniam/Atthicam Augustam/siue Alsietinam/Algentianam/Antonianam/Alexandrinam/Claudiam/Ceruleam/cuminã seu ciminiam/Damnatam/Iuliam/martiam/Sabatinam/Seuerianam/traianam/tepulam/ & Virgineam seu Herculeam: e quibus nunc una solũmodo urbeȝ influit scilicet Virginea in campo martio: ubi lapis marmoreus cum his litteris appositus est.

TIBERIVS CLADIVS DRVSI FILIVS Cæsar Aug. Ductus aquæ uirginis destinatos per Cæsarẽ a fũdamẽtis nouos refecit ac restituit. Quãuis nonnulli M. Agrippæ laudem attribuant. Philip. Be. ait. M. Agrippa in ædilitate sua Romam duxit aquam Virgineam: præterea fontes fecit centũ quinq;. Castella. cxxx. complura etiam cultu magnifica ac operibus & gratuita tribuit balnea cẽtum sexaginta Plinius lib. xxxvi. Aqua Virginea a Virgine q̃dam dicta: quod cum quærerent aquam milites ro. Virgo uenas aquarum mostrauit/quam prædictus Agrippa abduxit ab octauo lapide diuerticulo duo mil. passuum prænestina uia iuxta Hercnlaneuũ riuum/quem refugiens Virginis nomẽ optinuit. M. Agrippa teste Plinio in ædilitate sua adiecta Virgiea

aqua cæterisq; corriuatis/atq; emendatis lacus septin gentos fecit. Forma ipsius aquæductus adhuc appa ret in urbe: in quo loco non longe ab ecclesia. s. Sil/ uestri in campo Mar. super ueterem arcum in tybur/ tino lapide infrascriptæ litteræ uisuntur.

TITVS CLADIVS Drusi Cæsar Augustus ger manicus Pōtifex maximus. Trib. potes. V. Imp. xi. PP. Cos. Desig. iiii. arcus ductus aquæ Virginis di sturbutos per. C. Cæsarem a fundamentis nouos fe cit ac restituit. Nonnulli uolunt septem aquæ duct9 principales in Vrbe fuisse: primus omnium fuit/in quo erat clarissima aquarum omnium toto orbe fri/ goris salubritatisq; palma præconio urbis martia in/ ter reliqua deum munera Vrbi tributa: ātiquitus. n. Aufeia uocabat': oritur uero piconia in ultimis mō/ tibus pelignorum transiit marsos fucinum lacū Ro mam usq; perueniens: mox specu demersa in tyburti na se aperit nouem millibus passuum fornicibus in/ structis per inductū primus in urbem dictam aquā inducere uoluit. Ancus Martius rex in capitolium. Postea. Q. . martius in ptura: rursusq; restituit. M. Agrippa concipit' Via Valeria mil. xxx. prope sub/ lacum/quam ait suo tempore Frontinus in auentinū a Traiano perductam traianam fuisse dictam ut ap/ paret in lapide marmoreo fracto ac nuper effosso. Aqua martia concipitur a milliario. xxxvii. ut appa/ ret in litteris super portam tyburtinam.

IMP.CAESAR.DIVI IVLI.F. Augustus pontifex max.Cos.xii.Tribunic.potest.xix.Imp.xiiii. riuos aquarum refecit.

IMP.CAESAR. Aurelius Ant. pius Felix Augu. Parthic.Max.Brit.max.Pontifex maximus Aquam Martiam uariis Ksibus impeditaȝ purgato fonte excisis & perforatis montibus restituta forma adquisito etiam fonte nouo Ant.pii Aug.in sacram Vrbem suam perducendam curauit.

IMP. T.Cæsar Diui.F.Vespesianus Aug.pō.max. Tribunitiæ pot.ix.imp.xv.Cens.Cons.vii. Desig. ii.Riuom aquæ martiæ uetustate dilapsum refecit:& aquam/quæ in usu esse desierat reduxit.

Aqua Tepula erat/quam ex agro lucullano Seruili9 Cæpio & P.Cassius longinus Censor in capitoliuȝ perducendam curauerunt.

Iuliam aquam.M.Agrippa ab inuentore uocatā introduxit ex tepula uia subterranea supra terram uero fictili structione opere arcuato.

Claudia uero/quam Caius princeps introduxit ex fontibus curtio & ceruleo mil.xlvi. uia Sublacensi claudius absoluit opere arcuato. Titus deinde restituit:ut cubitales litteræ sup neuiā portā demōstrat.

TI.CLAVDIVS Drusi.F.Cæsar Augustus Germanicus Pōtifex max.Tribunitia potestate.xii.cos. V.Imp.xxvii.pater patriæ aquas claudiam ex fontibus q uocabāt ceruleus & Curti9 a milliario.xxxvi.

Item Anienem nouam a milliario.lxii.sua impensa in urbem perducendas curauit.
IMP.CAES.Vespesianns. Aug.pont.max. Trib. pot.imp.vi.Cos.iii.Desig.iiii.P.P. aquas curtiam & ceruleam perductas a Diuo claudio & postea itermissas dilapsasq; per annos nouem sua impensa urbi restituit. Sunt ibi praeterea & aliae lrae minores.s.
IMP.Caes.Diui.F.Vespasianus Augustus Ponti. Maximus Tribunic.pon.imp.xvii.pater patriae censor cos.viii.aquas claudiam & anienem perductas a Diuo claudio/& postea a Diuo Vespasiano pre suo urbi restitutas cũ capite aquarum a solo uetustate dilapsae eẽnt noua forma reducendas sua impẽsa curauit.
Anienem ueterem.M.curtius cẽsor cum L. Papirio annis.xl.post appiam pducendã demanubiis epyro captis curauit. concipitur supra tybur.xx.mil.extra portam Romanam. Anienem uero nouam opere sumptuoso & structura mirabili Iulius Frontinus a Diuo Nerua curator aquarum factus restituit/ac in Vrbem perduxit.
Aqua appia post initium Sannitici belli inducta ab Appio claudio censore:concipitur enim in agro lucullano/qui nunc Tusculanus putatur uia praenestina.
Aqua alsietina quae & augusta dicebatur seruiebat regioni trans tyberinae cum sabatina/quarum una alsietina.s. Via claudia mil.xiiii.e lacu alsietino concepta ob frigiditatem minus salubris ab Augusto fuit

introducta: altera uero Sabatina e a sabatiis post fro-
tinum memorata: harum quoque uisuntur uestigia aq-
ductus extra portam aureliam, quam sabbatina existi-
mo: alterius uero apud triumphalem pontem. Non-
nulli addunt beatissime pater: Septimianam, ut aquarum
numerus urbis sit. xx. Quae quidem aquae, uel a con-
ditoribus, ut traiana: uel a locis unde ducuntur, ut ce-
rulea nomen assumpsere: de praedictis aquis a iulio
Frontino, qui aquarum curae delegatus fuit, perpul-
chre scriptum est: ait enim hii sunt arcus altissimi sub-
leuati in quibusdam locis ped. centum nouem tot aqua-
rum tam multis necessariis molibus, & quae sequuntur.
Plinius uero dicit. Vicit antecedentes aquarum du-
ctus: nouissimum impendium operis inchoati a. C.
Caesare, peracti a claudio: quippe lapideam excelsita-
tem omnes urbes & montes equantem: ut lauachra
impleret curtios atque ceruleos fontes adductos: eroga-
gata in id opus talentum quingenta sexaginta milia.
Is est nunc aquae ductus, quem a porta Neuia ad la-
teranensem basilicam: & inde per caelii montis dorsum
ad auentinum montem perductum fuisse a cassiodo-
ro monstratur: In domo Ioannis campolini non lon-
ge a campo florido legi infrascriptas litteras in lapi-
de marmoreo multis in locis fracto qui lapis reper-
tus fuit apud ecclesiam sanctae Crucis.

IMP. CAES. Diui. M. Antonini & Traiani. M. Sar.
M. Filius diui comodo. F. Diui Ner. Diui Antonini

pii nep. Diui Hadriani pnet. Diui Traiani parthic. abnep. Diui Neruæ abnepos. Septimius seuerus pi9 pertinax Aug. arab. adiabenic. Parthic. arabic. pont. max. Trib. pot. viii. Imp. xi. cos. ii. P. P. Procos. Et Imp. Cæs. L. septimii seueri pii pertinacis aug. arab. adiabenic. Parthic. max. fili9 diui antonii pii pnep. Diui Hadriani pronet. Diui Traiani parthic. & diui Neruæ abnep. M. aurelius antonin9 pius felix aug. trib. Pot. iiii. Procos. P. P. arcus cælemõtanos ob nimiã uetustatẽ collapsos a solo sua pecũia restituerũt. Non longe a lataranensi Basilica in Cælio monte est lapis marmoreus in aquæ d uctibus cum his litteris sculptis/ quis nonnulli scalptis dicant:
IMP. Cæs. D. M. antonini Pii Germ. Sarm. F. Diui commodi Frater Diui ant. Pii. nep. Diui Hadriani p nep. Diui Traiani parthici Abnep. Diui Neruæ abnepos. & quæ sequuntur. ut apertius dicam in opusculo de ueteribus epitha. ro. quod quidem Reuerẽ. Syxto nepoti sanctitatis tuæ uicecancellario &. S. R. E. Car. tit. sancti Pet. ad uinc. dedicaui.
In arcu Tyburtino coniuncto prædicto aquæ ductui inter ecclesiaz sanctæ Mariæ in domnicæ & Io. & Pauli sũt infrascriptæ lræ incisæ uetustate cõsũpte.
P. CORNELIVS. P. T. DOLAbella COS.
C. IVNIVS. C. F. Silanus Flamen. Martial.
EX. S. C.
Faciundum curauerunt idemq; probauerunt.

De Thermis.

Thermas in Vrbe duodecim fuisse legimus principales uidelicet.

Antoninas/Agrippinas/Alexandrinas/Aurelianas Constantianas/Dioclitianas/Domitianas/Gordianas/Neronianas/Nouatianas/Seuerianas & Traianas. Erant & Tytianæ Thermæ & Decianæ/Cōmodianæ/& Syrtacæ: Philippi. Aug. & Olympiades.

Thermæ erant loca amplissima & sumptuosa: q̄ aut calentibus aquis/aut ipso sine aquis fornice igne calefacto lauandi/sudādiq; usibus deputata sunt. Erāt præterea in Thermis lauachra in modum prouinciarum extructa ad lauandiq; usum balnea: & ne dū plano in solo unicuiq; exposita: sed etiam pensilia. Erāt deniq; in Thermis ipsis Areæ amplissimæ porticib9 circūdatæ sūptuosissimis camerataq; supbissimis fornicib9 ædificia in circuitu hñtes: in qbus columnarū diuersi coloris marmorearum ordines immensarum fuisse hinc constare: ut in ipsis ruinis adhuc apparet cum parietibus diuersorū lapidum incrustatis. Erant & natatoria & nemora/& loca pauimētata uariis adornata picturis. Erant & alia multa populi ludis/atq; delitiis exposita.

Thermæ ALEXANDRINAE ab Alexādro Seuero principe ædificatæ fuere/uestigia quarum apud ecclesiam sancti Eustachii uisuntur.

Thermæ AGRIPPINAE a. M. agrippa factæ nō

longe a Pantheo & templo Mariae super Mineruam: ut ipsarum uestigia demonstrant in loco/qui uulgo Ciambella dicitur.

Thermae ANTONIANAE: quas Bassianus antoninus Caracalla inchoauit & Alexander perfecit: adhuc uisuntur semidirutae apud ecclesiam sancti Syxti quarum cellam solearem architecti negant posse ulla imitatione/qua facta est fieri: nam ex aere uel cupro (ut ait Spartianus) cancelli superpositi esse dicuntur: quibus cameratio tota concredita est: & tantum est spatii ut id ipsum fieri negant potuisse docti mechanici: ut adhuc uisuntur ingentes ruinae cum altis parietibus ac semisepultis columnis.

Thermae AVRELIANAE: quas hyemales fecit Valerius aurelianus imperator trans tyberim: ut adhuc in nonnullis locis apparent uestigia.

Thermae CONSTANTIANAE: apud equos tyriadis adhuc uisuntur semidirutae in colle ipso quirinali: & ibidem in fracto lapide marmoreo/Petronium/qui penna urbis praefectum illas reparasse legitur.

Thermae DIOCLITIANAE: non longe ab ecclesia sanctae Susannae adhuc extant/quas Constantius/& Seuerus dedicauerunt atque statuis suis conditorumque appositis ornarunt: ut in lapide marmoreo ibidem effosso litterae ostendunt. s.

M. AVRELIVS. Val. Maximiano inuicto Aug. pont. Max. Imp. VIII. Cos. III. P. P. P.

In alio marmore translato ad plateam uulgo Camil/lianam dictam sunt incisæ infrascriptæ litteræ.
THERMAS DIOCLITIANAS :a ueteribus princib. institutas omn.
In alio uero marmore inter ecclesias sctõꝝ Andree & Antonii posito apud gradus Tiburtinos uisuntur infrascriptæ litteræ incisæ in nonnullis locis fractæ.
SENIORES AVGG.
D.D.N.N.Constantius.
M.Aurelius & Maximianus.
Thermas Feli.
Maximianus Aug.
Præsentia maie.
Fieri iussit & Di.
Domini Consecra.
Pro tanti operis. Pomponius uero Lætus lib.ii.scribit Thermæ eius nomine Romæ sunt consecratæ & Maximiani Herculii Carthagini. Thermæ nominis Dioclitiani inchoatæ fuerũt a ueteribus principib9: & consecratæ ab nouis Augustis Constantio/& Maximiano. Dioclitianus igitur inchoatum opus absoluerat omni cultu perfectum. Secuti principes posuere ibi statuas & seniorum & nouorum imperatorũ3/ quorum capita integra & fragmenta reliqua corpoꝝ erui ex subterranea testudine : ueluti ibi post ruinas Thermarum conseruata uidimus/& partim in Capitolium delata: partim in Capitolium delata : partim

Florentiam missa Constantius & Maximianus inui/cti Augusti Seuerus & Maximinus Cæsares Thermas ornarunt:& Romanis suis dedicauerunt. Sic ue in nominibus ambiguitas diximus. Hæc didicimus ex fractis marmorib9 ibi effossis:in quibus & tituli uictoriarum Maximiani Herculii in hæc uerba.
M.AVRELIVS VAL. Maximiano inuicto Aug. Pont.max.Sarmatic.Max.Gothic.Max.Imp.VIII Cos.iii.P.P.Proconsuli. Nil mirandum est Beatissime pr̄ de ipsis maximis/ac sumptuosis ædificiis Ro. Erāt.n.domini orbis terrarum:& in prædictis Thermis ædificandis Diocitianus imp. & inimicissimus fidei xp̄ianæ.cxl.Christianorum millia/ad id opus pluribus annis in modum seruitii addixit.

Thermæ DOMITIANAE: a Domitiano imperatore constructæ in campo martio non longe ab ecclesia sancti Siluestri:uestigia quarum adhuc apparent diruta marmoribusq; dispoliata.

Thermæ GORDIANE fuerunt apud ecclesiam sancti Eusebii apud domum Giordianorum:quam Iulius capitolinus dicit extasse uia prenestina ducentas columnas uno stilo habentem.

Thermæ NERONIANE erant in loco Thermarum Alexandrinarū:quas Alexander impe. restituit & Alexandrinas dixit:uel ut nonnulli uolunt cū illis coniunctæ fuerunt uestigia ipsarum apparent apud domum Reue.Car.de medic.Floren.

Thermæ NOVATIANE fuere in loco ubi nunc est ecclesia sanctæ Pudentianæ in uico patritio; ut ruinæ adhuc indicant.

Thermæ SEVERIANE a Seuero Aphro Imperatore ædificatæ fuerũt in regione trans Tyberina teste Helio spartiano columnæ pulcherrimæ/ quæ cum marmoribꝰ sunt in ecclesia.s.Grisogoni & Ceciliæ.

Thermæ TYTIANE: a Tyto ædificatæ non longe ab ecclesia sancti Martini in montibus/ quæ capaces hodie dicuntur ob aquarum capacitatem uulgo sette sale/ in quo loco inuẽta fuere duo marmora sculpta cum flamma in primo erant litteræ.IOVI.in.ii. uero IMP. Vespasianus Aug.per collegium Pontificum fecit. Post quas inter Aquilonem & Eurũ erãt Thermæ Philippi Aug.imperatoris.

Thermæ DECIANE: erãt in auentino: quas ad honorem Decii imp.S.P.Q.R.ædificauit: apud quas erant & thermæ Syrianæ/ seu Varianæ.Rap.uol.scribit priuata Traiani.i.ædes cum Thermis in Auentino teste.P.Victore ea nunc apparent/ quæ in Vinea nostra cõprehenduntur: nam eo usq; aqua.Itẽ Traianã deducebat ut ex marmoreis lr̃is repr̃is cõspeximꝰ. Notãdum est: quod ruinæ/ quas uidemus apud trophea.C.Marii a nõnullis thermæ Gallutii appellantur: tamen teste Suetonio/ fuit ibi insignis illa basilica/ quam.C.Cæsar Caio/ & Lutio nepotibus extruxit/ & usq; in hodiernum diem Caii Lutii nomen reti

net corruptæ uero Gallutii.
Erant præterea in Vrbe Lauacra multa ut fuit Agrippinæ lauachrum ab Hadriano imperatore instaurato: uestigia cuius apud ecclesiam sancti Laurentii panis pernæ uisuntur apud Thermas Olympiades in in ascensu Viminalis non longe a templo sancti Vitalis/in quo loco fuerunt reperta simulachra duo Bacchi marmorea cum fonte & fistulis plumbeis cum hac inscriptione. IN LAVACRO AGRIPPINAE.
Lauachrum cōmodi Imp. a Cleandro extructum fuit nomine ipsius Cōmodi. Spartianus nanque ait. Enim uero Pius primus Marcus. ii. Verus. iii. Cōmodus. iiii. Quintus Caracalla. vi. Getha. vii. Diadumenus. viii. Heliogabalus Antonini fuere: nec inter Antoninos referendi sunt duo Gordiani: aut qui prænomen tantum Antoninorum habuerunt.
Balnea & Baline ut in marmore antiquo uidi sculptum L. Pauli erant in colle Quirinali uulgo nunc dicitur corrupto nomine magna napoli. non longe a turri militiæ. tamen Alexander imp. omnibus regionibus Vrbis addidit balnea: & husque Alexandrina balnea dicunt balinæ in genere fœm. sunt pub. in genere autem neutro priuata balnea teste Varrone/quæ oīa Phili. Bero. confirmat.
Balinæ & balnea in urbe fuerunt numero. dcccclvi.
Lacus siue putei pub. numero. ccclii.
Latrinæ uero pub. clii.

De Naumachiis & Cloacis.

E Rant enim Naumachiæ stagna naualia in Vrbe in quibus decertabatur nauibus: E quibus principales quinq; fuisse legimus.
Apud circum maximum erat Naumachia.
Apud arcum Domiciani erat Naumachia ipsius Domitiani ut adhuc uestigia in campo martio non lõge ab augusta adhuc apparent.
Erat præterea Naumachia Neronis ad radices mõtis aurei/ea parte q̃ itur ad Pertusam portã in Vaticano.
Cloacæ amplissimæ a Tarquinio rege ro. factæ fuere in urbe ut adhuc in uelabro & iudæorum platea uidere possumus ac etiã in uinea dñi Bartholomei de doxiis apud collosseum.
Cloaca uero maxima est prope Ianum in Velabro/ut multi asserunt. Erant & aliæ q̃multæ cloacæ p Vrbem adeo ut pensilis urbs fora uideretur. Liuius enĩ ait: Tarquinius Foros in circo faciendos curauit & cloacam/quæ maxima receptaculum omnium purgamentorum Vrbis sub terram agendã quibus operibus:uix noua hæc magnificẽtia quicq̃ adequare potuit. Idem Plinius lib. xxxvi. Præterea cloacam operũ omnium dictu maxima suffossis montibus? atq; ut paulo ante dixi urbe pensili subtusq; nauigata.
Id. M. Aggrippa fecit in ædilitate post consulatum corriuatis septẽ amnibus cursu præcipiti torrentium modo rapere atq; auferre omnia coactis. Strabo uero

ait. cloacæ duro cameratæ lapide patulas carris stramẽ torum semitas reliquerunt. Tantã autem per aquæ ductus aquarum ubertas influit: ut per Vrbem/atq; Cloacas amnes inundare uideantur/& uniuersæ pro pemodum ædes subterraneos meatus: siphones ad fistulas undosas habeant. Quorũ accuratissimam dili getiam. M. Agrippa egit/qui Vrbem pluribꝰ aliis monumentis adornauit. Quæ cloacæ ad ripam usq; aluei fluminis descendebant ut adhuc in nõnullis lo cis apparet. Erant præterea curatores pub. ut in lapi de marmoreo apud pontem Aureliũ lræ indicant. s. IMP. Cæsaris Diui Traiani Parthici. F. diui Neruæ nepotis Traiani & Hadriani Aug. pont. max. Trib. pot. xxii. Imp. ii. Cos. iii. Tyrr. rusticus curator aluei & riparum tyberis & cloacarũ Vrb. R. R. restituit secundum præsidentem termina tionem proximam. I. C. P. P. IVXS. Non longe a quo loco est alia inscriptio in marmore inuento in Vinea laurentii Palucelli. s. EX Auctoritate Imp. Cæsaris diui neruæ. F. Ner. tra iani Aug. Ger. Daci. Põt. Max. trib. pot. vii. Imp. iiii Cos. V. P. P. T. Iulius Ferox curator aluei & riparũ tyberis & cloacarũ urbis terminauit ripã. R. R. Prox. C. P. P. P. C. XV. a Fabio. A. F.

De Circis.

Circi tres erãt in Vrbe principales uidelicet maximꝰ apud palatium. Neronianus in Vaticano Flãminius

ſiue appollinaris in campo martio Circum maximũ a tarquino poſtea uero a Cæſare dictatore extructũ fuiſſe legimus: longitudine ſtadiorum trium: latitudine uero unius: in quo loco erant plurimæ columnæ cum aureis epiſtillis/apud quem erat metodium/ & templum Flauiæ gentis & Naumachia/cuius poſtea lapide maximus circus deuſtis utrinq; lateribus extructus eſt: in quo loco fiebant ludi circenſes. Diuus Claudius fecit carceres marmoreos & methas deaurauit/ũn equi diſcedebant/reuertebanturq;. Maximus circus dicitur quia maximo deorum Vertũno Iano ſacratus teſte Annio Viterb. in elegiæ Vertunianæ cõmentariis. Nõ longe a quo erat Argiletus ab argo Euandri hoſpite dictus. Fabius pictor ait ſuperior. Argiletus dicitur ĩ principio Vici truſci ſub celiolo inter circum maximum & Auentinum letum ſimul argi & ſepulchrum eſt. Imus uero Argiletus eſt ubi Ianus q̃drifrons/q & Vertũnus ĩ fine Vici thuſci ad radices Capitolii in Fo. boario ubi ſaturniæ ueſtigia Circ9 Nero. in Vatica. erat/ĩ quo ipſe Nero nõnũq̃ circẽſes ludos fieri inſtituit: ac pſæpe illic aurigabat equoſq; regebat. Circus Fãminius ubi nunc eſt eccleſia ſancti Angeli in piſcina/& totũ illud ſpaciũ uſq; ad plateam Iudeorum/Circus Flaminius dicebatur ueſtigia cuius Aedificii apud domum Dominici de Matheis diruta uiſuntur: ut placet Pomponio Læto. Tamen nonnulli dicunt illud fuiſſe theatrum Balbi.

a. Cl. Caesare dedicatum & in campo Martio circum Flamminium fuisse in loco ubi nunc Agonis platea dicitur/& hoc propter uiam Flamminiam apollinare postea dictum/ ut ejus uestigia demonstrant/in quo circo ludi celebrantur Apollinares/Pandulphus lateranensis Hostiarius ecclesiae scribit Adrianum pontificem primum eo aedificasse ecclesiam sancti Apollinaris in loco ubi prius in circo Flaminco Apollinis aedes fuit. Eo in circo erant carceres bigarum & quadrigarum & loca diuisa patribus equiritibusque urbis: ut spectacula facerent. Circus enim dicitur a circuitu. Agonium dies appellabat/ut ait Sext. pomp. & Gellius quo rex hostiam imolabat: unde agonia. i. sacrificia/quae fiebant in monte Quirinali/est agonius ludus sic dictus/quia locus in quo ludi in initio facti fuere sine angulo cuius festa agonalia dicebantur.

De Theatris/& Amphiteatris.

Pompeius Magnus inter alia ornamenta fecit theatrum ante curiam suam/quod quidem Nero Imp. nobilibus Germanis po. Romani magnitudinem ostensurus eos in Pompei Theatrum populo plenum introduxit/postea uero unius diei opera inaurauit/ut Tyriarum Armeniorum regem exciperet. De quo Leo Bapt. Flor. dignum opus & Pompeio & uictric. ro. in quo erat orchestra & subgestum Scena hystrionum & Hyposcenium columnis marmoreis & statuis exornatum de quo Aulus gellius in nono mentionem facit. Quum

Pompeius inquit. Aedem Victoriæ dedicaturus fo/
ret: cuius gradus uice Theatri essent nomenq; eius &
honores inscriberet.

Vestigia prædicti Theatri ex tabulo ædium Car. in
campo Flor. adhuc uisuntur. Nam tempore Blondi
litteræ in marmore fracto repertæ fuere de Genio Pō
pei & Theatro ibidem effossæ. Et quicquid a platea
eidem campi & iudeorũ ad Rosæ monasterium conti
net ædificia Pompei fuisse constat.

Theatrum Marcelli a Cæsare ceptum non longe erat
ab ecclesia sancti Nicolai in carcere ut ipsa uestigia di
ruta demonstrant iuxta quod erat Sacrariũ a Nũma
institutum circa imum argiletum.

Theatrum Balbi erat in regione. ix. quod quidem
Cl. cæsar dedicauit: & appellatur Balbi a uicinitate
Criptæ ipsius.

Caius Callicula Imp. ædificauit amphiteatrũ iuxta
septa in cāpo mart. uariis statuis & colũnis exornatũ
De Marci Scauri Theatro nil dicam: in ædilitate. n.
sua tria millia signorum aureorum in scena tm̄ fuere
temporario Theatro e marmore. s. & uitro & auratis
tabulis confecto / in quo erant. ccclx. columnæ mar/
moreæ teste Plinio lib. xxxvi. in quo scribit de duo/
bus theatris amplissimis. C. curionis. cuius gen9 lu
luxuriæ nec antea nec postea uisum est.

Amphiteatrum Tauri Statilii erat apud ecclesiam. s.
Crucis uariis exornatum marmoribus ut uestigia ip

ſius ibidem diruta cernuntur.

Amphiteatrum Titi & Veſpaſiani notiſſimum i me dia Vrbe miro lapide tyburtino extructum a Domi tiano perfectum cum incruſtatione intrinſecus & ex trinſecus cum ſignis/ & in ſingulis ſuperioribus arcu bus erant ſtatuæ marmoreæ. Ibi fiebant ludi. Sub tā to ædificio ſunt cloacæ/ teſte Pōpo. adeo ut pars ædi/ fitii ſubſtineatur a cloacis: noſtro tempore Colloſſeū uocatur/ a Neronis colloſſo/ qui ſtabat in porticu do mus aureæ/ & iuxta prædictum amphiteatrum con/ ſtructus fuit: In quo erant duo fontes/ ex quibus aq̄ puriſſima ad turbam recreandam ꝓcedebat. In dedica tione cuius quinq; millia feraꝝ genera occiſa ſunt: in quo loco prius ſtagna Neronis erāt Martial. n. dicit.

Hic ubi conſpicui uenerabilis amphiteatri
Erigitur moles ſtagna Neronis erant.

Non longe a quo eſt fragmentum lateritiæ turris ro tundæ iam incruſtatæ marmoribus/ ſuper quam erat Iouis ſimulachrum.

Erant & alia Theatra extra Vrbem ut apparet apud eccleſiam ſancti Sebaſtiani & ſanctæ Agnetis.

In omnibus theatris erat cauea theatralis/ quæ eſt cō ſeſſus ubi populus ſpectat.

Theatrum dicitur emiſperium/ ſeu uiſorium græce la tinæ uero ſpectaculū emicicli ſpecie cōſtructū erat.

Amphiteatꝝ uero quaſi in unuz iuncta duo uiſoria recte conſtat eſſe nominatum ſpectaculoꝝ gratia fo

ma rotunda & ueluti ex duobus constans Theatris.

De ærario & pecunia pub.

Locus ærarii antiquitus fuit in rupe Tarpeia in tẽplo Saturni & opis eius uxoris/ ut adhuc diruta fundamẽtorum uestigia cernunt ab ea parte qua itur ad ecclesiam sancti Nicolai in carcere/ ubi nunc parua ẽ ecclesia sancti Saluatoris collapsa in minenti Hospitali sanctæ Mariæ de porticu q̃ uocat̃ sanctus Saluator in ærario:& horrea uicina uocantur in ærario. Romanoꝝ ærarium erat in æde Saturni: quoniã in Italia Saturnũ primum instituisse nummos signare dicitur teste Cypriano. Macrob. uero sic refert. Aedẽ Saturni ærarium Romani esse uoluerunt ꝙ tempore quod incoluit Italiam fertur in eius finibus nullũ eẽ furtum cõmissum: aut quia sub illo nihil erat cuiusq; priuatum. Phil. be. ait primus autem omiũ Valerius publicola exactis regibus ædem Saturni ærarium declarauit ductus oportunitate loci & apertum & ab insidiis tutum & in primis munitũ animaduertit. Tullum Hostilium quidam consecrasse templuꝫ Saturni ferũt quidam Lutium Tarquinium Varro uero refert Titum largium dictatorem ædem Saturni saturnalibus dedicasse Liuius autem a Planco resti tutum fuisse Aulo Sempronio/ & M. minutio Cõs. in quo pecunia po. Ro. cõseruaretur. Eratq; ibi tabularium/ in quo tabulæ pub. aeneæ seruabãt teste Cicerone. Traianus uero imperator ærariũ: qđ sub Ca

pitolio erat in nouam ædem Saturni traduxit/ubi & libri Elephantini seruabant̃:in quibus.xxxv.tribus erant conscriptæ cū libris lintheis in quibus quidem Annales conscribebant̃ a Pontificibus.

Erat præterea in ipso ærario locus secretior ubi uectigalium uigesima teste Liuio seruabat̃. Locus ultimi ærarii erat ubi nunc est perpulchꝝ Templum in honoré diui Hadriani mar.dedicatū. Non longe a quo erat officina cudendæ pecuniæ. Seruius.n.Rex Ro. primus in Vrbe figuauit æs:signatumq; est antiqnitus nota pecudum/unde & pecunia appellat̃. Argentum uero signatū est āno Vrbis.Dlxxxv. Nota æris Romanoꝝ fuit Ianus geminus ab una parte/ex altera uero rostrum nauis. Nota aūt argēti fuerunt bigæ atq; quadrigæ/unde bigati atq; quadrigati. Aureus uero nummus post annū sex centesimū quadragesimum septimū percussus est/q̃uis nōnulli post sexagesimum annum uelint.

Auri in ppl̃i ro.ærario fuere Sexto Iulio Lutio Aurelio consulibus pōdo septingenta uigentisex:argēti uero nonaginta duo mill.& extra numeꝝ tricenta & septuagintaquinq; mill.

Item Sexto Lutio Iulio Aurelio consulibus hoc est belli socialis initio octingenta quadraginta septé pōdo. Cæsar primo introitu in ciuili bello ex ærario ꝓtulit laterum aureoꝝ trigentasex millia/& in nūmis pondo tricenta. Asconius scribit Aerariū dici pro pri

uata pecunia/Fiscum uero pro publica/q̃uis nõnulli dicant ærarium pro repositorio pecuniæ pub.capiat fiscus uero pro pecunia imperatoris.

Tarpeia Rupes foro ro.imminebat unde primo son tes præcipitabantur & damnati.

De Foris & Curiis.

e Rant.n.in Vrbe Fora.xvii.principalia.s.Forũ Romanũ.Foꝝ Cæsaris.Fo.Augusti. Neruæ. Traiani.Diocliciani. Aenobarbi.& Salustii. Forum boarium.Pistorium Holitoriũ.Galloꝝ.Rusticoꝝ. Suarium.Archemoniũ.Piscariũ & Cupedinis.

Forum romanũ ab arcu seueri & hortis Mariæ Gra/ tiaꝝ ad radices Palatini usq; ad ecclesiam sanctorum Cosmæ & Damiani tendebat ampliatũ fuit a.C.Cæ sare/postea uero ab Augusto impatoribus:qđ olim Cæsar totum intexit uelis:& Cato censorius sternen dum muricibus censuerat:ut ita litigantes eiicerent: in quo erant Tabernæ nouæ septem:qđ forum di/ ctum fuit/& Foꝝ Latium/in quo stabat Domitiani collossus teste Papinio. Latialis Iuppiter in Albano monte colebatur: Dionysius lib.iiii. histor. auctor. Lactantius latialẽ Iouem a latinis coli solitum huma no sanguine. Erat ibi præterea suggestum rostris na/ uium extructum. Liuius in octauo ait. Erant ergo ro stra ad radices Palatini montis. Seruius uero dicit. Romanum Foꝝ est:ubi nunc rostra sunt. Erat & Sa cratariũ Senatus Theodosii tpe ut lr̃æ incisæ demõ

ſtrã cin maiori capella eccleſiæ ſanctæ Martinæ apud carcerem Tullianum uidelicet.

SALVIS Dominis noſtris Honorio & Theodoſio Victorioſiss. Principibus ſecretariũ ampliſſimi ſenatus. Quod uir illuſtris Flauianus iſtituerit & fatalis Ignis aſſumpſit Flauius Annius Eugharius Epifanius. V C. Præf. Vrb. uice ſacra. I. V. D. reparauit & ad priſtinam faciem reduxit.

In qua eccleſia tabulis marmoreis antiquæ celaturæ parietes undiq; exornati ſunt.

Forum Cæſaris erat apud foꝝ Ro. ſtatuis & pulcherrimis columnis decoratũ/ de quo Ouidius.

Hæc ſunt fora Cæſaris inquit.

Quod Foꝝ inter magnifica opa Vrbis enumerat Plinius/ cum ſolum tantũ foro extruẽdo ſextertiis mille ducentis Cæſar Dictator emerit/ in quo loricatã ſibi fieri ſtatuam paſſus eſt.

Forum Auguſti erat apud eccleſiaꝫ ſanctoꝝ Coſmæ & Dam. uerſus Turrim Comitum. Cæſar. n. Auguſtus ædificauit foꝝ cum æde Martis ultoris & in eo Caſtorem & Pollucem cum uictoria & Alex. magno & imagine belli inſignia opa Apellis poſuit. Aulus uero Gellius dicit ſtutuam Coruino Diuus Aug. in foro ſuo ſtatuendam curauit: & in eius ſtatuæ capite Corui ſimulachrũ rei & pugnæ ornamentũ. q d' foꝝ poſtea ab Hadriano inſtauratũ eſt.

Forum Traiani ab ipſo Traiano extructum & dictũ

apud columnam eius Coclidem in quo posuit lapi/dem marmoreum cum his lr̃is.

Talem Priuatis imperatorem esse oportere:quales si bi priuatos optat habere.

Forum Neruæ siue Transitoriũ:quod a Traiani ad alia Fora transiebat/apud palatiuȝ ipsius Neruæ:ut adhuc cubitales lr̃æ dirutæ apud.x.ingentes colum/nas marmoreas apparent.

IMP.NErua Cæs.Aug. Trib.potes.iii.Imp.

Helius spartianus dicit statuas lacósas uel pedes tres nudas uel equestres diuis impatoribus in foro diui Neruæ:quod transitorium dr̃:locabat omnibus cuȝ titulis & colũnis æreis/quæ gestoꝝ ordinẽ cõtinerẽt.

Forũ piscarium erat non longe ab ecclesia sancti Ge/orgii coniunctum Foro boario/q̃uis nonnullis pla/ceat apud ecclesiam sancti Nicolai in carcere dictum forum fuisse. Varro uero lib.i.secundum inquit Ty berim ad Ianũ est foꝝ piscarium. Erat ibi & forũ Iu/garium a uico iugario dicto ubi sacra iuga bobus ꝑ in auguranda Vrbe posita sunt.

Forum boarium erat ubi nunc est ecclesia sancti Ge/orgii in Velabro/in quo erat statua Herculis ab Euã dro antiquitus sacrata:quæ uocabatur triumphalis: & usq; ad tp̃a impatorum ꝑ triumphos uestiebat ha bitu triumphali teste Plinio. Erat & Ianus geminus a Numma Rege dicatus qui pacis belloq; argumẽto colit/in quo & bos æneus stabat.uñ Oui. in fastis.

Hic ubi pars Vrbis de Boue nomen habet.
In monumentum/quod ibi ceptus est sacer sulcus a
Romulo auctor ē Cor.uel a boue Herculis : qui ob
uictoriam contra Caccum bouem sacrificauit.Oui.
Immolat ex illis thaurum tibi Iuppiter unum.
non longe a quo stát arcus marmoreus cū statuis/ac
litteris uetustate consumptis.uidelicet
IMP.CAES.Lutio Septimio Seuero Pio Pertinaci
Aug.Arabic.Adiabenic. Parth. Max.Fortissimo &
Felicissimo Pon.max.Trib.pot.xii.Imp.xi.Cos.iii
Pater Patriæ.Et
IMP.Cæs.M.Aurelio Antonino Pio. Felici. Aug.
Trib.potest.vii.Cos.iii.P.P.Procos. Fortissimo Fe
liciss.Q .Principi. Et.
IVLIAE Aug.Matri.Aug.N. Et castrorū & Sena/
tus & Patriæ.Et Imp. Cæs.M.Aureli. Antonini Pii
felicis.Aug.
Parthici.Max.Brittannici Maximi.
Argentari & negociantes Boarii huius loci : qui ue/
hent deuoti numini eorum.
Forum Holitorium non longe erat ab æde Vestæ.
Forum Salustii erat in Quirinali post templum ubi
fuit ecclesia.s.Sabinii apud ecclesiam.s.Susannæ.
Forum Suarium erat in loco ubi nūc est ecclesia scti
Nicolaii in porcilibus/quod adhuc nomē retinet nō
longe ab ecclesia sctōrū.xii.apostolorū.
Erāt & alia fora ab his rebus cognominata quæ illic
uēdebant.

CVRIAE duo℞ generum erant. M. Varrone auc/tore: in quibus. S. P. Q. R. conueniebat: & ubi cura bant sacerdotes res diuinas/ Senatus uero humanas: ut erat in curia hostilia/ quã Tulus seruius rex fecit ubi nunc est ecclesia sctõ℞ Ioannis/ & Pauli: ut ipsa uestigia demonstrãt: Gellius & Varro scribũt Sena/tus consulta iure non potuisse nisi in loco per augu/res constituto quod templum appellaretur: non eniꝫ omnes ædes sacræ Templa. Curia in qua habebatur senatus templum erat habebat modo senatus in æde Apollinis mõ in concordiæ delubro sub dextra Curiæ Hostiliæ erat Gregostasis supra comitiũ ubi nationum legati subsisterẽt/ qui ad senatũ essent missi de quo loco meminit Cicero in epistola ad. Q. fratrem Erat & Senaculũ supra Gregostasim ubi ædes Con/cordiæ & Basilica opima/ in quo loco seniores consi/stebant. Nonnulli uolũt Gregostasim solũmodo in capitolino colle fuisse:

Erat & Senatulũ aureum nõ longe a Curtio lacu: de quo Valerius maximus meminit dicens.

Ante senatus assiduã stationem eo loci pagebat/ qui hodie senatulum appellatur.

Aliud senaculum seu senatulum/ ut in marmore antiquo apparet inciso: erat apud portam Capenam.

Erat deniq͙ senatulũ mulie℞ mřona℞ in colle Quirinali ab Anto. pio Bassiani filio constructum.

Curia uetus erat inter ecclesiam. s. Petri ad uincula/ &

Lateranensem Basilicam:
Curia uero Pompeiana erat apud ipsius Theatrum in qua Cæsar interfectus fuit Idibus martias: qui periit. vi. & quinquagesimo ætatis anno.
Erat & curia calabra teste Pub. uic. ubi pontifex mior dies pronunciabat.
Erat & curia siue senatulum in cāpo martio circa ædē Bellonæ: ubi dabat senatus legatis/quos in Vrbem admittere nolebant.
Erat etiam extra portam Capenam templum martis/ubi dabatur senatus legatis hostium/qui intra urbē non recipiebantur.

De Campo martio.

Campus Martius olim ager fuit Tarquinii Regis ultimi Romanoꝝ extra Vrbē eo tpe/ut Liuio placet/qui ait. Quicquid Capitoliū & Tyberim Interfluit fuisse campum martium. Nam urbs prima ad Capitolium finiebatur: post expulsionē Tarquinii fuit consecratus ager Tarquinioꝝ deo Marti. unū campus martius dictus fuit: in quo erant multa templa & ædificia & columnæ memorādæ & porticus cū infinitis statuis & obeliscis. Martius ꝑprie fuit ubi nunc ecclesia scti Laurentii in lucina in quo habebantur comitia ut dicam inferius. In loco uero ubi nunc est domus noua capellæ apostoloꝝ Philippi & Iacobi in ecclesia. s. Laur. in lucina fuit Basis nominatissima Vrbis: non longe a qua est obeliscus magnus se/

mi sepultus: ubi effossum fuit Horologium cum li-
neis & gradibus deauratis in angulis uero .iiii. uenti
ex opere musiuo sculpti uisebantur cum hac inscrip-
tione cubitalibus litteris.

V. T. BOREAS SPIRAT.

Erat præterea Villa pub. ubi census habebatur a cen
soribus: ubi nunc est Gimnasium publicum.
In dicto campo Martio habebātur comitia .i. loca in
quibus tribus ipse petebant suffragia de eligēdis ma
gistratibus non longe a monte citatorio. Vn̄ usq; ad
Iustiniani tpa in creatione principū acclamatū est.
Felicior sit Augusto. ac Traiano melior.
Nonnulli rn̄debant. Nec Hadriano deterior.
Erat & locus comitiū in Foro. inter turrim Pallariaʒ
& lacum Curtium: duobus in locis prædictis oēs de
ligebantur siue Dictatores / siue Consules & alii ma-
gistratus. Eratq; triplex deligendi modus: de quibus
perpulchre Aul. gel. scripsit lib. xvi. Septa uero loca
erant in campo martio teste Seruio inclusa tabulatis /
in quibus Po. Ro. suffragia ferre consueuerat de qui
bus Pli. & Martialis scribunt. Erat templum Ant. Pii
non longe a columna eius Cloclide: ut cubitales lr̄æ
in marmore effosso anno salutis. Mcccct. demonstra
runt: ubi nunc uisuntur ingentes columnæ marmo-
reæ: in quo loco noster Alexander Nero Florentinꝰ
habitat. corrupte dr̄ lo Trullo ad imitationeʒ palatii
constant. in ciuitate regia positi: ut patet in lectione

beati Leonis Papæ. Erat & Tringaria unde equi ad cursum mittebantur ad certamina curulia trigarum: Triga.n.a tribus equis dicitur quadriga a.iiii. Erat & Equiria ab equorũ cursu dicta:& adhuc retinet nomen ecclesia sanctæ Mariæ in Equiria: ut dixi in stationibus. Cassiodorus uero in epistola dicit solitos ab Augusti mausoleo sex portis dimitti iũctos currus/qui per Equiriam in Flamminium circum currerent. Erant in dicto campo multa loca pub.de quo campo Strabo nonnulla scribit lib.v.
Campus Exquilinus erat sub turri Mecennatis uersus septentrionem/ubi antiquitus comburebant cadauera mortuorũ:qui locus ut nonnullis placet:erat sepulchrum peregrinorũ/quem Mecenas ab Augusto impetrauit ꝓpter foetorem uicipis molestum.
Erãt præterea in Vrbe septẽ alii campi.s. Viminalis/Agrippinus/Codetanus/Octauius/Pecuarius/Lanatarius/& Brunianus.
Extra Tyberim uero erat campus Vaticanus præter numerum. Erat & campus Iouis/in quo erat domus Piscennii nigri teste Spartiano/in qua simulachrum eius in trichoro cõstituit:quæ piscẽniani appellabãt.

De Palatiis Imperatorũ.

P Alatium maius erat in monte Palatino/in quo multæ areæ cum bibliotheca pulcherrima erant/& templa & alia loca sumptuosa uariis picturis & statuis exornata. In parte palatii uersus Septentrionem

fuit locus Palladii: cuius insignes extant ruinæ sculpturis mar
moreis portis dirutis: quem locum nunc Palladiã ꝓ
palladium corrupte appellant: in quo loco est ecclia
sanctæ Mariæ in pallaria cum sepulchro Io. ppæ xiiii.
Forum tamen dictum est Palladium ob propinqui
tatem templi ipsius Palladis. Martialis.
Limina post pacis palladiumq; forum.
C. Callicula Imp. teste Suetonio super templũ Diui
Aug. põte trãsmisso Palatiũ capitoliũq; coniunxit.
Palatiũ seu domus regia Neronis: quæ a ꝑdicto pa
latio maiori Exquilias usq; tendebat: quam domum
primo transitoriã mox incendio absumptam restitu
tamq; Auream nominauit de qua Plinius. Bis uidi
mus inquit Vrbem totam cingi domibus principum
Caii & Neronis: & huius quidẽ ne quid deesset Au
rea: nõnulli uolunt ex iunioribus ultra prædictã do
mum palatium Neronis in Ianiculo fuisse.
Palatium Claudii erat pulcherrimũ & amplum inter
Collosseum & ecclesiã sancti Petri ad uincula.
Palatium Traiani apud columnam eius erat perpul
chrum uariis marmoribus incrustatum: intus uero
picturis exornatum cum statuis.
Palatium Romuli erat apud ecclesiam sanctæ Mariæ
Nouæ absq; marmoribus & columniis cũ statua eius
Palatium antiquũ senatorũ erat apud ecclesiam sancti
Syxti multis colũnis & statuis exornatum.
Palatiũ Augusti erat inter ecclesiã s. Felicis in pinc

& Augustam in quo marmora innumera cum pul/
cherrimis columnis sita uisebantur.
Palatiũ Antonini Imp. apud columnã eius nõ lõge a
templo Ant. multis marmoribus & propheticis lapi
dibus exornatum.
Palatium Antonini Caracallæ pximum uiæ appiæ
apud Thermas eius maximis erat subfultum colum
nis ac marmoribus multis in locis incrustatum.
Palatium Titi & Vespasiani apud Thermas titianas
in quo loco hoc anno. Mdvi. Felix ro. ciuis in uinea
sua Lacohontis statuam inuenit.
Palatium Neruæ apud forũ eius erat e septis quadra
tisq; lapidibus absq; calce positis inter turrim comitũ
& Militiæ adhuc dirutum/mirabile uisu/cernitur: in
quo sunt ingentes columnæ marmoreæ inclusæ cu;
ecclesia sancti Basilii.
Palatium Flauii Constantini apud Basilicam latera/
nensem: & lataranense hucusq; appellatur a noie pro
prio Laterani patritii romani: auctoritas cui9 fuit ma
xima in urbe hic dum esset consul iussu Neronis in/
terfectus est. Aedes uero eius amplissimæ datæ fue/
re post multum tempus Constantino Imp. quas am
pliauit ac postremo Siluestro pontifici maximo con
cessit & a Laterano prædicto lataranense palatium di
ctum est: apud quem locum lataranensis basilica cũ
pulcherrimo baptisterio sita est/quæ nunc oia minã
ruinam: Nisi tua Sanctitas manus porrexerit ad

uictrices: ut iaz fecit Martinus & Nicolaus Syriacus & Innocentius & alii q̄ plures pontifices. O pr̄ beatissime: hæc est gloria sedis apostolicæ: ne primaria toti us orbis & urbis Basilica penitus collabatur: cui quidem sanctitas tua in minoribus per multum temporis spacium archipresbiter digniss. fuit ut nunc in maioribus episcopus & pastor oīum: ut alter Franci. Seraphicus ecclesiam tuam militantem repara in terris: ut triumphantem repinas in cœlis. Bonum & utile fuisset oparios fabricæ instituere & ,puentum quotidianum ordinare annexione alicuius Ecclesiæ / uel abbatiæ ,p repatione istius ad ,ppetuam rei memoriā ne absente pontifice basilica p̄dicta penit9 corruat.

Palaciū Decii imp. non longe fuit ab ecclesia .s. Laurē tii panis perne: ut adhuc ipsa uestigia denotant.

Palacium Lucinianū erat apud ecclesiam sanctæ Balbinæ: ut apparent uestigia.

Palatium Sosorriani ubi nunc est ecclesia scē Crucis Hierusalem uariis columnis exornatū.

Erant & alia palatia in Vrbe / quibus finem imponā.

De domibus & insulis.

DOmū a palatio exquilias usq; fecit Nero auct. Suet. quam primo transitoriam: postremo Auream nominauit: in cui9 uestibulo stabat Collossus magnus: habebatq; porticum triū mill. passuū & stagnum circūseptum ædificiis ad Vrbiū speciem / uinea & arua cum pascuis & siluis / uaria cū multitudin-

omnis generis pecudum ac ferarum. In cæteris partibus cuncta auro lita distincta gemmis unionumque conchis erant: cenationes laqueatæ tabulis ebur/neis uersatilibusque fistulis quæ unguenta desuper spar/gerentur. Erat præterea ædibus cenatio rotunda depicta quæ diebus ac noctibus continuis perpetuo uice mundi circumageretur. Erant denique balneæ cum hortulis & aquis marinis & albulis & alia quam plura miranda & incredibilia ut scribit Cornelius tacitus in incendio Vrbis. Plinius quoque in Aureæ domus Nerōis solariis aues ex argēto mirabili opere sculptas fuisse cōprobat.

Domus Corneliorum familiæ erat sūptuosissimis ædi/ficiis/ ut ipsa uestigia demonstrant in uico qui adhuc Corneliorum nomen retinet: a nōnullis imperitis uocā/tur ipsæ ruinæ Corneliorum. Thermæ: ob magnitudi/ne ædificiorum apud equos marmoreos Fidiæ & Prax.

In colle Viminali erāt oium totius Vrbis speciosissi/mæ domus Marci Crassi oratoris & Q. Catuli/ qui cum. C. Mario fudit Cymbros & C. Aquilii equitis Ro. qui legem tulit Aquiliam: fundamenta quarum in uineis apud ecclesiā .s. Susannæ uisuntur.

Domus Balbini etiam nunc Romæ ostenditur in Cari/nis magna & potens & ab eius familia hucusque posses/sa dicit Spartianus.

Domus Cornelii in monte Cælio erat speciosissima/ qui primus in Vrbe parietes totius prædictæ domus marmoreis crustis operuit. M. uero Lepidus Catuli

consulatu collega primus omnium limina ex numi/dico marmore in domo posuit magna reprehensione anno Vrbis.Dclxvi.

Domus Giordianorum erat perpulcra uia prænestina quæ ducentas colũnas uno stilo habebat Hæl.Spar. auctor non longe ab ecclesia.s.Eusebii. Leo Baptista de Albertis Flor.lib.ix.scribit.Valerius Romæ cũ in Exquiliis domum haberet altissimam inuidiæ uitan/dæ causa diruit:& in plano ædificauit.Itaq; hanc fra/gilitatem bona illa posteritas & pub.& priuatim secu ta est/quo ad per bonos mores licuit. Postea uero au cto imperio tantum in plerisq; omnibus creuit luxu ries præterq̃ in Octauiano nam is quidem sumptuo siore ædificatione grauabatur/quin & Villam quoq; nimiũ profuse extructam diruit tantum in quã excre uit luxuries in Vrbe:ut inter cæteros fuerint ex Gior dianorum familia:qui domum struxerint uia prænesti na columnis ducentis uno stilo & pari magnitudine quarum quinquaginta Simiadas quinquaginta numi/dicas quinq̃ginta Claudianas/q̃nquaginta Tisteas fuisse memini me legisse.

Domus Iulii Cæsaris fuit prius in suburateste Su e. q scribit hitauit prius Iulius cæsar ĩ subura/modicis ædibus post aũt pontificatum maximum in sacra uia domo pub.quam postea Octauianus Aug.sumptu/ose nimis a Liuia ornatã a solo dirui fecit:in cuius area porticus Liuia fuit structa.Ouid.lib.vi.Fast.

Disce tñ ueniẽs ætas:ubi Liuia nũc est: I

Porticus:immensæ tecta fuisse domus.
Ibi postea teste Plinio suã pacẽ ædificauit Vespasian9
Domus Catilinæ ubi erat locus qui Vellia dicebat̃
in pte Palatini montis/quæ uidet forũ Ro. qđ ibi an
tiqtus pastores uellebãt lanã ex ouibus añ usũ tõdẽdi
Domus Ciceronis iuxta forum non longe a templo
Iouis Statoris.
Domum Vergilii poetæ in Exquiliis iuxta hortos
Mecennatis.
Domus Ouidii erat prope Velabrum sub templo di
uæ Mariæ de Consolatione.
Domus Pomponii Attici : erat ĩn Valle Quirinali:
ubi nunc est ecclesia.s.Vitalis in quo loco Romulus
apparuit ante lucẽ & nunq̃ postea uisus est.
Domus Martialis erat inter collem Viminalem & col
lem Hortulorum:ubi nunc est Vinea notissima/q̃ ap/
pellatur Pyla Tyburtina.Martialis.
Ped Tyburtine sum proximus accola pyle.
Qua uidet antiquũ rustica flora Iouem.
Domus Coruina ubi hodie corrupte dicitur macel/
lum Coruorum.
Alexander Seuerus teste Spar.fecit domos pulcherri
mas.easdẽq; amicis suis:maxĩe integris uiris dõauit.
Erant & aliæ multæ domus in Vrbe numero.M.ccc.
xcvi.q̃uis nonnullis placeat.M.dccxcvii.
Insulæ uero.i.paruæ domus erant numero quattuor
millia ducentum . ii . Quamuis nonnullis placeat

fuisse quattuor mil.dcii.

De Nympheis & horreis & aliis rebus.

n Ymphea in Vrbe.xi.fuisse reperio. Erant enim loca principũ amœna aquis inductis: ut Nympheum Iouis & Nympheũ diui Alexandri in regiõe v.positum. Spartianus dicit.

Opera Giordiani Romæ nulla extant præter quædã Nymphea & balnea: sed & balinæ priuatis hominib9 fuerunt/& ab eo in usum priuatum exornatæ sunt. Erant & alia Nymphea siue Nymphia ut in regiõib9. Erant & mutatoria/ut mutatorium Cæsaris quæ erãt priuatæ domus magnoꝝ ad seccessum & delitias uariis picturis & marmoribus exornata. Non soluȝ in Vrbe & ipsa Italia extruebãt ædificia imperatoris ro. sed in ultimis finibus. Leo.n. Baptista noster floren. de Albertis scribit lib.x.de re ædificatoria. Murũ per Brittaniã Cæsares iter quos Hadrianus millia.lxxx. duxit/quo barbaros a Romanoꝝ agro separet. Antonius etiam pius eandem per insulam murum astruxit cespiceum. Seuerus post hunc transuersam per insulam utrinq; ad fines Oceani perduxit ualluȝ millia passuum.c.& duo &.xx.

Post Auentinum monte uersus meridiem supra Tyberim est planities magna ubi erant.clx.Horea pub. pub.maxime capacitatis/in quibus frumẽtũ po.Ro. seruabatur. Tñ in Vrbe dicunt fuisse horrea.ccxci. ultra prædicta: ut in regionibus Alexander.n. Seue

rus Horrea in omnibus regionibus/teste Spar.pu/
blica fecit:ad quæ conferent bona hii/qui priuatas
custodias non haberent.Erant in Vrbe officinæ pi/
storiæ numero.ccxliiii.

Apud ecclesiam.s.Susannæ in Thermis erat Vicus
Mamurii:de quo beatus Ambrosius mentionem fa
cit cũ ecclesia.s.Susannæ a Mamurio fabro peritissi/
mo dicto/qui.xi.ancilia fabrefecit/in quo loco posi/
ta erat statua ipsius a po.Ro.& adhuc nomen retinet
Mamurii.

Erat & uicus Sandaliarius in regione.iiii. ut apparet
in marmore quadrato in domo Roscia cum statuis/
& signis undiq; inciso in parte anteriori tres statuæ
cũ gallo uisunt cũ hac inscriptione in parte supiori.
IMP. CAESARE Augusto. XIII.M. Plautio
Siluano Cos.

Sub pedibus ipsarũ erant minores litteræ/uidelicet.
Doppius.ↄ.L.Iaso.D. Lucilius. D.L. Saluius.L.
Brunius.ↄ.L.princeps.L.Furius.L.L.Saluius.
MAG. VICI SANDALIARII.

Vicus Iugarius in Fo.ro.Liuius saxum inquit ingẽs
ex Capitolio in Vicum Iugarium procedit & mul/
tos oppressit.

Vicus Thuscus apud ecclesiam.s.Geor. in Velabro
Tybulus.

At qua Velabri regio patet:ire solebat/
Exiguus pulsa per uada linter aqua.

Propertius uero de uico Thuſco ait.
At tu Roma meis tribuiſti premia Thuſcis
Vnde uicus hodie nomina thuſcus habet.
De quo ait Varro poſt mortem Celii thuſci/qui nō ſuſpitione carebant uiſi ſunt in cōuallē deſcendere & ab eis dicitur Vicus thuſcus ubi eſt & templum Vertunii/qui eſt princeps ds æthruriæ. Celianis uero q ſuſpitione carebant datus eſt Celiolus cōiunctus Celio quis aliter ſentiat Dioniſius alicarnaſſeus Ioānes uero annius ſcribit. Et ideo recte Fabius dicit principium Vici Thuſci incipe ſub celiolo uerſus Auentinū & terminari/ad radices capitolii.
Ab Annio Viterb. lib. ii. Q. Fab. ſatis dictum ē de Vico thuſco & foro boario. dicit. n. in hac boaria maxima portione uici Thuſci erant opulentiores & ditiores/atq nobiliores Roman. ubi & frequentiores arcus triumphales & monumenta impatorum uidemus. alios uicos ne ſim prolixior obmittaꝫ. Erant. n. numero. cxxviii. Vico magiſtri uero. dclxxiiii.
Aediculæ numero. cccxxxix.
Curatores uiaꝝ. xxix. Denunciatores. xxviii.
Lupanaria. cccli.
Vexilla cōmunia duo. i. Roſeum pro pedibus cū litteris. S.P.Q.R. Ceruleum uero pro equitibus. Nam color cæruleus eſt maris a cuius deo Neptūno equū conſtat inuentum fuiſſe. Romani habebāt Aqlam unde Aquiliferi dicuntur ſigniferi in Ro. mili-

tia ab Aquila quam Ro.legiõibus.C.Marius in.ii. consulatu suo proprie dicauit.Habuerunt præter aq lam Ro.quattuor alia signa uidelicet.Lupos.Mino chauros.Equos & Apros:quæ singulos ordines añ ibant ut inquit Pli.lib.x.Et in arcubus triumfalibus uisuntur sculptæ in marmoribus.

Cohortes p̃toriæ.x.Vrbanæ.iiii.Virgiliũ uero.vi. Erant castra peregrina & Misenatium.Tabelliorum Salgamarioꝝ.Lectigalioꝝ.Victimariorum.Saligaliorum & equituꝫ singuloꝝ.Milites prætoriani erãt extra Vrbem/ut ingentes ruinæ demonstrant apud locum qui uulgo dicitur caput Bouis ubi est sepulchrũ mirandũ in quo uisunt incisæ ĩfrascriptæ lr̃æ. CECILIAE.Q.Cretici.F.Metellæ.Crassi:non lõge a prædicto loco fiebant ludi Olympiaci.

Erãt in Vrbe mensæ Holitoriæ siue Holeariæ numero uiginti mil.ccc.Pub.Victor dicit.xxiiii.mill.mẽdosum codicem legisse credo:ut dicere uelit duo millia quattuor eentũ.ut apparet in regionibus.

De Tribubus & regionibus Vrbis.

Tribus in Vrbe fuerunt.xxvii.postea.xxx. postremo uero.xxxv.ut apparet in lapide marmoreo in ædibus Francisci de Porcariis ro.cum hac inscriptione.

IMP.Cæsari Diui Neruæ.F.Neruæ Traiano Aug. Germanico.Dacico.Pontifici max.Tribunit.Pot. vi.Imp.iiii.Cos.V.P.P.Tribus.xxxv.Quod libe

ralitate optimi Principis cõmoda earum etiam loco/rum adiectione amplificata sint.

Nomina quarum a nonnullis uariantur:tñ ut omittã auctoritate Ennii & Liuii &.M.Varronis atq; Tolunnii Tragediaꝝ Thuscaꝝ scriptoris breuitatis cã nomina ipsarum Tribuũ scribam:quæ sunt hæc.

Taciensis a Tatio luceris a lucumone q̃uis Suburtana a nonnullis dicatur.Rũnensis siue ranensis a Romulo nõnulli romuliam dicunt. Sed liuiꝰ & Varro lib.i.dicunt suam tamen nõ a se uoluit dici romuleã sed rhumnensez quarta uocabat᷑.Exquilina.Capitolina. Quirinalis & Collina. Celiana. Anentina a septem primis collibus dictæ.Seruius lib.iiii.scribit Tullus diuisit Vrbem in quattuor partes:Palatinã:Baboranam:Collatinam:Exquilinam per Suburbanam & Collinam.liuius uero ab Vrbe condita dicit Additæ sunt ex nouis ciuibus tribus.iiii.Sabatina:Tromentina:Arniensis & Stellatina.

Sabatina a sabatia regione æthruriæ dicitur:ubi sabatius locus nunc uulgo anguillare dicitur:a quo loco Hieronymus spiñ.physicus noster uir doctiss.originem traxit:de quo loco Strabo lib.v. & sillius libro octauo scripsere. Trometina a Trometino : ut ait ait Fabius & Tolũnius.Trometes uero Campus uocatur teste Festo.Arniensis ab Arno Fluuio Io.An. scribit:hii sunt Fluuentini præfluenti Arno apposi/ti ut exponit Plinius nunc Florentini cum quibus

intelliguntur Phesulani. Stellatina a fluuio uicino Pistoriensibus & pratensibus in chusia ut placet Io. Viterb. quis sint & populi Stellatini in campania. Sȝ Fab. pictor de thusis loqt. Erat regio Metina & Scapeia siue Scapia: de quibus Liuius lib. viii. ait. Eodē anno cēsus actus nouiqȝ ciues censi tribus ꝑpter eos additæ Metia & Scaptia Censores addiderunt. Qu. philo. Sp. posthumius. Erat & Velima & Fabia de quibus Oratius.

Valet hic Fabia: ualet ille Velina.

Aliarum uero nomina hæc sunt uidelicet.

Lemonia. Pōtia. Crustumena. Papiria. Pollia. Publitia. Tyberina. Vfentina. Pontina. Faleria siue Galeria. Veturia. Cornelia. Mētina. Anthesia. Volicinia. Faucia & Pupina siue pupillia.

Antiquitus Roma erat diuisa in quattuor partes a Tull. rege ro. prius. n. a Romulo in tris teste Ennio/ quas tribus appellauit/ singularumqȝ Tribuū duces tribunos nominauit: & tribus p̄dictas diuisit in partes. xxx. curiasqȝ dixit. Vnde leges curiatæ/ & curiaꝝ præfectos Curiones appellauit: unde postea Numma Pompilius. iiii. sacrauit uirgines Vestales. s. Geganiam/ Beroniam/ Camillam & Tarpeiam. Plutarcus auctor. Postea uero diuisa fuit in sex partes principales: unde Seruius Tull. addidit duas Virgines prædictis Vestalibus. Prima Vestalium appellabat̄ maxima sicut & nos dicimus de monialib9 Abbatis/

sam/unde Populus Ro.pro sua quaq; parte ha beret ministram sacrorum:qui numerus senarius per longũ tempus seruatus est. Postremo uero fuit diuisa i n regionibus quattuordecim teste Pli. lib.iii.quarum singulæ compita supra.cc.& uicos innumeros teste Macrobio cõtinebãt. Vñ compitalitii ludi a uiis compitorum. Suetonius uero dicit.Seculares & compitalitios super calibus currere imberbes·Nostro uero tépore Regiones corrupte riones appellantur cum Vexillis & insignibus Populi Ro.In antiquo marmore in porticu ædium conseruatorum Vrbis posito non longe a porta palatii Senatoris regionum.xiiii.noĩa & Vicorum litteris uetustate deletis adhuc stare uisunt cum inscriptione huiusmodi.

IMP.Cæs. Diui Traiani Parthici.F. Diui Neruæ Nepoti Traiano Hadriano Aug. Pont.max. Trib. pot.xx.Imp.ii.Cos.iii.P.P.Magistri uicorum Vrbis regionum.xiiii.

Prima Regio.

Regio prima Capena dicitur:quæ continet areã Apollinis.Spei.Gallii seu Thallii.Carsucæ siue Carsuræ erat & Area Pinaria.Erant & Vici multi/ ut puluerarius & Camenarũ. Drusiani.Sulpitii ulterioris & alterius Sulpitii citerioris. Fortunæ obseq̃ntis.Honoris & uirtutis.Fabritii & trium ararum omnes numero.ix.

Erat præterea ædes Martis. Mineruæ.Tempestatis/

& Camenarum. Lacus promethei & Vipsani & Almo fluuius. Mutatorium Cæsaris.
Arcus tris Drusii & Veri Parthici atq; Traiani principum: erant & Thermæ Cōmodianæ & Seuerianæ & balnea Torq̄ti. Mamertini. Abascantiani. Vectii. Bolani. seu Volani. Aediculæ. x. Vico magistri. xxxvi. uel. xlix. Curatores duo. Denunciatores duo. Domus numero. cxx. Insulæ duo mil. ccl. uel. iiii. mill. ccl. Horrea. xiii. uel. xvi. Pistrina. xv. Balnea priuata. lxxxiiii. Lacus uero. lxxxii. Regio ipsa continet ped. xxii. mil. ccxxvi.

Secunda Regio.

r Egio secunda Cælimontana dicitur: quæ continet templum Claudii. macellum magnum luparias/ seu lupanaria. Aratrum Ciclopis. Campum Martialem. Castra peregrina. Caput Aphricæ/ seu Aphretæ. Arborem sanctā. Regiam Tulli Hostilii/ & Templum quod in curiam redegit patribus minorum gētium. Domum Vectilianam & Philippi. Mā siones albanas. Micam auream. Armentarium. Spolium Samarium. Ludum matutinum & gallicum cohortes quinq; uigilum. Erant præterea uici septem. Aediculæ. viii. Vico magistri. xxviii. Curatores. ii. Denunciatores duo. Domos. cxxxiii. siue. clx. Insulæ mil. dc. seu tria mil. Horrea. xxiii. Pistrina. xv. Balnea. xx. Lacus uero. lxv. Regio ipsa continet in ambitu ped. M. cc.

Tertia regio.

r Egio .iii. ISIS ET SERAPIS MONETA dicitur quæ continet Ludum magnum & Dacicum/ Amphiteatrum/ Domum Bruti/ Samiū/ Coragium/ præturam præsentissimam/ Thermas Titianas/ Traianas/ & Philippi Aug. Lacū pastoris/ Scolam Quæstoꝝ/ & Capulatorum/ Porticū Liuiæ/ Castra Misenatium & Suburam. In qua regione erant Vici.x. Aediculæ totidem Vico magistri.xxiiii. Curatores.ii. Denunciatores.ii. Domus.clx. Insulæ.ii. mil.dcclvii. Horrea.xviii. Pistrina.xvi. Balnea. lxxx. Lacus uero.lvi. Regio ipsa in ambitu continet ped. xiii.mil.cccl.

Quarta Regio.

r Egio Quarta Templum pacis dicitur/ quæ cō tinet Templum ipsius Pacis & Remi/ Veneris P. Faustinæ & Telluris. Basilicā Constantini & Pauli Aemilii/ Forum transitorium/ Sacriportum/ Balneum Dapnidis/ Porticum Asidatam/ Aream Vulcani Buccinam auream Apollinem. Vicum Sandalariuȝ/ Horrea Cartarea seu Testaria. Collossum magnum radiatum/ Sororium Tigillum/ Metam sudantem/ Carinas/ Domum Pompei & Ciceronis. Viā sanctā: In qua regione erāt Vici.viii. Aediculæ.ix. Vico magistri.xl. Curatores.ii. Denunciatores.ii. Domus cxxxviii. siue.clx. Insulæ. mil.dlvii. siue mil.dccclii: Horrea.xviii. Pistrina.xv. Balnea.lxxv. Lacus uero lxxxviii. Regio ipsa in ambitu cont.ped.xxiii.mil.

Quinta Regio.

r Egio Quinta Exquilina dicitur/quæ continet Nympheum Alexandri.macellum Liuiani.Lacum Promethei.Cohortes septem Vigilum.Aedem Veneris Aericinæ.Hortos Plantianos & mecennatianos.Regiam Serui tull.Herculem sullanuꝫ.Amphitheatrum castrense.Campum Exquilinum & Viminalem sub aggere.Lucum Exquilinum & Perelinuꝫ atq; Fugutalem.Templum Iunonis Lucinæ.Domũ Aquilii &.Q .Catuli.&.M.crassi.Aram Iouis Viminei.mineruam medicam.Isidem Paraticiam Lauacrum Agrippinæ & Thermas olympiadis.In qua regione erant Vici.xv.Aediculæ totidem.Vico magistri.xlviii.siue.lx:Cur.ii.Denun.ii.Dom.clxxx.Insulæ mil.dlvii.seu.iii.mil.dcccl.Horrea.xxiii.Pistrina.xv.Balnea.lxxv.Lacus uero.lxxii.
Regio ipsa cont.ped.xxv.mil.Dcccc.

Sexta Regio.

r Egio.vi.Altasemita dicitur:quæ continet templũ Salutis:Quirini:Serapis:Apollinis:Clatræ & Flore.Vicum mamurii & Bellonæ:Circum/& Floralia:Capitolium Vetus/Diuum Fidium in colle:Forum salustianum:Fortunam pub. in colle:statuam plumbeam mamurii:domum atticam:malum punicum:templum & domum gentis Flauiæ:hortos salustianos:senaculum mulierũ:thermas dioclitianas & constantianas:Decem tabernas:balnea pau

li:gallinas albas:aream callidii:& cohortes.iii. Vig. in qua regione erant Vici.xii.siue.xvii.ædiculæ.xvi Vico magistri.xlviii.cur.ii. Den. ii. dom.cxlvi.seu clxix.Insulæ.iii.mil.ccciii.siue.iii.mil. dv. Horrea. xviii.pistrina.xv.Balnea.lxxv.lacus.lxxvi.
Regio ipsa cont.ped.xv.mil.dc.

Septima regio.

r Egio septima Via lata dicitur:quæ continet la cum Ganimedis cohortes septem primorũ Vigilum arcum nouum nympheum iouis ædiculam caprariam campum agrippæ templum solis templuȝ nouum spei fortunæ & Quirini sacellum genii Sangi casta gipsiana siue gentiana porticum constantini equi ænei Tiridatis forum suarium & archemoriuȝ hortos largianos pyla tyburtina ad mansuetos & lapidem ptusum:in qua regione erant uici.x.siue. xv. ædiculæ.xv.Vico mr̃i.xlviii.cur.ii.den.ii.dom.cxx. Insulæ.iii.mil.ccclxxxv.horrea.xxv. Pristina. xviii. balnea.lxxv.Lacus uero.lxxvi.Regio ipsa cont.ped. xii.mil.dcc.

Octaua regio

r Egio octaua Forum romanum dicitur: quæ cõtinet rostra comitium:ædem uictoriæ Templum Iulii cæsaris:ædem Opis & Saturni in Vico iugario:templum Castorꝝ ad lacum Iuturnæ:templuȝ cõcordiæ & Iani romuli Vestæ carmentæ Titi & Vespa.deum pænatium/& Iouis optimi max.& templũ uetus mineruæ & delubrum mineruæ:ædem Iouis

conantis:ædiculam iuuentæ:ſacellum pudicitiæ pa/
tritiæ:ædem Herculis uictoris in Foro boario:ædeꝫ
Matutæ:ædem Vortũnii in uico thuſco:Ficum Ru/
minalem ſiue romularem:& lupercal uirgis:colũnaꝫ
cum ſtatua.M.Ludii gregoſtaſim:ſenaculum aureũ
equum conſtantini:milliarium aureum:pila oratia:
Equum æneum domitiani:atrium Mineruæ:ludūꝫ
Aemilium:porticum Iuliam:locum mercatoꝝ:regiã
Nummæ:Forum cæſaris:Stationes municipiorum/
Forum Auguſti cum æde martis ultoris:Forum tra
iani cum columna eius coclide & equo eius aeneo:
Vmbilicum Romæ:Lacum curtium:baſilicam argẽ
tariam:Baſilicam Pauli cum frigiis columnis:Apoli
nem triginta cubitorum:capitolium:portam carmen
talem:curiam calabram aſylum:ſignum Iouis impe/
ratoris:Horrea germanica & agrippina:aquam cernẽ
tem ſcauros:Forum boarium & piſcarium:uicum li
gurum & iugarium & unguentarium carcerem Tul
lianum porticum margaritariam helephantum her/
barium & antrum cachi: in qua regione erant Vici
xxxv.ædiculæ totidem uico magiſtri.xlviii. Cur.ii.
den.ii.domus.cxlv.Inſulæ duo mil.cc.lxxxviii.ſiue
iii.mil.dccclxxx.Horrea.xxv.Piſtria.xx.balnea. lx
vi.lacus uero.cxx.Regio cont.ped.xx.mil.dccclxii.

Nona regio

r Egio nona Circus flaminius dicitur:quæ con
tinet Theatrũ balbi cum cripta eius Theatrum

Pompeii & Marcelli/Thermas alexandrinas Hadria nas & Agrippinas porticum chorinthiam Gn.Octa uii & Philippi & argonautharum/Templum Bruti Callaici/Templum diui Ant.cum columna eius co clide/templum boniuentus/ædem Bellonæ & Iutur næ ad aquam Virgineam/ædem Vulcani in circo flā mi.ædem antiquam Apoll.cum lauacro & ædē ma/ gni Herculis custodis circi prædicti stabula.iiii. Fa/ ctionum/Mimitiam uetus & Mimitiam frumentari am/Iouem Pompeianum delubrum/Gn.Domitii/ Campum martis/Villam publicam/septa Trigaria/ Equiriam/Hortos lucullanos/Fontem Scipionis/se pulchrum Augustorum:Ciconias nixas/Pantheon Basilicam Macidii & Martiani/Insulam phelidii mi/ neruium meleagricum serapeum Iseum & mineruaꝫ calchidicam & carcerem Claudii.x.uir/In qua regio ne fuerunt Vici triginta quinqꝫ/ædiculæ triginta Vi co magistri quadraginta octo Cur.iii Deni Domus cxl.Insulæ.ii.mil.cclxxxviii.siue.iii.mil.ccclxxxviii. Horrea uiginti quattuor/Pistrina.xx.Balnea.lxiiii. Lacus uero octuaginta:Regio ipsa contiped.trigita mil.D.

Decima Regio

r Egio decima Palatium dicitur/quæ cōtinet ca/ sam romuli prata Bacchi Aram febris & Aram palatinam Vicum padi & fortunæ respicientis salu/ tis Apollinis & curtarū ædem Iouis statoris & mr̄is deum & Iouis uictoris & dii Iouis & ædē apollinis:

ubi Lychni pendebant instar arboris mala ferentis. Templum fidei. Domum cæsoniorum. Suelia. Cæ/ nationem Iouis. Aedem deæ uiriplacæ in palatio & Rānusiæ & Bibliotecam. Pentaphilon Iouis arbitra toris. Domum Augustanam & Tyberianaꝫ. Diony sii. Q. Catuli & Ciceronis. Mammeam auguratori um. Sedem imperii Romani. Vellia. Curiam ueter. Fortunam respicientem. Septironium Seueri. Victo riam germanitianam. & lupercal. In qua regione erāt Vici. xx. ædiculæ totidem. Vico magistri. xxiiii. siue xlviii. Cur. ii. Den. ii. Domus. lxxxix. Insulæ. ii. mil. dccxlii. Horrea. xlviii. Pistrina. xx. Balnea. xxxvi. seu lxvi. Lacus uero. lxxxviii. Regio ipsa cont. ped. xii. mill. Dc.

Vndecima regio.

r Egio undecima Circus maximus dicitur/ quæ cōtinet circum maximum Templum Solis & Lunæ. Mercurii & Castoris. Aedem Ditis patris & Cereris. Veneris. Portunni. Pompei. Muciæ. Aedem Consii subterraneam. Pietatis in Foro olitorio. & Iu nonis matutæ. Aram maximam. Portaꝫ Trigeminā Salinas Apollinem celispicientem Herculem oliuari um. Obeliscos duos. Forum olitoriū & Velabrū ma ius. In qua regione erāt Vici. viii. seu. xix. Aediculæ totidem. Vico magistri. xxxii. Cur. ii. Den. ii. Dom. cxiii. Insulæ. mil. Dc. siue. ii. mil. dcl. Horrea. xvi. Pi/ strina totideꝫ. Balnea. xv. lacus uero. lx. seu. lxxxviii. Regio ipsa cont. ped. xi. mil. D.

Duodecima regio.

R Egio duodecima Piscina publica dicitur: quæ continet Vicũ almæ Veneris & piscinæ pub. & Dianæ. Ceios. Triarii. Aquæ salientis. & Laci tecti. Vicum Fortunæ mammosæ. Colopeti pastoris. Portas Rudusculãæ. Victoris. & portæ Neuiæ. Hortos asinianos. Aream Radicariã. Caput uiæ Nouæ Fortunam Mammosam. Isydem Anthenodoriam. Aedem bonæ deæ Subsaxanæ Signum Delphyni. Thermas Antonianas. Septem domos Parthorum. Campum Lanatarium. Domum Chilonis & Cornificii. Cohortes tres uigilum. & priuata Hadriani. In q̃ Regione erant Vici .xii. seu .xvii. Aediculæ totidem. Vico magr̃i. xlviii. Cur. ii. Den. ii. Dom. cxxiiii. seu clxii. Insulæ. ii. mil. ccccclxxxvi.. Horrea. xx. Pistrina totidem. Balnea. xliiii. Lacus uero. lxxx. Regio ipsa cont. ped. xii. mil.

Decima tertia Regio.

R Egio decima tertia Auentinus dicitur: que continet Armilustrum Templum Lunæ & Dianæ libertatis & Iunonis Reginæ. Aedem bonæ Deæ in Auentino & atrium libertatis. Forum Pistoriũ Scholam Cassii. Porticum Fabariam. Scalas Gemonias. Thermas Varianas & Decianas. Priuata Traiani. dolacrum seu Doliolum. Mappã aureã. & Aureã Platonis. & Horrea Anicentiana. Vicum Frumentarium & trium uiarum. Vicum Fidii & Valerii. Cæseti laci

miliarii.Capitis canteri.Trium alitum. Vicum no/uum & Armiluſtrii & Columnæ ligneæ. Fortunæ Dubiæ.Loreti maioris & Loreti minoris.Vicum mũditiei & Materiariũ.In qua regione erant Vici.xlviii. Cur.ii.& Denũ.ii.Dom.c.iiii.ſeu.clxii. Inſulæ.duo mil.cccc.lxxxviii.Piſtrina.xx.Horrea.xxvi.Balnea.lxiiii.Lacus uero.viii.Regio ipa cõt.Ped.xvi.mil.cc.

Decima quarta Regio.

r Egio decima quarta & ultima Trãſtyberina di/citur:quæ continet Ianniculum:Hortos Neronianos & Domitii & Gethæ.Naumachiam Neronis Vaticanum Gaianium.Inſulam Iouis & Aeſculapii. Aedem Fauni.Balneum Ampelidis. Sacellum Ma/mæ.Balneum ſiue Balineum Priſcillianæ. Statuam Valerianam & Siccianam.Sepulchrum Nũmæ. Caput Gorgonis.Cohortes.vii.uig. Templum Fortis Fortunæ.Ianum Septimianum & Aream ſeptimia/nam.Herculem cubantem.Campum codetanum/& Brutanum.Caſtra lecticariorum.Vicum cenſorium Gemini/Longiaquilæ/Roſtrati/Quadrati/Siccinianæ/Raciliani maioris & racil.minoris. Vicum Ianuclenſem/& Larum Ruralium. Bruttanum/ Valeria/num.Salutarem Pauli.Ploti.Saufei.Sergii. & laci reſtituti Semipub.Patratilli.Viberini & ſex lucei/qui omnes uici in dicta regione ſunt numero.xxii. q̃uis nõnulli.lxxxix.fuiſſe dicant.Aediculæ totidem.Vico magr̃i.xlviii.ſiue. lxxxviii.Cur. duo. Denun. ii.

Dom.cl.Infulæ.iiii.mil.ccccv. Horrea.xxii.Pristina totidem.Balnea.lxxxvi.Lacus nero.clxxx.Regio ip sa in ambitu continet ped.xxxiiii.mil.ccccl xxxvi. Hæc de ipsis regionibus in superficie dixisse sat est. Alias uero domino concedente prædictas. xiiii.regi ones in libros.xiiii.exponam publicatis prius opu/sculis duodecim diuersarum rerum circa honoré dei & salutem animarum:ut est illud de cõfessione & ali/ud de oratione & uirtutibus/nunc uero primo libel lo finem imponam.

De Sacerdotibus & magistratibus.

r Omani habebant in Vrbe Pontificem maxi mum super omnes pontifices & Sacerdotes ut nostro tempore Christiani habent Papã summum põtificem super omnes epos & sa cerdotes.Erat.n.in maxima auctoritate & dignitate/ in cuius manibus erant omnia sacra cum libris ritua libus & lintheis atq; elephantinis/quam dignitatem maiori cum potestate ac summa reuerentia ueræ fidei tua Sanctitas adepta est: ut merito & numero ppl's Christianus augeatur/ac in bonis operibus cõfirme tur. Primus.n.Pontifex fuit Martius martii.F.a Nũ ma Rege institutus.

Erant & Flammines sacerdotes a Numma Pompil. instituti/qui gestabant in capite lanæ filamen. Erant.n.sacerdotes Martis & Quirini.Primus eorũ

uocabatur Flamen dialis:qui aliis superior erat / atq solus Ioui ministrabat. Dialis autem a potu dyos qd est Iouis. Salii uero erãt.xii.sacerdotes Marti deo dicati / qui per Vrbem cum ancillibus saltabant.
Fecialis & pater patratus erant sacerdotes / qui cũ hostibus belli tpe bellum indicebant inferiẽdo fœdere.
Erant & Augures / qui captabant auguria uelato capite lituum dextra tenentes.
Erant & sodales Titii sacerdotes extra Vrbem habitãtes in Tuguriis seruantes auguria.
Erant & epulones pontifices ueteres / ut ludoꝝ epul. sacrificium facerent. Septem uiratus epulonum dicebatur:ut apparet in pyramide apud portã sancti Pauli mœnibus coniuncta:in quo adhuc litteræ incisæ uisuntur de.C.Cestio.vii.uir.epulonum : ut dicam inferius In Methis.
Erant præterea Virgines Vestales a Romulo ordinatæ postea uero (ut superius dixi) deæ Vestæ a Nũma institutæ / quæ perpetuũ ignem conseruare deberẽt.
Reges Romanoꝝ septem fuere:e quibus Romulus fuit primus / & a regendo dicitur:spacium uero tpis a defuncto Rege usq ad creationem sequentis interregnum dicebatur:ut nos dicimus interpontificium a defuncto pontifice ad creationẽ usq sequẽtis pont.
Erant Senatores / qui primum a Romulo fuerũt instituti patres centum:postea uero teste Gelio / Mille fuere a nobilitate generis / uel a seni li ætate aut a sapiẽ

tia:postremo uero patres Cōscripti appellati sunt.
Quæstores semper duo fuerūt regum tpe:ut inquit Iunius lib.vii.ab inquirendo dicti.& habebant curam ærarii.Erant & Quæstores urbani & puinciales.
Consules duo ab Vrbe condita anno.cc.xliiii.
Primi.n.fuerunt.L.Iunius Brutus.&.L. Tarquini9 Collatinus/quibus datum erat a populo Ro.xii.fascibus uti totidemq; Lictoribus cū securibus p annū & primus uocabatur maior qui talia isignia tenebat.
Proconsules uero habebant sex lictores & potestatē solūmodo in prouinciis:functi.n.magistratu Consulatus fiebant proconsules.In ædibus dñi Petri de scā cruce apud plateam iudeo℞ in lapide marmoreo adhuc uisuntur insignia sex cum his litteris.
FASCES ET SECVRES CONSVLARES.
Vt depictas ostendam in epythaphi.opusculo.Ioā. Annius Viterb.ait.Et ut recte noster Christophor9 Landi.florentinus eruditissime posuit super Oratii Odam illam. Quem uirum aut heroa. Fasces erant fasciculi uirgarū in quibus singulis singulæ secures inclusæ erant. Eas duodecim primas Ianus dedit in Olympo æthruriæ ad continentes recentes colonias in aureo officio & ad terrendos & flagellandos malos ut hic noster Fabius pictor in princi. insinuauit.
Romulus postea teste Liuio ab æthruscis populis fasces.xii.cum lictoribus assumpsit qui numerus conformis erat duodecim auibus augurii.Erant aūt.xii.

fasces teste Annio Viterb.ut omnes concedunt cui9 princeps dicebatur æthrusca lingua Baracel latine li/ ctor & percussor. Vnde & Barac percussorem interp̄tatur diuus Hieronymus inde interpretatione nomi num:a quo nomine Baracel Beatissime pr̄/existimo dictum esse uirum illum / quem uulgo appellamus Baracello:non autem a baronibus/ut nōnulli uolūt habet.n.iuuenes armatos cum insignibus puniendi ut ipsi lictores.Philip.Ber.ait.Lictores ministri sūt magistratuu3 aligando appellati quod cū magistra/ tus populi Ro.uirgis quempia3 uerberari iussissent crura ei9 & manus ligari uincirią; a lictore soliti sint auctores sunt Valgius Ruffus & Gellius.

Erant & Censores primi.n.fuerunt.L. papirius Mu cillanus.&.L.Sempronius Actractiuus anno urbis ccc.x.per quinquennium/quod tempus lustrum ap pellabant:postea uero annuatim creabantur.

Erāt & Dictatores primus fuit.T.Largius aduersus latinos post Reges.

Tribuni plebis erant.x.postea.v.anno.xvii.post fu gam Tarquiniorum.Erant & tribuni militaaes in ca stris & Tribuni ærarii.Prætores.xviii.qui sex licto/ res habebant & sellam:in principio unus fuit p̄tor. Erat p̄fectus urbis & p̄fectus annonæ.Erāt curatores xiiii.urbis ab Alexandro seuero instituti/quos audi re negocia urbana cū p̄fecto urbis iussit Spar.auctor Erat & præfectus Vigilum tempore Augusti institu

tus ad incendia reprimenda.
Præfectus prætorius erat apud Imperatorem/qualis & magister equitum apud Dictatorem.
Erat p̄fectus legiōis/qui ēt comes primi ordinis erat: quem primi pilum dicunt qui.clx.militibus p̄erat.
Erat & præfectus castrorum/cui obediebat præfect9 Fabrorum.
Aediles plebei Currules erant/qui ludos faciebant: Erāt & ædiles qui cloacas & ædificia curabant.
Aediles uero cæreales creati sunt a Iulio Cæsare/qui rei frumentariæ præerant/ut nr̄o tp̄e tua.S. īstituit.
Duo uiri sacrorꝫ in legendis libris Sybillinis & duo uiri quibus Tul.Hostil.rex potestatem fecit iudicā/di de capite apud Varronem/Lætumq; Pomponiuꝫ de scripta reperi de ipsis magistratibus.
Tres uiri capitales/qui cognoscebant criminum cās teste Liuio lib.tertio.
Trium uiri Coloniarum:super colonias officiū hā/bentes. Trium uiratus rei pub.ut fuit Marcus Anto nius.Octauianus &.M.Lepidus.
Quinq; Viri:ut inquit Cecilius lib.ii.epistolarum erant:qui pro magistratibus fungi possent:cum Ve spertinis horis magistratibus in pub.uenire nō eēt.
Septem uiri epularꝫ in sacrificiis & hi erant ex genere sacerdotali pontificibus additi/ut æpularum Cæri/moniis curarent.
Decemuiri legum pro consulibus creati fuere Anno

Vrbis conditæ.cccix. Tertioq; depositi libidine Appii Claudii.

Centum uiri:nam cum essent Romæ. xxxv. tribus terni ex singulis tribubus sunt edicti ad iudicandu; qui centum uiri appellati sunt & licet .v. amplius q̃ centum fuerint a facilitate numeri centum uiri dicti. Pli. in epistolis centum uirales cãs tractasse se scribit. Erant & procuratores Cæsarum & Iurisperiti / & alii magistratus.

De Templis Vrbis.

IN Vrbe multa erant templa & Aræ atq; ædiculæ:ut habetur in regionibus.

Templum Pantheon dedicatum erat Ioui ultori & Cybeli & omnibus diis:nũc uero deo æterno & Mariæ Vir.& omnibus Martiribus:uulgo sãcta Maria Rotunda cum porticu pulchertima.M.Agaippæ in frontispitio cuius uisuntur cubitales litteræ cum hac inscriptione.s.

M.AGRIPPA.F.L.COS.Tertium Fecit.

Sunt & aliæ minores litteræ ibidem incisæ uidelicet.

IMP.Cæsar.L.Septimius Seuerus Pius Pertinax. Arabicus. Adiabenicus. Parthicus. Pontif. Max. Trib.Pot.xi.Cos.iii.P.P.Procos. Et IMP.CAES. Mar.Aurelius Ant.Felix Aug. Trib. pot.v. Cos. Procos.Pantheam uetustate corruptum cum omni cultu restituerunt.

Sũt & aliæ lr̃æ corrosæ apud p̃dictas de instauratiõe

fcā ab Hadriano ut inqt Spartian9:postea uero a Lucio seuero & Mar.Aur.Ant.ipatorib9. In quo tēplo erāt pauimēta pulcherrima & colūnæ cū capitib9 e lapide syracusano:altitudo tēpli bracch. lxxvii. latitudo uero totidem:tegmen testudinis fuit ex laminis/ non plumbeis(ut nunc)sed argenteis:quas laminas cum argenteis uasis substulit Constantinus nepos Aeraclii ueniens ad Vrbem. Erant præterea in dicto Templo in crustationes diuersorum lapidum & aureæ statuæ atq; eburneæ.Inter alias erat statua Veneris in auribus/cuius erat unio maximæ taxationis/ quæ olim Cleopatræ reginæ fuerat/quæ uno austo centies sextertium in cœna Antonii ebibit resolutis in uase preciosis margaritis teste Plinio lib.ix.

Templum magnæ matris deum erat in palatio pſto bellum Macedonicum a.M.Iunio Bruto dedicatum in quo erant statuæ pulcherrimæ & columnæ preciosæ cum pauimentis diuersorum lapidum.

Templum Victoriæ erat in palatio prædicto uariis lapidibus & auro exornatum/in quo statua magnæ matris deum e græcia aduecta polita fuit/teste Liuio in octauo cum alia ædicula Victoriæ uirginis a Portio catone constructa.

Templum Pacis apud forum Cæsaris ædificatū fuit a Vespasiano deæ ipsius Pacis:in quo clarissima q̄q; artificū opera dicata fuere mira celeritate ab ipso Vespasiano:uestigia cuius miranda apud ecclesiam sctē

Mariæ Nouæ conſpiciuntur/qui coronas ex cinna/momo in terrafili auro incluſas primus omnium in templis capitolii & Pacis dicauit Veſpaſianus Aug. in quo templo erant columnæ ingẽtes & ſtatuæ pul/cherrimæ ꝑtioſis margaritis adornatæ. Titus & Ve/ſpaſianus uaſa templi hieroſolomitani cum uniuer/ſis donariis in templo Pacis conſtituerunt.

Templum & ſacellum Pudicitiæ adhuc apparet inte/grũapud pontẽ.ſ.Mariæ ad honorẽ btẽ Mariæ ægy/ptiacæ dicatũ/nonnulli uolunt fuiſſe tẽplũ Fortunæ ſiue Dianæ. Hæc duo templa.ſ.Mariæ ægyptiacæ & ſ.Stephani unum in honorem Dianæ ſiue Auro/ræ. Alterum uero Fortunæ.

Erat & ſacellum pudicitiæ plebeæ cum ara in uico lõgo a Virgine plebea conſtructum.

Templum Veſtæ nonnulli dicunt illud fuiſſe quod nunc dicatum eſt ad honorẽ.ſ. Stephani a Syxto.iiii inſtauratum inter eccleſiam ſcẽ Mariæ in Coſmedim & Tyberim/uidemus.n.in argenteis æneiſq; nũmis Mammæ genitricis Alexandri impera.& Liuiæ genitricis Aurelii Ant. Aedem ueſtem ſculptam rotundã columnis in circuitu altare munientibus/ut eſt illud tamen a nõnullis putatur Matutæ ſiue Auroræ tem/plum fuiſſe. Veſte uero ut placet Modeſto rotunda effigie erat inter Capitolium & palatium & in eo ſer uabatur perpetuus ignis. Credibile eſt Romulum/qui in omnibus curis: Veſtam eſſe uoluit ſeparatim

non posuisse:eadem affirmat Rap. Volaterraneus q̃ dicit dictum templum fuisse ubi nunc est ecclesia scē Mariæ libera nos a pœnis inferni. Pomponius læt9 eadem confirmat qui lib.ii.scribit. Romæ in templo Vestæ nuper reperto ad For.ro.in quadam marmorea basi. DEDICATA.xiiii.Kl.Ian. Cōstātio.iii.& Maximiano.iii.Cess·Coss.Curāte Vur.Niceta.

Templum mineruæ ubi nunc est ecclesia scē Mariæ super mineruam/uestigia cuius in ædibus fratrū apparent/in quo erat statua ingens marmorea ipsi9 mineruæ & alia q̃ multa notanda.

Templum Salutis in colle Quirinali a Fabio maxio depictum/constructum uero a Iunio censore quod consul bello Sannitic.uouerat.

Templum Felicitatis a Nerone combustum ubi fuit domus aurea.

Templum Spei erat in foro Holitorio uariis exornatum marmoribus/q̃uis nōnlli dicant extra Vrbē fuisse ad primum lapidem Via salaria a finistris exeuntibus:inter mœnia.n.esse non poterat

Templum Pietatis in campo martio ubi nūc ecclesia sancti Saluatoris de pietate seu de cupellis. Erat & tēplum Pietatis apud Marcelli theatrum teste Pli.C. Quintio &.M.Attilio consulibus consecratū fuisse in honorem Pietatis:in quo erat statua aurea pietatis & in foro holitorio habebat aliud templuʒ dea Pietatis teste Pu.Vic.

Templum Concordiæ in arce a manilio praetore cō ſtructum/in porticu cuius adhuc extant octo ingentes columnae cum inſcriptione.S.P.Q.R.
Erat templum Aeſculapii & concordiae/quod Liuia conſtruxit inter eccleſiam ſcē mariae Nouae & colloſſeum:ueſtigia cuius in hortis fratrū apparent in quo Sardonicem gemmam fuiſſe conſtat cornu aureo auguſte dono incluſam.
Erat & templum concordiae in area Vulcani a Flauio conſtructum propter recōciliationem ordinis ſenat. & eqſt.uariis picturis exornatū ex pecūia multatitia.
Templū bonae deæ in Auentino a Claudia Veſtali/poſtea uero a Liuia reſtitutum fuit/non longe fuit a ſaxo Auentini ad honorem Fatuae caſtiſſimae ſororis Fauni/unde ingreſſus uirorum prohibetur/& ei fœminae tantum ſacrificabant.
Templum Libertatis in Auentino ex pecunia multatitia conſtructum fuit cum Aereis columnis & ſtatuis pulcherrimis.
Templum Iunonis in Auentino uariis marmoribꝰ & picturis exornatum.Erat & templum Iunonis Reginae in urbe a camillo dedicatū captis Veiis.
Erat & templum Iunonis monetae incapitolio a monendo dict.ubi nunc Aedes conſeruatorum:nō longe a quo erat templum telluris:ubi nunc eſt eccleſia ſancti Saluatoris in tellude.
Templum Vulcani apud lacum curtiuꝫ:ante quod

pendebat Scyphus Romuli:nõ longe a quo erat ter rae hiatus ĩ quo se demersit curtius ornatus cũ equo & pestis uniuersa urbis euanuit.

Templum Herculis in Auentino:ubi nunc est eccle sia sanctae Priscae Vir.

Templum Herc.uictoris in Foro Boario erat rotun dum in quo loco repertum fuit simulachrum Hercu lis deauratum tempore Syxti.iiii.post ecclesiam sctẽ mariae in cosmedim ut apparet in epythaphiis non longe a quo erat ara maxima.

Erat praeterea templum Herculis uictoris apud por/ tam trigeminam:& in dorso Quirinalis montis ali/ ud temp.Herc.a sinistris uero templum Quirini & adhuc uestigia ipsorum uisuntur.

Apud circum maximũ erat templum Herculis iussu Sybillae constructum:in quo nec canes nec muscae stabant.Ouidius.

Altera pars circi custode sub Hercule tuta est.

Templum Iani in capitolio ubi nũc carcer Pub.clau debatur pacis tempore:aperiebaturq; faticescente bel lo.Vnum fuisse Ianum priscum Berosus lib.v.anti/ quit.ait plures uero posteriores.

Ianũ & Vertunnũ eundem fuisse uolunt id cõsonat & propria eorũ epitheta & interpretationes demon/ strãt auctore Annio Viterb. Ianus.n.ut ait cicero & macrobius lib.i.significat quasi eanus ab eundo dici tur quod eat & uertat coelum & res omnes. Apud Ia

num.n.solum est omne ius uertendi cardiues
Erant multa loca Iani.unde Ouidius.
Cum tot sint Iani cur stas sacratus in unum?
In Velabro sic dicto a pecunia quæ nautis ibidẽ sol/uebatur.Est moles illa marmorea quadrata Iano di/cata statuisq; dispoliata.
Erant.n.Iani ædificia fornicata & undiq; peruia in oĩbus regionibus/in quibus Feneratores & mensarii conueniebant.Oratius
Postq̃ res mea Ianum ad medium fracta est.
Fabius pictor ait principio Ianum inuenisse uinum & far ad religionem & sacrificia magis q̃ usum/& ob id sibi farrata & uinuꝫ in sacrificiis prelibari.Berosus autem addit ꝙ ipse dictus est a scythis lingua eorum Ianus quia primus in armenia inuenit uinum. Ara/mea.n.& hebrea lingua Iain uinum dicitur teste Io. Annio Viterb.a quo Ianus uinifer deriuatur. Ergo aramen Ianus græce ænotrius.dicitur latine uinifer & ab Iano ianua dicta est.
Templum Fortunæ æquestris erat iuxta theatrum/siue amphiteatrum.
In exquiliis erat templum Furtunæ malæ.
Erat & templum Fortunæ uirilis iuxta lucum nemo/rosum/ubi uirgines a sacerdotibus tẽpli ĩspiciebant.
Templum Fortunæ primogeniæ a Gneo Domitio prætore Vrbano constructum fuit.
Templum Fortunæ in domum auream inclusit Ne

ro:ꝙ ex lapide phegynide translucente ædificatum erat foribus clausis claritatē diei intus haberet. Erat & ædis fortunæ a Ser. rege constructa apud domum Auream quam Seiam appellant.

Templum Floræ in Quirinali: ubi fiebant floralia: de quo martialis.

Templum boni euentus apud Pantheon uariis columnis exornatum.

Templum Apollinis in Vaticano: ubi nunc est oratorium sanctæ Petronillæ uir. coniunctum ecclesiæ sancti Petri.

Erat & templum Apollinis in palatio a. C. cæsare cōstructum/ & aliud prope a Cæsare Augusto.

Templum Castoris & Poll. in uia sacra in foro Ro. sub palatio ubi nunc est tabernaculum Vir. ad ponticulum in quo loco effossa fuere uestigia cum duabꝰ tabulis marmoreis dedicatione ipsius teste Pompo. læto/ qui eas uidisse affirmat. Nōnulli uolunt fuisse ubi nunc est ecclesia sancti Loy.

Templum Neptunni apud Tyberim ab Hadriano restitutum nō longe ab ecclesia sancti Blasii de pan. fuisse. Raph. uol. scribit lapides cum titulis ibidem effossos uidisse.

Templum Isydis in quo loco Vespasianum & Titū Triumphatores nocte illa/ quæ triumphum præcessit quieuisse dicūt/ ut Iosephus & alii uestigia cuius miranda apparent in ædibus ornatissimis Car. S. Sa

binæ/q̄uis nõnulli dicant apud ecclesiam.s.mariæ in equiro fuisse/ubi adhuc uisuntur tres columnæ ingentes in ædibus.D.Mauritii de Capranica.

Templū Iuturnæ erat in campo Martio apud aquaȝ Virgineam : ubi nunc dicitur corrupto uocabulo Treghio.Ouidius.

Te quoq; lux eadem Turni soror æde recepit
Hic ubi Virginia campus obitur aqua.

Templum Faustinæ uxoris Hadriani:quam in āno imperii Hadrianus amisit diuinis honoribus a Senatu coli delatis circensibus & flammin.& templo cum aureis statuis:ut adhuc uestigia nonnulla extant in ecclesia sancti Laurentii in miranda ubi ingentes columnæ cum hac inscriptione apud ecclesiarum sanctorum Cos.& Dam.uisuntur.

DIVO ANTONINO ET DIVAE FAVSTINAE EX.
S.C.

Templum Romuli in uia sacra ubi nunc est ecclesia sctōꝝ Cosmæ & Damiani:aliud habebat templum Romulus.ubi nūc est ecclesia.s.Theodori apud palatiuȝ maius/in quo loco Romulus & Remus expositi fuerunt in Alueolo qui locus dicebatur Germalū teste Varrone/nō longe a quo erat Ruminalis ficus a rumine lupæ/nõnulli Romularem ficum appellāt/ ut Franciscus noster Petrarca in epistolis ad Io.Car. de Colūna.Supra uero.in capitolio e regione istorū

fuit Lupercal/hoc est mansio lupæ/quæ nutriuit pueros:eius uero antrum erat ibi prope tres columnas non longe a palatio.

Erat & templū Romuli in colle Quirinali & ipse deꝰ Quirinus appellatus est unū & Quirites/ex cuius spoliis facti sunt.cxxx.gradus marmorei apud ecclesiaꝫ scē Mariæ Ara Celi & capitolii ano xp̄i. M.cccxlviii. die uero.xxv.Octob.

Templum Aesculapii erat in Insula tyberina/quod Kl̄.Ianuarii sacratum fuisse dicunt una cum delubro Iouis ibidem propinquo/teste Ouidio. Vt in lapide taxio adhuc nauis & dei Aesculapii apparet uestigia sculpta.Marmora thasia nobiliss.erant in insulis Cicladibus:est.n.maculosū mormor teste Plinio & Papinio similiter & in templo diui Laurentii extra muros in pulpito marmoreo nonnulla prædicti Dei scalpta uisuntur.habet hystoria Aesculapii ab ipso Liuio lib.primo & Valerio li.xi.in dicto templo ponebantur infirmi:qm̄ deus erat ipsius medicinæ.Cōpositionem aduersus animalia uenenata incisam lapi de uersibus in limine ædis Aesculapii refert Plinius se uidisse.nostra uero ætate duo ibidem uisuntur tēpla super antiqna uestigia:unum in honorem Ioan. Bapt.alterum uero diui Bartholomei Apl̄i. de quo Bap.leo ait.Aesculapio in insula tyberina templum locarunt:quod ægrotos aqua in primis indigere arbitrabantur:Alibi extra Vrbem ædem huic deo po

nere assuesse aiebat. Plutarc9: qd illic eēt aer salubrior. Erat templum Rauēnateum & taberna meritoria ubi nunc est ecclesia. s. Mariæ intrans tyberim de quo loco nōnulla scripsi in stationū opusculo.

Templum Consii. idest dei consiliorū/uel Neptūni equestris fuit ante circum maximum sub terram uersus forum boariū. Duo numina subterranea solummodo habebant templa Pluto. s. & Cōsus/quia præest rebus inferis/quæ sub terra sunt. hic consilio/qd debet eē occultum. tamen templum Consi descendebatur pluribus gradibus. Antiqui. n. in omnia tēpla ingrediebantur per gradus. iii. ascendendo/& in unū tantum descendebant Consi templū ut placet Pō. læ.

Templum solis fundauit in Vrbe Valerius Aurelianus Imp. non longe a turri Militiæ/q̄uis nōnulli dicant in ampliatione Vrbis fundatum apud mœnia fuisse ab Aureliano: duoq; fuisse templa Solis. Volaterranus dicit qdam existimant eas esse ruinas/quæ super ædes colūnensiu3 apparent.

Templum Lunæ erat in Auentino perpulchrum nō longe a quo erat templum cōmune Dianæ apud Ecclesiam sanctæ Priscæ.

Templum Martis in Vaticano ubi nūc est oratoriu3 scē Mariæ de Febribus: tamen Cæsar Augu. extruxit ædem martis ultoris & ædem Iouis tonantis in capitolio parietes cui9 erāt incrustati numidico marmor.

Templum Mercurii erat in regione. xi. cū statua eius

pulcherrima p̄ciosis exornata margaritis.

Templum Iouis Feretri in capitolio ubi erat Quer/cus pastoribus sacra primum oīum Romæ sacratum est auctore Liuio a Romulo ædificatum/ ubi nūc est ecclesia.s.Mariæ Ara cœli.

Templum Iouis optimi maximi erat ubi nunc est ecclesia.s.Saluatoris in maximis.

Erat & templum Iouis magni capitolini q̄dratū quo quo uersu pedibus centum altitud.uero.cl.

Erat & templū Iouis capitolini ueteris apud Hortos Salustianos.Erat & templum Iouis statoris a Romulo constructum post pugnam & reconcilationē Sa/binorum ubi nunc est ecclia.s.Nicolai in statera.

Templum Iouis custodis in capitolio a Domitiano constructum est.

Templnm Veneris & Cupidis simul iuncta in loco ubi nunc est ecclesia.s.Crucis in Hierusalem.

Erat & templum Veneris apud circum maximum a Q.Fabio ædificatum.

Templum Saturni in cliuo positum/ubi erat ærariū Ro.ubi nunc est ecclesia.s.Saluatoris in ærario habuit postea aliud templum ubi nunc est ecclesia sancti Hadriani marty.

Erant & alia templa & aræ atq; ædiculæ in urbe quæ omnia ne sim prolixior omitto.

Extra urbem uero erat templum Veueris Ericinæ extra Collinam portā a.L.Portio dedicato uestigia cu/

ius diruta adhuc extant. Erat aliud templum Veneris Aericinæ in capitolio a. Q. Fabio maximo ædificatum. Attilius uero teste Liuio ibidẽ templũ Menti deæ ædificauit/ac multis muneribus dicauit.
Via labicana erat templum Quietis.
Tẽplũ Bacchi erat apud eccl'am.s.Agnetis extra muros/ut adhuc picturæ antiquissimæ emusiuo ĩdicãt.
Erat & templum Martis extra portam Capenam uia Appia/unde equites Romani nonis quintilibus trabeati holearum ramos dextera manu ferentes cũ põpa ibant ad templum Castoris & Poll.ueluti ad Vrbem cum uictoria redeuntes.
Templuȝ mercurii erat ibi prope in quo sacrificabãt mercatores/ut periuriis absoluerentur.
Erant & alia templa multa de qbus nullam facio mẽtionem breuitatis causa/de uariis formis & locis templorum nõnulla scripsit Bapt.leo.lib.vii.

De bibliotecis & basilicis.

b Ibliotecæ in urbe fuerũt numero.xxviii.uariis marmoribus & picturis exornatæ.
Augustus cæsar in monte Palatino pulcheirimã extruxit bibliotecam Latinam.s.& Græcam cum porticu/quæ Palatina dicebatur primaria inter omnes: in qua erat statua Numeriani impatoris a senatu põsita cũ inscriptõe.s.Numeriano oratori potentissimo.
Erat & statua.M. Varronis uiuentis teste Pollione.
In capitolio erat biblioteca pulcherrima maioꝝ cura

seruata pulcherrimis colũnis/& marmoribꝰ exornata Gordianus Imp.bibliocecam maximam extruxit in urbe:in q̃ ad sexaginta duoꝝ millia posuit uolumia. Hadrianus uero imperator fecit bibliotecaꝫ pulcherrimam marmoreis exornata colũnis/quæ Vlpia uocabatur apud thermas Diocltianas auctore Polliõe/ in qua libros lyntheos & elephantinos principũ gesta &.S.C.conscripta posuit.

Erat biblioteca Asinii Pollionis Romæ/qui primus bibliot.dic.ingenia hominum rem pub. fecit.

Biblioteca Marcelli apud theatrum eius/quam Octauia mr̃ post mortẽ ipsius ad honorẽ eiꝰ cõstruxit.

Biblioteca Pauli fuit magna & inter ingentia opera apud Forum/alias uero bibliotecas/ne sim prolixior obmittam.

Basilica locus erat ubi litigabant romani/quæ ex binis constabat porticibus:in primo.n.porticu stabãt causidici:in secundo uero plebei & serui.

Basilicæ principales.xii.erant.uidelicet.

Iulia.Vlpia & Pauli cũ frigiis colũnis.Nestini.Nætumii.Sicimini.Macidii.Portii.Flosellii.Constantini.Martiãi & Væscellarii/quæ omnes erãt exornatæ statuis & columnis pulcherrimis/uestigia quarũ haud facile discernuntur.Papinius de basilica Pauli ait.

Sublimis regia Pauli.M.Ant.sabel.exponit regiam idest basilicam latine.

Basilica Constantiana erat apud uiam latam : Portia

uero apud Fo.Ro.a portio Catone.
Vlpia uero apud Thermas Diocliciānas / ubi & bibliotheca.

De Capitolio.

CApitolium Tarquinius priscus romanoꝝ rex bello Sabino ædificaturum se uonerat iecerat& fundamenta / postea uero Oratius puluillus Consul dedicauit. Interiectodeinde quadringentorū / & qndecim annoꝝ spacio igni consumptū est. Cons. Appione & Norbano per bella ciuilia & mariana refectionis curā uictor Sylla suscipit. Dedicatio aūt p. Q. Catulum celebrata est / cuius nomen inter tanta Cæsarum opera usq; ad tempora Vitellii imp. māsit Plutarcus & Tacitus auctores. Vespasianus aūt imp. deformem Vrbem ac dirutum Capitolium ueteribꝰ incendiis ac ruinis inueniens / uacuas areas occupare & ædificare / si possessores cessassent / cuicunq; permisit: restitutionem Capitolii aggressus ruderibus purgādis manus primus admouit ærearumq; Tabularum tria millia / quæ simul confragrauerant restituenda suscepit: undiq; inuestigatis exemplaribus / in quibus tabulis monimenta pub. continebantur / ut inqt Polibus lib. iii. E quibus unam uidi affixam in ecclesia lateranēsi apud maiorē capellā ut iferius dicā de legibꝰ. Tum Heluidius prætor præeunte pōtifice lustrauit Aream capitolii precatus Iouem Iunonem & Mineruam Capitolinos deos / ut cepta ꝓsperarent.

Tertio fuit dirutum & incensum Capitolium: a Domitiano refectum fuit magnificentius & elegantius q̃ antea fuisset: cuius impensam duodecim millia Talentorum excedisse dicit Plutarcus. Intelligendum ē de talentis Romanorum. Talentum.n. acticum magnum habet auri lib.lxxxiii. Talentum uero paruū lx. Romanum autem lib. habet.lxx. tegulæ ipsius capitolii erant æreæ/ q̃s postea Catulus deaurauit. Honorius uero primus postea ad ecclesiā.s. Petri in Vaticanum transportare fecit/ ut adhuc multæ ibidē uisuntur. In dicto Capitolio erat arx fortissima capitolina uariis exornata marmoribus. Erant & tēpla deorum & sacella & areæ & alia q̃ plurima ædificia pub. habuit.n. supra sexaginta tēpla & loca deoꝝ teste Valerio maximo. In æde Veneris genitricis Cæsar Dictator sex dactilotecas consecrauit teste Plinio & in templo martis Scyphos ferreos posuit a Liuia uero Augusta dicatum fuit uas cristalli magnitudinis amplissimæ lib.qnquaginta. Nullus.n. existimare posset diuitias & præcium atq; pulchritudinē ipsius capitoli propter aureas statuas & gemmas cum aureis argenteisq; uasis tēplorum. Eutropius ait nullam sibi nisi auream & argenteam statuam in capitolio passus est poni. Plinius uero scribit regū Ro. statuas fuisse in capitolio positas. Erat & argēteus anser: & Custos armorum Ianus. Erat præterea sedes & domus omnium triumphorum: in quo loco Augustus tributari

um orbem uidit.

Deinde uero.L.Ant.cōmodi tempore capitoliū ful/mine ictum una cum egregia illa biblioteca maioruȝ cura parata crematur.Aedes quoq; in proximo po/sitæ eandem calamitatem sensere.Exortuȝ est deinde aliud incendium/quo & ædem Vestæ & palatiū bo/naq; urbis pars exusta est ac solo adæquata/ut uesti/gia semiusta indicant.Extāt in capitolio fornices du plici ordine nouis inserti ædificiis pub.salis recepta/culum cum hac inscriptione uetustate consumpta.

Q.LVTATIVM.Q.F.ET.Q.CAtulū Coss. substructiōem & tabularium de suo coerauisse. Post capitolium inter Septentrionem & Orientem est lo/cus busta gallia dictus:ubi galli a Camillo interfe/cti fuerunt ibidēq; sepulti:nūc uulgo dr̄ portugallo: Erat & capitolium uetus in monte Quirinali multis statuis & picturis exornatum uestigia nōnulla fun/damentorum adhuc uisuntur/in quo loco effossum fuit marmor cum his litteris fractis.

NIL ESSE difficilius q̄ bene imperare.

De asylo & turri militiæ.

a Sylum nepotes Herculis Athenis sibi primū deæ Misericordiæ consecrarunt.Asylum quasi a Syleo qđ est inde exrahi nullus posset:uñ Romu/lus Romæ aperuit asylum/quod confugientibus il/luc seruis liberisue tutissimum erat receptaculum.asy/li.Locus fuit in Vrbe inter auentinum & rupem tar/

peiam apud saxū prædictæ rupis inter duos lucos, teste Dionysio. Ouidius.

Romulus ut saxo locum circūdedit alto
Quilibet huc inquit confuge tutus eris.

Nonnulli uolunt Asylum fuisse templum illud qd' nunc beatæ Mariæ ægyptiacæ dicatum ē. Tamē Pō. lætus diuidit Tarpeium montem in duos Colles in capitolium.s.& Arcem: in medio erat uallis/in q̃ fuit Asylum templum inuiolabile & templum uē Iouis idest parui Iouis/in quo erat simulacrum eius cū sagittis. ut inquit Gellius lib. v.

Turris militiæ est apud palatium Neruæ Impe. in q̃ milites Traiani pricipis cōtinebātur: quæ plurimos habebat murorū circuitus: ut adhuc in aliquibus locis apparent uestigia: non longe a qua effossa fuere nonnulla marmora cum his litteris incisis.

Potissima dos in principe Liberalitas & Clementia.

Turris Mecennatis in Exquiliis marmorea/quā nō nulli eam fuisse affirmant: quam dirutam uidemus apud domum Car. de columna. sed ibi Flauiæ gētis ædes fuisse credo. Pompo. lætus ac ipse Poggius noster Flo. dicunt fuisse ultra thermas Diocltianas uersus orientem non longe ab eo loco: qui uulgo Butte di Thermi dicitur/in quo loco hoc anno multa marmora cum Tyburtinis lapidibus effossa fuere in parte eminentiori/ut inde facile totam Vrbem quisq uidere pōt. Petrus uero Marsus dicit eā Turrim fuisse

um orbem uidit.
Deinde uero.L.Ant.cōmodi tempore capitoliū ful/mine ictum una cum egregia illa biblioteca maioruꝫ cura parata crematur.Aedes quoqꝫ in proximo po/sitæ eandem calamitatem sensere.Exortuꝫ est deinde aliud incendium/quo & ædem Vestæ & palatiū bo/naqꝫ urbis pars exusta est ac solo adæquata/ut uesti/gia semiusta indicant.Extāt in capitolio fornices du plici ordine nouis inserti ædificiis pub.salis recepta/culum cum hac inscriptione uetustate consumpta.
Q.LVTATIVM.Q.F.ET.Q.CAtulū Coss. substructiōem & tabularium de suo coerauisse. Post capitolium inter Septentrionem & Orientem est lo/cus busta gallia dictus:ubi galli a Camillo interfe/cti fuerunt ibidēqꝫ sepulti:nūc uulgo dr̃ portugallo: Erat & capitolium uetus in monte Quirinali multis statuis & picturis exornatum uestigia nōnulla fun/damentorum adhuc uisuntur/in quo loco effossum fuit marmor cum his litteris fractis.
NIL ESSE difficilius q̃ bene imperare.

De asylo & turri militiæ.

a Sylum nepotes Herculis Athenis sibi primū deæ Misericordiæ consecrarunt.Asylum quasi a Syleo qđ est inde exrahi nullus posset:uñ Romu/lus Romæ aperuit asylum/quod confugientibus il/luc seruis liberisue tutissimum erat receptaculum.asy li.Locus fuit in Vrbe inter auentinum & rupem tar/

peiam apud saxū prædictæ rupis inter duos lucos teste Dionysio. Ouidius.

Romulus ut saxo locum circūdedit alto
Quilibet huc inquit confuge tutus eris.

Nonnulli uolunt Asylum fuisse templum illud qđ nunc beatæ Mariæ ægyptiacæ dicatum ē. Tamē Pō. lætus diuidit Tarpeium montem in duos Colles in capitolium.s.& Arcem: in medio erat uallis/in q̄ fuit Asylum templum inuiolabile & templum ue Iouis idest parui Iouis/in quo erat simulacrum eius cū sagittis. ut inquit Gellius lib. v.

Turris militiæ est apud palatium Neruæ Impe. in q̄ milites Traiani pricipis cōtinebātur: quæ plurimos habebat murorū circuitus: ut adhuc in aliquibus locis apparent uestigia: non longe a qua effossa fuere nonnulla marmora cum his litteris incisis.

Potissima dos in principe Liberalitas & Clementia.

Turris Mecennatis in Exquiliis marmorea/quā nōnulli eam fuisse affirmant: quam dirutam uidemus apud domum Car. de columna. sed ibi Flauiæ gētis ædes fuisse credo. Pompo. lætus ac ipse Poggius noster Flo. dicunt fuisse ultra thermas Diocltianas uersus orientem non longe ab eo loco: qui uulgo Burre di Thermi dicitur/in quo loco hoc anno multa marmora cum Tyburtinis lapidibus effossa fuere in parte eminentiori/ut inde facile totam Vrbem quisq uidere pōt. Petrus uero Marsus dicit eā Turrim fuisse

ubi prius erant pub. Ostrinæ non longe a templo di uæ Mariæ maioris: uinitores huius memoriæ locuz illum appellant foculum/quas Mecēnas illic hortos suos constituēs salubres reddidit/in quo loco adhuc apparēt uestigia Viuarii cum porta reclusa: nōnulli uolunt apud ecclesiam Petri ad uincula fuisse super quam turrim crudelis Nero spectabat Romæ incen/dium. Suetonius ait: hoc incendium e turre mecēna/tica prospectans & est qd' ab ea parte circi ortum esse dicitur: quæ Palatino Celioq3 mōtibus cōtigua erat: fuitq3 tale incendium. xiiii. K l. Sextilis quo die seno nes galli Vrbem prædictam incenderūt. Quem Me/cennatē increpabat. Oratius qd' ædificādo insaniret. Erant & aliæ turres multæ in urbe. uestigia quarum haud facile discernuntur.

De porticibus & labris porphireticis.

C Aesar Augustus in mōte Palatino fecerat por/ticum uariis exornatā marmoribus atq3 pictu/ris/quo loco iam senior sæpe etiam senatum habuit/decuriasq3 iudicum recognouit.

Erat porticus GN. Octauii in campo martio non lō ge a Circo flamminio: quam duplicem fecerat: quæ quidem Corinthia appellabatur cum æreis capitulis columnarū mirabile uisu/mille pedū spatio: & ex op posito: alia erat similiter mille pedū æqualiter/ut scri [illegible]it Iunius Capitolinus in rebus gestis Gordianorū [illegible]ugustum instituisse porticuz in campo martis sub

colle pedum mille:ita ut ab altera parte mille pedum porticus fieret atq; inter eas spacium hinc atq; inde uiridaria essent lauro mirtho & busso frequentata:medium uero licostratium breuibus columnis intrinsecus positis:& singulis per pedum mille/quod eēt deambulatoriū/ita ut in capite esset basilica ped. quingētorum. Cogitauerat præterea cum Misitheo:ut post basilicaʒ Thermas extiuas sui nominis faceret:ita ut hyemmales & alia q̄ plura sumptuosa ædificia. uestigia adhuc apparent in radicibus collis Pincii.

Porticus Neruæ erat apud forum eius cum excelsis columnis uariis coloribus mixtis e quibus hoc āno effossas uidi nonnullas fractas Porticis Liuiæ apud templum Pacis uariis picturis & statuis exornata/de qua mentionem facit Ouidius lib. vi.

Erat & porticus Antonini & Faustinæ pulcherrima nō lōge a tēplo in foro uariis exornata marmoribus.

Erat & porticus ædis Mercurii/quæ adhuc semidiruta apparet apud ecclesiam Michaelī. Arcangeli in piscaria cum hac inscriptione. s.

IMP. CAES. L. SEPTIMIVS SEVERVS PIVS PERTINAX Aug. Arabic. Adiabenic. Parthic. Maximus pontifex. Trib. Pot. xi. Cos. iii. Et IMP. CAES. M. Aurelius Ant. Pius fœlix. Pont. Max. Trib. Pot. vi. Cos. procos. PP. incendio cōsūptam restituerūt.

Porticus ædis Concordiæ in Capitolio/de qua Pog

gius Flor.ait.Capitolio contigua forum uersus sup est porticus ædis concordiæ:quam cum primum ad Vrbem accessi uidi ferme integram opere marmoreo admodum specioso/cum inscriptione quæ adhuc su per columnas ingentes legitur.

S.P.Q.R.INcendio consumptum restituit.

Erat & porticus Metelli pulcherrima cum statua Corneliæ Gracchorum matris.

Erat & porticus Constantini & Philippi & Iuliæ atq; Octauiæ/ut habetur in regionibus.Omitto porticũ Pantheon a.M.Agrippa constructum cum admira/bilibus colũnis ut dixi in templo eius/de qua port. Bap.Leo ait. Extant in hanc usq; diem ad porticum Agrippæ contiguationes æneis tabulis pedum.xl. opus in quo nescias impensam ne magis an artificis ingenium mirere.

In ecclesia & platea lateranensi sunt nõnulla uasa porphiretica.

In platea sanctæ Mariæ Rotundæ est uas porphire/cum cum alio paruo miræ pulchritudinis.

In ecclesia.s.Petri & Mariæ maioris & sanctoꝝ apo/stolorũ & in plateis ipsarum sunt labra porphiretica maximæ pulchritudinis.

In platea.s.Saluatoris de Lauro &.s.Petri ad uincula & Eustachii & in Vaticano sũt uasa marmorea & mi/xta maximæ capacitatis simul cũ pulchritudine.

Omitto ea quæ sunt in ædibus columnensium fun/

datis a tua beatirudine. In ædibus Butii est uas por/ phireticum cũ puteo marmoreo uariis coloribus mi xto cum his litteris incisis.

CVR MESSIBVS Algeo & Brumatepeo

In multis ecclesiiis sunt uasa diuersa & labra e lapide Porphiretico in quibus sunt reliquiæ multoruꝫ san ctorum & sanctaꝝ dei ut apparet in ecclesia. xii. Apo stolorum & sancti marcelli.

Omitto labrum porphireticum in Vestibulo sancti Petri in quo iacet corpus Octonis. ii. Imp. & in eccle sia. s. mariæ maioris/in quo fundator ecclesiæ positꝰ est/ut dicam in sepulchris memorandis.

Omitto præterea uasa quæ sũt in loco Beluidere nũ/ cupato & alioꝝ locorũ extra urbem ipsam.

De Tropheis & columnis memorandis.

t Rophea Caii marii de Iugurtha deq; Cym/ bris/atq; Theutonis apud ecclesiam sancti Eu sebii semidiruta uisuntur/& Cymbria uocãtur/quæ a. C. Cæsare instaurata fuere cum a Sylla fuissent dis iecta teste Suetonio. Ibidem in marmoribus uetustis simis adhuc apparent Galeæ & Thoraces cum clipe is sculptæ. Erãt. n. Romæ in pluribꝰ locis Trophea quæ sunt spolia hostibus adempta/quæ quidẽ erant in potestate Iouis: & figebantur in locis eminentiori bus in stipitibus teste Seruio.

In foro Traiani est columna coclidis marmorea mi/ ræ pulchritudinis pedum. cxxviii. quæ ut melius cir

cũſpiceretur ipſe Traianus Imp.ſpartem Quirinalis montis/ut patet in eius inſcriptione/ſolo adequauit: in qua ſculptæ ſũt Victoriæ & res geſtæ ab ipſo Traiano:per medium colũnæ ſunt gradus in eodẽ mar/more ſculp.abaſe uſq; ad culmen / qui gradus ſunt numero.clxxxv.foramina ſiue ſpiracula.xlv.Inſcriptio uero talis ẽ.

S.P.Q.R.Imp.Cæſari diui Neruæ.F.Neruæ Traiano Aug.Germanic.Dagico.Pont.max.Trib.pot.xvii.Cos.vi.P.P.ad declarandum quãtæ altitudinis mons & locus ſit ægeſtus.

Super columnam prædictam Traiani oſſa in urnam auream collocata fuere anno xp̃i.cxviii.

Senatus poſtea elapſis annis duobus Traianum in deos refert.

Eſt & alia eolumna maior Coclidis in campo martio quæ Antoniana uocatur altitudo ped.clxxvi.cũ gradibus marmoreis intrinſecus.ccvi .& ſpiraculis.lvi.ĩ qua uictoriæ & res geſtæ Ant.imp. ſculptæ uiſunt miro artificio.

Erat & columna porphiria coclidis:quam.M.Flaui9 Val.Conſtantinus ex Vrbe ro. Conſtantinopolim tranſferri iuſſit/& locari in foro ſuper quam Colloſ/ſum æneuʒ admirandæ magnitudinis poſuit:necnõ & clauũ ſaluatoris mundi ſtatua poſt multos annos regnante Alexio cognomento Comeno cecidit uio/lentia uentorum deiecta teſte Pom.læt.

Erat in foro columna solida marmorea numidici la-
pidis.xx.pedum in qua sculptum erat a populo Ro
mano in honorem Iulii Cæsaris.

PATRI PATRIAE.

non longe erat ab Augusta martis campi alia colum
na cum eadem inscriptione.

Erat & columna menia in foro prædicto quæ menio
concessa est/unde ludos spectaret.

Erat præterea in foro columna milliaria Milliariũ ꝑ
prie signum erat/unde principium itineris ad omnes
portas Vrbis capiebatur.

In circo maximo erat columna bellica:ad quam Ro
mani ad bella profecturi hastam proiiciebant eã par
tem uersus in quam ituri erant.Ouidius.

Prospicit a tergo summum breuis area circum
  Est ibi non paruæ/parua columna notæ.
Hinc solet asta manu belli prænuntia mitti
  In regem & gentes:cum placet arma capi.

In foro Holitorio erat columna lactaria(q̃uis Torte
lius dicat in foro boario)ad quam infantes lacte alẽ
dos deferuntur.

Erant in Vrbe aliæ multæ columnæ ingentes & me-
morandæ:ut extat adhuc in Termis & monte citato
rio & tẽplo pacis & porticu mariæ Rotuudæ.

Omitto eas quæ sunt in lateranensi basilica & sancto
rum Petri & Pauli & aliarũ ecclesiarũ Vrbis cum aliis
columnis paruis miræ pulchritudinis/ut apparet ir

ecclesia Mariæ nouæ & Hadriani Grisogoni & sāctæ Sabinæ & Eusebii & Cosmæ & Damiāi & Io. & Pau & Agnetis extra urbem.

Omitto præterea duas ingentes columnas Ecclesiæ sancti Petri:quas Paulus.ii. Venetus aiebat plus ua/lere q̄ tota Venetiarum ciuitas.

Sūt pterea in Ecclesia.s.Mariæ de Ara cœli nōnullæ columnæ miræ pulchritudinis.In tertia uero colūna dictæ ecclesiæ apparent litteræ cubitales incisæ.s.

A CVBICVLO AVGVSTORVM.

Erant in Vrbe aliæ multæ columnæ maximæ existi/mationis & pulchritudinis:quæ hodie semiustæ di/rutæq; plurimis in locis uisuntur maculis diuersorū colorum exornatæ.

De arcubus Triumphalibus

IN urbe erant arcus marmorei triumphales ap/pellati numero.xxxvi. qui fiebant imperatori/bus seu ciuibus redeuntibus cum uictoria : in qbus erant scalptæ uictoriæ & statuæ ipsorum triumphan/tium/quos arcus.S.P.Q.R. e marmore cū litteris ad perpetuam rei memoriam & sempiternam famam triumphantium extruxerat.

Arcus ueteres lateritios Romuli/nunq̄ passi sūt/flo/rentes postea opibus Romani in marmoreos mutari ne conditoris Vrbis memoria deperiret/quos collap sos uidi apud ecclesiā.s.Mariæ Gratiarum.

Erat arcus triumphalis marmoreus Oratii Coclidis

quem a fundamẽtis Io.Blõdus excidi se uidisse dixit ad radices Auentini cum inscriptione diruta.
Erat arcus pulcherrimus multis statuis & columnis marmoreis exornatus ad honorem Iulii cæsaris non longe a templo pacis.
Erat præterea triumphalis arcus Diui Augusti non longe ab arcu Domitiani in quo erant sculptæ uicto riæ & res gestæ per eum.
Tres.n.habuit/teste Seruio/triumphos.
Diuus autem Hieronymus Doctor Ecclesiæ scribit. Augustum celebrata de.M.Antonio Victoria Ro/mam repedasse ducentem secum infinitum captiuoꝝ numerum & antiquorum Tholemeorũ omnium ga zas/ut nec ante nec postea tanta copia Auri/argenti/gemmarumq; Romam aduecta fuisse noscatur.
Arcus Domitiani est apud ecclesiaȝ.s.Laurentii ĩ Lucina/q marmoreis lapidibus erat icrustatus cum.iiii. pulcherrimis columnis in prima facie uariis colori/bus naturalibus mixtis:ut uestigia adhuc indicant cum statua Domitiani ut inquit Suetonius. Statura Procerum.Non longe a quo erat arcus.C.Marii q̃/uis nonnulli uelint supradictum arcum Domitiani fuisse postea disiectũm cuȝ tropheis a Sylla siue Sulla/ut placet Pomp.læ.tempore cuius inter Augustaȝ & ecclesiam.s.Thomæ in uinea fratrum.s.Mariæ de populo positam effossa fuere multa marmora cũ sta/tuis & colũnis dirutis cũ lapide marmoreo & semidiruta inscriptione uidelicet.

Vgur. TR. Mil. Extra
Iugurtha Rege numid.
Triumphans in
Ante currum suum
SVL. apsens creatus
Norum exercitum
imbros fugauit ex ieis. &
hauit. rem pub. turbatam.

In fine lapidis est fractura cum apicibus litterarum/ quem lapidem uidi in Quirinali in ædibus Pompo. læti a lapicida quodam flor. emptā auctore Andrea Fuluio prænestino uiro doctiss. Pōponiiq; amiciss. auditori. fragmēta cuius repperi in alio loco: ex quo facile coniecturam facio illius dictionis Sul nō pro sylla/ ut pomponio placet: cui fragmenta erant inco/ gnita/ sed pro Con. dictione saluo semper iudicio ali orum: nullum unq̃ reprehendi authorem nec Pom. ipsum cui gratias infinitas ago reprhendo: qui dixit Sullam non syllam scribere debemus/ in qua opinio ne semper ante fragmēti reperti noticiam fui: Litteræ fragmentorum hæ sunt:

C. Marii.	C. Marius.
Cos. VII.	PR. PL.
Q. A.	Vrbem cum
Cos gestis cū cepit.	in secūdo consulatu
duci iussit.	III. Con.
IIII. Consul. Theuto	

deleuit. V. Consul. C
Theutonis iterum triump
Seditionibus ex. P. L. & prætor. V. Q. armati
Capitolium occupauerunt. VI. Consul
uindicauit post. lxx. annum. patria per arma ciuilia
pulsus armis restitutus. VII. Cōsul factus est de ma
nubiis cimbricis & Theutonis.
Erant & alia fragmenta e quibus nil certi comprehen
dere potui/quas quidē litteras per ordinem i epyth.
opusculo cōnectam. Quintilianus lib. primo scribit
Sullam mathematicum doctorem suttilem origines
mille nominum scrutaturum unde sullæ dicti sint.
Hæc de sylla & sulla dixisse uolui redeamus ad incep
tum. In prædictis arcubus erant scalpta ornamenta
triumphalia. i. coronæ aureæ. Sella curulis & patera
aurea cum toga picta & palmata tunica: de quibus
apud Liuium.
Est arcus marmoreus Titi & Vespasiani apud ecclesi
am. s. Mariæ nouæ/in quo sculptæ sunt uictoriæ cū
arca fœderis & candelabro & area fœderis spolia ciui
tatis Hierosolymitanæ: ab altera parte uisuntur insi/
gnia Romanorum cum fascibus. xii. & securibus cō
s[illegible]um/in quo arcu est hæc inscriptio.
SENATVS POPVLVS. Q. ROMANVS.
Diuo Tito Diui Vespasiani. F. Vespasiāo Augusto.
Quæ omnia fuerunt tempore Cleti primi PP. Con/.
sulibus Domitiano & Ruffo/nam capta Hierusalem

euersisq; hierosolymis ad sexaginta millia hominu3 interfecta referuntur. licet Iosephus iudeus histori- cus undecies centena millia ferro ac fame eo bello pe- riisse scribat: captaq; ad centum mil. ac pub. uenunda ta/ ut autem tãta multitudo hierosolymis reperiretur causam azimorum fuisse refert. ex omni enim gente iudea ad templum confluentes Vrbem quasi carcere sunt inclusi. oportuit enim diebus pascæ illos pati/ i qbus saluatorem mundi cruci afixerunt.

Arcus Galieni Imp. est apud macellu3 Lydiæ uulgo arcus. s. Viti ob propinquitatatem ecclesiæ sanctoru3 Viti & Modesti. est. n. constructus e lapide Tyburti no cum hac inscriptione.

GALIENO Clementissimo Principi.
Cuius inuicta uirtus sola pietate superata est.
Marcus Aurelius Victor dedicatissimi. Numini ma iestatiq; eius.

Est & arcus marmoreus Triumphalis pulcherrimus Seueri Impera. sub capitolio: in quo sunt Victoriæ sculptæ ipsius Seueri cum arietibus & bellorum ma- chinis illius ætatis cum hac inscriptione.

IMP. CAES. LVCIO SEPTIMIO. M. FIL. SEVERO PIO PERTINACI AVG. PATRI Patriæ. Parthico Arabico & parthico Adiabenico Põtific. maximo. Tribunic. potest. xi. Imp. xi. Cos. iii. Procos. Et

Imp.Cæs.M.Aurelio.L.Fil.L.Antonino Aug.pio Felici Tribunic.potes.vi.Cos. Procos.P.P.Optimis fortissimisq; principibus

Ob rem publicam restitutam imperiumq; populi romani propagatum insignibus uirtutibus eorum domi forisq.S.P.Q.R.

Apud Collosseum est arcus marmoreus triumphalis Fl.Constantini imp.cum statuis & Tropheis miro artificio sculptis & ferculis qbus nunc utuntur in triũpho saluatoris in uigilia asũptionis Diuæ Vir. Mariæ cũm hac inscriptione.

Imp.Cæs.F.Constantini maximi.P.F.Augusto.

S.P.Q.R.quod instinctu diuinitatis métis magnitudine cum exercitu suo tam de Tyranno/q̃ de omni eius factione uno tempore iustis rempub.ultus ẽ armis Arcũ triumphi insignem dicauit.

Sunt & nonnullæ breues inscriptiões in circulis sculptis cum his litteris.

VOTIS.XX. SIC.X.

In introitu ipsius arcus est hæc inscriptio.

FVNDATORI Quietis.

Ab alia parte est altera cum his litteris.

LIBERATORI Vrbis.

Est arcus marmoreus Gordiani Imp. apud portam inter aggeres nõ longe a Viminale porta uestigia cuius dispoliata uisuntur cuius marmora Reuerẽdissi

mi; Rap. Car. s. Geor. detulit ad suas ædes cōficiēdas
Est præterea arcus camilli in platea uulgo camilliana dicta nō lōge a minerua statuis dispoliatus atq; marmoribus non longe a quo erat & alter arcus ex tyburtino lapide constructo. Dicunt præterea Romæ in arcu marmoreo iussu sybillæ infrascriptas lrās fuisse.
P. P. P. s. s. s. V. V. V. V. V. V. V. F. F. F. F.
Quas Beda declarauit.
Erant & alii arcus triumphales in Via lata & flamminea uestigia quorum haud facile cognoscuntur.
Erant præterea arcus triumphales Theodosii & Gratiani & Valentini & Pauli æmilii & Fabiani & aliorū fundamenta quorū nřo tpe/partim in nouis fabricis partim uero lachrymabile dictu in coquēda calce trāslata sunt. Vidi præterea in fracto lapide cuiusdam lapidicæ has litteras incisas.
Militheo Parenti Principum. P. R. Tutori Reipu
S. P. Q. R.

De collossis.

In Capitolio erat Collossus Apollinis. xxx. cubitorum. cxl. Talentis factum/quem Lucullus ex Apollonia ponti in urbem transtulit. Talis in campo martio Iuppiter a claudio Cæs. dicatus/qui & Pōpeianus uocabatur a uicinitate theatri.
Visus est & Romæ Apollinis collossus in bibliotecâ templi Augusti quinquaginta pedum a pollice non minus pulchritudine q̃ ære spectabilis.

Eſt prætereà prope porticum mineruæ in horto cu/iuſdam ciuis Ro. ſtatua fracta caput/cuius adhuc in tegrum apparet tantæq; magnitudinis/ut omnia ſi/gna Vrbis excedat; Patronus horti ſtrepitum adeun tium ptæſus ſuper impoſuit humum. Poggi9 auctor
Erat & colloſſus magnus in regione. iiii. habens ra/dios octo ſingulos ped. xxii. & ſemis.
Erat in foro colloſſus Domitiani æneus.
Erat & colloſſus cõmodi Ant. Aug. altitudo cuius erat cubitum tricenum: ut adhuc marmoreum caput cum pedibus in Conſeruatorum ædibus apparet.
SP. Coruilius uictis ſamnitibus fecit iouis ſtatuaꝫ i capitolio collocare amplitudinem cuius cernebatur ab Ioue Latiario cum ſtatua ſua ante pedes prædicti iouis poſita.
Zenodorus ſtatuarius fecit ſtatuam Mercurii aluer/nis in ciuitate Galliæ per annos. x. ped. cccc. Romam deinde accitus eſt a Nerone: ubi deſtinatũ illius prin cipis colloſſum fecit. cx. pedum. quis Tranquillus cxx. dicat/quem poſuit in ueſtibulo domus aureæ.
In Via Cornelii apud equos Tyridatis regis arme/niorum uiſuntur duæ ingentes ſtatuæ ſaturni. s. & Bacchi quis Neptunni nonnulli uelint iacentes cor/pore capitaq; ſubſtentãtes ac manu dextra copiæ cor num tenentes/ut inquit Apollodorus.
Erant in urbe multæ aliæ ſtatuæ ingentes ut adhuc campo martio apud eccleſiã ſanctæ Mariæ & in æ-

bus Reuerendissimi Car. sancti Georgii: nonnullæ integræ uisuntur.

De statuis & picturis.

In urbe tot erant statuæ in pub. locis & priuatis quot ciues. Nec tamen potuit inhiberi quo minus Romæ ponerētur statuæ mulierū: sicuti Corneliæ Grachorū matri: sedens enim huic posita statua insignis in metelli publica porticu/ & in summa sacra uia teste Liuio fuit posita Coclis uirginis statua insidens equo. Strabo dicit. posteri uero & hi præsertim qui nostris fuere temporibus innumerabilibus & pclarissimis urbem Ro. impleuerunt insignibus.

Polycletus sycaonius Agelidis Discipulus Diadumenum fecit molliter in uicem centum talentis nobilitatum. Item & Dorifolum uiriliter puerum: fecit & quem canona artifices uocant liniamenta artis ex eo petentes uelut a lege quadam: fecit & distringentē se quē. M. Agrippa ante thermas suas dicauit/ multaq; alia ī atrio Titi imp. quō ope nullū absolutius plerīq; iudicarunt. fecit & duos pueros nudos ludentes & Mercurium atq; Herculem Antheum a terra substinentem/ quem puto fuisse truncum fracti marmoris illius statuæ marmoreæ in Vaticanum a tua sanctitate translatæ. fecit & alium Herculem / qui erat in æde Pompei apud circum maximum. Visuntur & nostro tempore celebres equi marmorei cum aurigis uetustate consumpti a Fidia & Praxitile sculptoribus præcla

tissimis:ut apparet in litteris ibidem incisis.

OPVS FIDIAE.

OPVS PRAXITELIS.

In Vrbe.xxii. principales equos marmoreos fuisse fertur equibus caput cum collo unius uidi fractum apud ecclesiã.s.Thomæ nõ longe a platea iudeorum. Fecit& Proserpinæ raptum Praxitelles ex ære & Bacchum & satyrum miro artificio & alia q̃ plura signa posita in porticu Octauiæ/primus romæ fecit speculum argenteum miræ pulchritudinis.

In æde iunonis erat imago ipsius iunonis a Dionysio & policleto facta & pana & olympum luctantes eodemq; loco.

Heliodorus Venerem fecerat lauantem se & Dedalum astantem miro artificio.

Quid dicam de pulcherrima statua Apollinis/quæ uiua(ut sic dicam)apparet:quã tua beatitudo in Vaticanum transtulit:apud quam est Veneris statua cũ alato cupidine paruulo in eodem marmore sculpto cum his litteris.

VENERI Felici SACRVM
SALLVSTIA HELPIDVS.DD.

Non tacebo Lacohontis statuam pulcherrimã/quam propriis oculis aspexi inuentam anno.iiii. tuæ sanctitatis in loco Beluidere collocatam:de qua Plinius li.xxxvi.cap.v.circa finem dicit.

Sicut in Lacohõte/qui est in Titi imp. Domo opus

omnibus & picturæ & statuariæ artis præponendū ex uno lapide eum & liberos: draconūq; ue mirabiles nexus de consilii sententia fecere sūmi artifices Agesander & Polydorus & Athenodorus Rhodii.
Nec obmittam aliam statuam paulo post inuentam apud campum flore/a plebe Herculis cum puero uocata: quam tua sanctitas in ædibus palatinis collocauit apud Ianuam porticus super Viridarium cum Epithaphio.
PROCVL ESTE PROPHANI.
Quæ quidem est statua Commodi imperatoris imitantis Herculem Hylā puerū tenentē cū pelle leonis.
Craterus uero cum Pithodoro Domos Palatinas repleuére probatissimis signis.
Est præterea in ædibus Conseruatorum Herculis aenei simulachrum cum aliis nonnullis statuis æneis/ & lupa ænea cum romo: & remulo/ & alia q̄ plura ro. monimenta cum duobus pulcherrimis tabulis lucētibus miræ pulchritudinis & artificii ibidē uisunt.
Obmitto caput æneum collossi cum pede & manu ibidem positum: & caput æneum turritum in uiridario palatii .s. Marci.
Omitto præterea marmora & lapides porphiretic. diuersorum colorum septaq; in statuis pictoruq; more reducta ut apparet in porticu sancti Petri & .s. Mariæ transtyberinæ/ & in ecclesia .s. Andreæ miro artificio incrustata ut dixi in stationibus Vrbis/ & in ecclesia

sanctæ Luciæ in silice/in quibus ecclesiis picturæ ani malium auiumq; ac si e musiuo & pictura essent depi ctæ uisunt.spolia templo℞ & thermarum Ro.
Inter Capitolium & palatium erant.xiii. Columnæ marmoreæ cum statua equestri aurea Domitiani sub cuius pedibus erat Rhemnus fluuiꝰ germaniæ de q̃ triumphauit.
Erat Traiani equus æneus in atrio cuius instar alte℞ sibi fieri Constantinopolim Constantinus petebat ab Hormisda architecto/qué secū duxerat/cui Hor/ misda/stabulum quoq; tale condas oportet/si uoles equum late succedere.
Erat in urbe equus aureus Constantini apud fo.ro: ut apparet in regione.viii.
M.Aelius aurelius Ant.educatus fuit in monte Cæ lio apud lataranense palatium/in quo loco fecit statu tuam eius pacificatoris equestrem:uulgo equus Cō stantini dicitur in platea sancti Ioānis lateraneñ.quā Syxtus.iiii.cum ingēti base marmorea uariis insigni bus sculpta instaurauit cum hac inscriptione.
Syxtus.iiii.Pont.max.equū hunc æneum uetustate quassatum collabentem cum assessore restituit.
In urbe fuerunt equi ænei deaurati numero.xxiiii.
Eburnei uero.xciiii. Tabulæ & signa sine numero.
Omitto statuas deorū numero.lxxx. Dei uero ebur nei.i.statuæ eburneæ numero.lxiiii.marmorei uero sine numero margaritis & unionibus exornati.

Nunq̃ Iulius Cæsar/beatissime pr̃ Iuli/in illud gliæ culmen ascendisset nisi mirari & imitari Marium ab adolescentia didicisset:quin & Alex.profuit imago in templo Herculis ghadibus cõspecta:qua mox ad cupiditatem magnas res agendi/non exarsit modo/ sed ut ait Tranquillus ingemuit. Profecto si statuæ illustrium possunt(ut inquit Frã.Petrarcha) nobiles animos ad imitandi studium accendere.Quod.Q. Fabium max.&.Q.Cornel.Scipionem dicere soli/tos/Crispus refert.Quanto magis ipsa uirtus hoc efficit:claro dum proponitur/non marmore sed exemplo:Quæ quidem omnia sanctitas tua/ut alter Iuli9 cæsar uirtute propria immensoq; labore ad summuʒ imperium deuictis hostibus potentissimis peruenit. sed ut cepta prosequar beatissime pater.In ædibus columnẽsium & ursinoꝝ sabellorumq; sunt multæ statuæ.Omitto multas in ædibus cæsarinis & mediceis Diac.Car.& in palatio Pauli Veneti in quo multa signa marmorea posuit Reuerẽdissimus Dom.de Grimannis uir doctissimus.

In domo saxea apud parionem sunt statuæ pulcher/rimæ marmoreæ & porphiretico lapide sculptæ cum capite & titulo magni Pompei.Sunt præterea in ædibus Laurentii manilii & sanctæ Crucis & de branca & ciampolinis non longe a platea iudeorum statuæ insignes.Sũt deniq; in ædibus de maximis & de ualle atq; porchariis.mellinis & mapheis atq; butiis nõ

longe a Minerua statuæ cum epithaphiis ro.
Obmitto orologium & menses duodecim in lapide marmoreo cum signis zodiaci & festis deorum sculptum apud domum uall.& in domibus Palauicin.in campo martio maximo artificio incisa uisuntur festa & alia notanda.
Omitto nonnullas statuas apud aquam Virgineam in regione Triuii in ædibus Fricapan.& turris Rosciæ & Iulii de Thomais apud ecclesiam sancti Eustatchii & de Capharellis & aliorũ Ro.
Vidi præterea in ciuitate Viterb.statuas uetustiss.repertas in colle cybelario.cybelis.Iasii.Armoniæ Vestalis/& Electræ de quibus a Iò.Viterb.satis dictum est ut in codice Hieronymi carbon.de Viter.uidi cũ postillis manu propria Io.annii.Viterben.de qbus nonnulla dicam in epitha.opusculo.
De picturis pauca scribam nonnullæ adhuc apparẽt picturæ in thermis & hortis salustianis & Mecen.& & in monte Quirinali pluribus in locis multa uisũtur uestigia historiarũ depicta in ipsis ruinis.
Omitto loca diruta apud ecclesiam Petri ad uincula uariis picturis exornata.
Fabius maximus e clarissima gente Fabiorum ædem salutis pinxit anno Vrbis conditæ.cccel.teste Plinio Pacuuius uero poeta ædem Herculis in fo.bo.miro artificio depinxit.In mõte palatino in uinea Phedræ uolaterr.uiri doctiss.oratoriæ & artis peritiss.nõnul

los uidi parietes antiquos depictos uariisq; colori/
bus exornatos.
Extra Vrbem uero uia salaria prope portã est sepul/
chrum quoddam in uinea ad similitudinem templi
constructum/ in quo cæteris & Bacchi picturæ cum
uitibus & uasibus hydriarũ depictæ uisunt miro ar
tificio/ quæ omnia Petrus Paulus de Symeonib9 ro.
mihi ondit apud uineã suã non lõge a porta Salaria.
Omitto Templum Bacchi apud ecclesiam scẽ Agne/
tis depictum opere musiuo cum uitibus & piscibus.

De coemiteriis sacris.

Coemiteria loca erant sacra in q̃bus corpora .s.
martyrũ sepelliebantur/ & scribitur per oe. Coe
mitaria fuerũt multa diuersis in locis Vrbis & extra.
Coemiterium ad cliuũ cucumeris in laterano.
Coemiterium Vrsi pileati/ in quo loco erat imago
Vrsi habentis pileum in capite apud ecclesiaʒ sanctæ
Balbinæ & sex millia martyrum: antiquitus ad uer/
bum pileatum uel palearum dicebatur.
Coemiterium Priscillæ Via salaria apud ecclesiã san/
cti Siluestri.
Coemiterium inter duas lauros uia labicana.
Coemiterium Trasonis Via salaria apud Ecclesiam
sancti Saturnini/ in qua erat coemiterium Ampro/
niani & Babillæ.
Coemiterium Prætextati Via appia apud ecclesiam
sancti Ianuarii.

Coemiterium Domitillæ uia Ardeatina apud eccle/ siam .s. Petronillæ. Erat & coemiterium Damasi & ba silei atq; Balbinæ in dicta uia.

Coemiterium caleopodii Via Aurelia apud ecclesiā sancti calixti.

Coemiterium calixti in urbe apud ecclesiā sancti Six ti/erat & aliud coemiterium calixti ad cathecumbas extra Vrbem ubi nunc est ecclesia sanctorum Fabia/ ni & Sebastiani mar.

Coemiterium comodillæ uia hostiensi.

Coemiterium ad insalatas uia portuensi apud eccle/ siam sancti Felicis. Erat & coemiterium Pontiani/& Ampronianii.

De sepulchro augustorum & mole hadriana.

IN ualle martia Octauius augustus Mausoleū extruxit/ut adhuc apud ecclesiā sancti Rocchi uestigia ipsius antiquæ celsitudinis demonstrant:in quo sepulchro erant statuæ æneæ atq; marmoreæ cū inscriptione pacis & uictoriæ &.P.P. ad honorem ip sius Augusti:quod quidem mausoleum non sibi so lum sed posteris cōmune posuit:de quo suetonius. Reliquias mauseolo condiderunt:id opus inter Flā/ mineam uiam ripamq; Tyberis sexto consulatu suo extruxerat. cassiodorus uero ait. sed mundi dominꝰ ad potentiam suam opus extollens mirandam Ro/ manis etiam erigēs fabricam in Vallem martiam te/ tendit Augustus immensa moles firmiter præcincta

montibus continetur:ubi magnarum rerum iuditia clauderentur:bissena quippe hostia ad.xii. signa po suerunt.strabo autem dicit.Cómemoratione digniſ simum est:quod Mausoleum appellan:in excellis fũ datum molib9.lapide niueo & perpetuæ uiriditatis arboribus coopertum:in summum usq; uerticem ad fluminis ripam exaggeratum:in summo autem posi tum est Cæsaris Aug. simulachrum ex ære fabricatũ sub aggere ipso sũt eius loculi & cognatorum & ne cessariorum:a tergo uero lucus est murifica continẽs ambulacra:in medio autem campi spacio busti extat ambitus:& hic ipso niueo pfectus lapide ferreos in circuitu cancellos habens:& plantatas interius per se ferens populos. Erant ibi pater beatissime circũiectæ siluæ atq; ambulationes in usum populi Romani. Stabant præterea apud dictum locum Obelisci duo & colũnæ ingẽtes pulcherrimæ cum parietibus mar moreis porphireticisq; lapidibus incrustatis.

Arthemisia regina fecerat Mausoleum monumentũ mausolo Regi Cariæ marito:quem amasse fertur su pra omnis amorum fabulas teste Gellio/sepulchru; memoratissimum dignumq; numerari inter septem omnium terrarum spectacula. Erat mausolus nomẽ Regis & Tragediæ Higinus author.

Hadrianus Imp. Augustum prædictum emulatum non longe ab ipsa mole augusta in Vaticano aliam pulcherrimã de suo nomine excitauit:in qua erat du

plex ordo columnarum ſuperpoſitus/ut in nummis Hadriani apparet/quas columnas poſtea Conſtanti nus imperator ad eccleſiás apoſtolorꝫ Petri & Pauli tranſferri iuſſit. Apud quam molem erat pōs præſtā tiſſimi operis:fuerat.n.illic tectum columnis excita/ tum quadraginta duobus marmoreis opere trabib9 fabricato tectura ænea ornatu mirifico ut ipſa ueſti/ gia demonſtrant.In dicta mole ſunt nōnullæ inſcri/ ptiones imperatorum.s.

IMP.CAES.DIVI TRAIANI PART.F.DI/ ui Neruæ Nepoti Traiano Hadriano Aug. Pont. Max.Trib.pot.xxii.Imp. Cæs. Cutaleus Hadria/ nus Ant.Aug.pius Pont.max.Trib.potes.ii.Cos. Deſi.iii.PP.parentibus ſuis.

Alia inſcriptio ibidem.

IMP.CAESARI.L.Aurelio Vero.Aug. Armeni ac Med.Parthic.Pontific.Tribunic. Pot.viiii. Imp. v.Cos.iii.P.P.

Eſt & alia inſcriptio ibi prope.

IMPERATORI Cæſari Diui Marci Antonini Pii Germanici Sarmatici filio Diui pii nepoti Hadri ani pronepoti Diui Traiani Partic. Abnepoti Diui Neruæ Abnepoti Lutio Aelio Aurelio Commodo Auguſto Sarmatico Germanico Maximo Britanni co Pontifici Maximo Tribunitiæ Poteſtat.xviii.Im perat. viii. Conſul. VII.Patri Pater Pat.

Sunt & aliæ inſcriptiones ut dicam in epithap.opu

In qua mole uisunt Boum capita & alia q̃ plura mi/
rabili artificio sculpta: de instauratione eius nõnulla
dicam inferius de noua Vrbe.

Apud ecclesiam.s.Mariæ populi est moles quadra/
ta dispoliataq; marmoribus non longe ab Augusta
uulgo sepulchrum matris Neronis: quæ moles fuit
sepulchrum Marcelli.F.Augusti. Non longe ab ipsa
mole erat sepulchrum Neronis Ebore exornatum.
Quod Aegloge & alexandria nutrices & Attia cõcu
bina gentili Domitiorum monumento cõdiderũt/
quod prospicitur/ ut inquit Suetonius/ e campo mar
tio impositum colle Hortulorum in quo solium por
phiretici marmoris superstanti lunensi ara circumse/
ptum erat lapide Taxio: eadem confirmat Spartian9
uestigia cuius extant in uinea cõtigua ecclesiæ sãctæ
Mariæ populi in quo loco bis fui cum Iacobo de cec
charinis Vghubiñ.possessor uineæ. Non longe ab
ecclesia sanctorum.xii.apostolorum in lapide marmo/
reo putei apud ecclesiam.s.Andreæ uisuntur incisæ
litteræ infrascriptæ.

OSSA.

TI.CAESARIS Diui Aug.F.Aug.Pont. Maxi/
mi Trib.Pot.xxxix.Imp.viii.Cos.v.

Ante ædes Conseruatorum in lapide marmoreo.

OSSA

NEronis Cæs. Germanici Cæsaris .F. Diui Aug.
Pron.Flamin.Augustalis Questoris.

In alio lapide ibidem propinquo marmoreo.

OSSA.

AGRIPPINAE.M.Agrippæ Diui Augusti Neptis uxoris Germanici cæsaris matris.C.cæsaris aug. Germanici principis.

Omitto multa sepulchra cum epithaphiis quæ sunt in Vaticano & Via flaminia salariaq; & appia ut dicã in opusculo epithaph.nonnulli faciebant sepulchra in modum sacelli alii extruebant pyramides & moles nonnulli uero colũnas memorandas de quibus mẽtionem facit Bap.leo lib.viii.

De Septizonio & nonnullis epithaphiis.

S Eptizonium est inter palatium & ecclesiam sancti Gregorii/ut adhuc tris ordines columnarũ superpositi cernuntur non longe a Circo maximo: apud quem locum sepulchrum seueri aphri imp.fuisse dicunt:de quo Iulius capitolinus in uita ant.zetæ.F.seueri scribit.Illatus est maiorũ sepulchro/hoc est seueri/quod est in appia uia euntibus ad partẽ dexteram septizonii:quod ille sibi uiuens ornauerat. Spartianus uero dicit. Cum septizonium faceret nil aliud facere cogitauit q̃ ut ex aphrica uenientes suuz opus cernerent & medium simulachrum eius locatũ additum Palatinis ædibus.Is regium arcũ ab ea pte facere uoluisse phibet:& ab aurusp ibus phibitus. Apud quod erat templum Ai loquentis in uia noua teste Cicerone in quo loco fasciolæ Petri ceciderunt.

Septizonium templum conditum a seuero Impera-
tore:qui cum uidisset in Vrbe omnium deorum esse
templa hoc uoluit ad honorem septem planetarum:
qui per hebdomadæ dies exprimuntur cōdere/& ap
pellauit illud septizonium a septem zonis . Nōnulli
septodium uocant a septem uiis legimus Eliogabalū
latiores & digniores uias strauisse saxo macedonico
& porphiretico teste bap.leo.
Fuitq; hoc unum inter seueri opera pub. numeratū.
Seuerus.n.imp.ædificiis pub. urbem ipsam multis
in locis exornauit/ut legitur apud spartianū/in quo
loco adhuc uisuntur nōnullæ cubitales lræ dirutæ.
Aug.Trib.Pot.vi. Cos fortissimus nobi
lissimusq;.
Apud domum coruinam in loco qui corrupte dicit
macellum coruorū sunt infrascriptæ litteræ in lapidi
bus Tyburtinis incisæ.
C.POLI TIO.L.F.BIBVI O AED.PL.Hon.Vir
tutisq; Caussa.Senatus consulto Populiq; iussu lo-
cus monumento Quo ipse posteriq; eius inferrētur
publicæ datus est.
Ab alia parte sunt litteræ prædictæ iterum incisæ.
In lapide fracto apd colūnā Coel.Ant.uidi has lras.
NON Enim Quicquam Est quod imperatorem ro.
melius cōmendet gentibus q̄ clementia.
Hæc cæsarem deum fecit.hæc augustum consecrauit
hæc ant.Pii nomine ornauit.

De aliis Epythaphiis antiquorum Ro. nullā nūc facio mentionem: uidi nanq̄ libellum Io. Vectorii clerici Vulterani/in quo nonnulla collegi ut dicam in opusculo Epythaphiorum.

De obeliscis & methis.

Est autem Obeliscus lapis asperrimus maculisq̄ circum ornatus in figuram methæ cuiusdam sensim ad proceritatem consurgens excelsam: utq̄ radium imitetur glacilescens paulatim specie quadrata in uerticem productus angustum manu leuigatus artificis in nonnullis uero innumeræ formarum notæ apparēt undiq̄ incisæ. De quibus Cornelius Tacitus ait. Primi per figuras animalium ægypti sensus mentis effingebant & antiquissima monumenta memoriæ humanæ impressa saxis cernuntur. Octauius autem aug. teste amniano ab Helipolitana ciuitate ægypti duos transtulit obeliscos/quorum unus in circo maximo a rege Semneserreo excisus/& alter qui a sesostride factus fuit/in cāpo locatus ē martio. Obeliscus constitutus in circo maximo erat ped. cxxviii. præter basim eiusdem lapidis: qui adhuc ibidem in hortis prædicti circi fractus in duas partes terra obrutus est.

Obeliscus uero campi martii erat ped. ix. minor prædicto: cui diuus augustus addidit mirabilem usum ad deprehendendas solis umbras dierumq̄ ac noctium magnitudines teste Plinio. Manlius mathemati

cis apici auratam pilaꝫ addidit/cuius uertice umbra colligeretur in semetipsam:ad huc fractus iacet apud ecclesiam.f.Laur.in lucina.
Obeliscus autem Vaticani in circo Neronis a.C.cæsare calicula positus ex omnibus unus eo tẽpore fractus in mollitione eius:ut nunc uidetur aliis uero iacentibus solus erectus stat super basim eiusdem coloris:altitudo cuius est pedum.lxxii.in quo semideletæ litteræ ab una parte uisuntur.
DIVO Cæsari Diui Iulii.F.Augusto.F.Cæsari diui Augusti.F.Augusto Tyberio Sacrum.
Est & alia inscriptio ab altera parte.s.
DIVO Cæsari Diui augusti.F.Augusto Tyberio Sacrum.
In cuius sumitate pila deaurata posita est.
Erant præterea Obelischi duo apud Mausoleum augusti longitudine ped.xliiii.equibus unus adhuc in Vinea bufalorum iacet confractus non longe a porta Pinciana.
Erat Obeliscus maior omnibus/quem Diuus augustus miraculi gratia aduexerat/puteolisꝗ naualibus perpetuuꝫ dicauerat. Diuus uero claudius per aliquot annos asseruatum eum/quem prædictus.C.iportauerat:omnibusꝗ nunꝗ in mari uisa sũt perdũctum Hostiam portus faciendi gratia mergi:quo hesperimento palam fuit/non minus aquarum huic anni esse ꝗ̃ Nilo. Tamen isdem Tyber est/sed tot aquæ

ductus ubi nam sunt/ad quem superabundantes aq confluebant?

Erant præterea in urbe ipsa Obelischi minores uariis figuris & carath.exornati numero. xlii. ut in multis locis nonnulli adhuc apparent.

Non longe a mole Hadriana erat Metha/quã Alex. sextus Pont.destruxit/ut uiam aperiret: uestigia cu/ius adhuc extant apud ecclesiam.s.Mariæ transpon/tinæ/quam(ut Plutarcus ait)Scipionis fuisse sepul/chrum in pyramide sub Vaticano/quis nõnulli se/pulchrum æpulonum fuisse comprobent ab uulgo Romuli Metha dicitur:Alia uero apud auentinum Remi appellatur.

Est & Metha seu Pyrrhamis prope portam .s. Pauli mœnibus Vrbis inserta/nobile sepulchrum.C.Ce/stii.vii.uiri æpulonum . Quod opus absolutum ex testamento.C.corn.diebus.cccxxx.in qua sunt scul ptæ infrascriptæ litteræ ab una parte.

C.CESTIVS.L.F.POPVLO.PR.TR.PL.VII.
VIR.EPVLONVM.

Sunt & aliæ litteræ minores incisæ cum supradictis ab alia parte uidelicet.

Absolutum Ex Testamento Diebus.cccxxx.
ARBITRATV.
Ponti.P.E.Clamelle Et Pothi.LO.

Tamẽ tua beatitudo ut alter cæsar in ampliando im/perio/exornandaq; urbe gloriari potest.Gloriari.n.

ſolitus erat Diuus Aug.cæſar urbem ſe marmoream reddere:quam Lateritiam accepiſſet:cuius ſuaſu cum gener agrippa.aſinius polſio.Plautius & Cornelius balbus reliquiq; amici eã uariis operibus exornaſſēt/ ut noſtro tempore ſyxtus fecit & tua beatitudo cum Dominico Ruero & Raphaelle Riario/Fatioq; Vi/terb.Cardinalibus additis Frãciſco ſotherino & Io. de medic.flor.& aliis amicis tuæ ſanctitatis ad orna/mentum & utilitatem Vrbis nouæ & ſanitatem cor/poris:non enim quottidie peſtis in Vrbe/ut prius/ paſſim audit'/purgatis uiis ac delatatis gratia domi ni noſtri Iheſu Xpi.qui Iulium paſtorem.ii.conſer/uet cum omnibus ſuis.

De carcere pub.

c Arcer a cohercendo quod exire prohibetur.

Erat carcer a Tullio rege in radicibus capitolii ſuper forum Ro. uerſus ſeptentrionem conſtructus & ab ipſo Tullio carcer Tullianus dicit' quis & Ma mertinus poſtea a mamertinis populis appellat9 ſit/ in quo loco poſtea fabricata fuit eccleſia quæ hodie ſancti Petri in carcere nominatur.ſupra porta cuius ſunt litteræ cubitales tyburtino lapide inciſæ cũ hac inſcriptione ſcilicet.

.C.Vibius.C.F.R. Ein9.M.Cocceius.M.F.Neru.

Sequẽtes litteræ ſunt calce & pictura coopertæ ex al/tera parte capitolii uerſus meridiem ubi nunc eſt ec/cleſia.ſ.Nic.in carcere fuit poſtea ædificatus carcer &

a Claudio.x.uiro:quem appellauit carcerem plebis Romanæ/in quo loco erant Latomiæ & Lapicidinæ & atrium Titium a Catone censorino extructū/qui & Martiuȝ ædificauerat/teste Liuio de bello macedonico. Latomia locus erat i carcere tulliano:teste Varrone. Liuius lib.xxxvi. scribit. Triumuiri carceris latomiarum intentiorem custodiam iussi. & Sabinium in Latomias fuisse damnatum scribit. Seneca lib.ix. Erat & carcer apud ecclesiam sancti Laurentii in fontana & in aliis locis Vrbis.

De legibus & tabulis æneis.

IN Vrbe multæ fuerunt leges/ut inquit Pomlæt. in opusculo de magistratibus.

Lex aquilia ab ipso aquilio lata de dolo & fraude.

Lex Cynthia a cynthio nequis pecuniam ob causam orandam acciperet.

Cornelia lex a cornelio lata.

Fabia lex a Fabio producta.

Lex frumentaria a Sempronio Graccho lata.

Erat & Flauia & Iulia. Manilia. Papia. & Gabinia. & aliæ leges q̄ multæ a latoribus nominatæ.

In ærario & in templo Iouis Capitolini:ut supra diximus:multæ extabant æreæ tabulæ affixæ:e quib9 unam tantum nostro tempore in lateranensi basilica prospexi apud Tabernaculum sacratissimi corporis Christi. latitudo cuius ped. iiii. longitudo uero. vi. in qua continentur infrascripta.

Fœdus ue cum quibus uolet facere liceat ita ut licuit Diuo Aug. Ti. Iulio cæsari Aug. Tyberioq; Clau/dio Cæsari Aug. Germanico Vtiq; ei Senatum habe re relationem facere remittere senatus consulta per re lationem discessionemq; facere liceat ita ut licuit Di/uo Aug. Ti. Iulio cæsari Aug. Ti. Claudio Cæsari Aug. Germanico.

Vtiq; cum ex uoluntate auctoritate ue iussu manda/tu ue eius presente ue eo Senatus habebitur. omniuz rerum ius perinde habeatur seruetur ac si e lege sena/tus edictus esset habereturq;.

Vtiq; Cos magistratum potestatem imperium cura tionem ue cuius rei petentes senatui populoq; Ro. cõmendauerit Quibus ue suffragationem suam de/derit promiserit eorum comitis quibusq; extra ordi/nem ratio habeatur.

Vtiq; ei fines Pomerii proferre promouere cum ex re publica cẽsebit esse liceat ita ut licuit Ti. Claudio cæ/sari Aug. Germanico.

Vtiq; quecunq; ex usu rei publicæ maiestate diuina/rum humanarum publicarum priuatarumq; rerum esse ecensebit ei agere facere ius potest asq; sit ita uti di uo Aug. Tiberioq; Iulio cæsari Aug. Tiberioq; cla/udio cæsari aug. Germanico fuit.

Vtiq; quibus legibus plebei ue scitis scriptuz fuit ne Diuus Aug. Tiberiusue Iulius cæsar aug. tiberiusq; claudius cæsar aug. Germanicus tenerentur iis legi/

bus plebiscꝫ scitis Imp. Cæsar Vespasianus solui iuſ
sit quæcꝫ ex quacꝫ lege rogatione diuum aug. Tibe/
rium ue Iulium cæsarem aug. tiberium ue claudium
cæsarem aug. germanicum facere oportuit ea omnia
imp. cæsari Vespasiano aug. facere liceat.

Vtiqꝫ quæ ante hanc legem rogatam acta gesta decre
ta imperata ab imperatore cæsare Vespasiano Aug.
iussu mandatum ue eius a quocꝫ sunt ea perinde iu/
xta rataqꝫ sint ac si populi plebis ue iussu acta essent.

Quæ quidem omnia beatissime pater in rigis linea/
tis seu prosarum uersibus. xxxii. incisa continentur.
Sunt & alia uerba in eadem tabula sculpta in lineis
quinqꝫ uidelicet.

SANCTIO.

Siquis huiusce legis ergo aduersus leges rogationes
plebis ue scita senatus ue consulta fecit fecerit siue qđ
eum ex lege rogatione plebis ue scito. S. ue. C. facere
oportebit non fecerit huius legis ergo id ei ne fraud.
esto neue quit ob eam rem populo dare debeto neue
cui de ea re actio ne ue iudicatio esto neue quis de ea
re apud. ci finito.

Omittitur particula ex anguli fractura.

Io. an. Viterbensis in. iiii. eius īstitutiōe de excisis me
moriis mentionem facit de sex tabulis dicens.

Sex tabulæ memoratu dignæ excisæ marmoribꝰ ex
tant de antiquitate & rebus Ethruriæ. Duæ sunt Ly/
biscillæ. Duæ cybelariæ. Vna tuscaniensis & altera al

bana:& quæ sequuntur.

De laudibus nnnnullorum Ro.

a Nimi præstātissimum arbitror inquit Plinius C.cæsarem dictatorem.Nec uirtutem constan tiamq; nunc cōmemoro:nec sublimitatem omnit m capacem quæ cælo continentur:sed proprium uigo rem celeritatemq; quodam igne uolucrum scribere/ & legere simul dictare & audire solitum accepimus: epistolas uero tantarum rerum quaternas pariter li/ brariis dictare aut si nihil aliud ageret septenis.Idem signis collatis quinqgies dimicauit. Solus.n. Mar/ cum marcellum trāsgressus/qui undequadragies di micauerat.Nam præter ciuiles uictorias undecies cē tum & nonaginta duo milia occisa præliis ab eo nō quidem in gloria posuerim.Tantam etiam cohactā humani generis iniuria/quod ita etiam confessus est ipse:bellorū ciuilium stragem non pro non proden do:ut iustius Pompeio Magno tribuatur:octingen tas quadraginta sex naues pyrrhatis ademisse cæsari proprium & peculiare fuit præter iam supradicta cle mentiæ insignia:cui comparari nō possit aliud. Spe ctacula eniz edita effusasq; opes aut operum magnifi centia in hac pte enumerare luxuriæ fauentis est. Illa fuit uera & incomparabilis inuicti animi sublimitas captis apud pharsaliam Pompei magni scriniis Epi/ stolarum:iterumq; apud Tapsum Scipionis ea opti ma concremasse fide atq; non legisse.

Sequuntur uerba Plinii in Pompei magni laudem: Verum ad decus imperii Ro. non solum ad uiri uni us pertinet Victoriaꝫ: Pompei magni titulos omnes triumphosq; hoc in loco nuncupare/ æquato nõ mo do Alexandri magni rerum fulgore: sed etiam Her/ culis prope ac liberi patris. Igitur Sicilia recuperata: unde primum syllanus in rei pub. causa exoriens au spicatus est. Aphrica uero tota subacta & in ditiõeꝫ redacta: magniq; nomine spolium inde capto eques Romanus id quod antea nemo curru triumphali re uectus est: & statim ad solis occasum transgressus ex citatis in pyreneo tropheis oppida octingẽta. lxxvii. ab alpibus ad fines hyspaniæ ulterioris in ditioneꝫ redactam uictoriæ suæ ascripsit/ & maiore animũ ser torium domuit belloq; ciuili: quod omnia concutie bat externa extincto: iterum triumphales currus eq̃s Romanus induxit totiẽs Imperator anteq̃ miles. Po stea ad tota maria & deĩde solis ortus missus hos ret/ tulit patriæ titulos more sacris certaminibus uincen/ tium: neq; enim ipsi coronantur sed patrias suas co/ ronant. Hos ergo honores Vrbi tribuit in Delubro Mineruæ: quod ex manubiis dicabat Gn. Põpeius magnus Imp. bello. xxx. annoꝶ confecto fusis fuga tis/ occisis/ in ditionem acceptis hominum centies ui cies semel octoginta tribus millibus. Depressis aũt captis nauibus. dccexlvi. Oppidis/ Castellis mille q̃n gentis. xxxviii. in fidem receptis. Terris a Meothi

lacu ad Rubrum mare subactis uotum merito Mi-
neruæ Triumphi uero quem duxit.iii.Kl. Octob.
M.Messala.&.M.Pisone Consulibus. pphatio hæc
fuit.Cum oram marittimam a prædonibus liberas-
set:& imperium maris popu. Ro.restituisset ex Asia
Pontho Armenia Paphlagonia Capadocia Cilitia
Siria Scythis Iudeis Albanis Hiberia insula Creta/
Basternis & super hæc de regibus Mitridate atq; Ti
grane triumphauit summa summarum in illo gloria
fuit/ut ipse in cōditione dixit:cum de rebus suis dis-
sereret Asiam ultimam prouīciarum accepisse:eādēq;
mediam patriæ reddisse. Siquis ecōtrario simili mo-
do uelit percensere Cæsaris res/qui maior illo appa-
ruit:totum profecto terrarū orbem enumeret/quod
infinitum esse conueniet.

Sequuntur & uerba Plinii ubi agitur de Fortitudīe
L.Dentati:qui Tribunus plebis fuit. Sp. Tarpeio:
A.Thermo Coss.haud multo post exactos Reges
innumerosissima suffragia habet centies uicies prelia
tus:octies ex prouocatione uictor. xlv. cicatricibus
aduerso corpore insignis nulla in tergo. Item spolia
cepit.xxxiiii.donat9 hastis puris duode uiginti:pha
leris.xxv.torquibus tribus & octogita.armillis.clx.
Coronis.xxxvi.Cuneis.xiiii.Aureis.viii.Muralib9
Tribus.Obsidiōali una.Fisco æris.x. Captiuis.xx.
millibus.Imperatores nouem ipsius maxime opera
triumphantes sequutus. Prætereo quod optimum

in operibus eius reor uno ex Ducibus. T. Romulo ex consulatu ad populum conuicto male acti imperii rei militaris: haud maiora forent Manlii Capitolini decorani perdidisset illa exitu uitæ: ante. xxii. annos bina ceperat spolia. primus omnium eques Coronam muralem acceperat. vi. Ciuitas. xxxvii. Dona xxxiii. cicatrices aduerso corpore exceperat. P. Seruilium magistrum equitũ seruauerat. si non regno suo seruasset. Verum sunt in his quidem uirtutis opera magna: sed maiora Fortunæ. M. Sergio ut equidẽ arbitror nemo quemq̃ hominum: iure prætulerit: licet pronepos Catilina gratiam non derogarit. Secũdo stipendio dextram manum perdidit. Stipendiis duobus ter & uicies uulneratus est: ob id nã manu neutro pede satis utilis uno tantum seruo plurimis postea stipendiis debilis miles bis ab Hãnibale captus: neq;. n. cum quolibet hoste res fuit. bis uinculorum eius profugus. xx. m. ensibus nullo non die in cathenis aut compedibus custoditus: sinistra manu sola q̃ter pugnauit: duobus equis suffossis. Cremonaʒ ab obsidione exemit. Placentiã tutatus est: duodena hostium castra in gallia cepit/ quæ omnia ex Oratione eius apparent habita cum in prætorio sacris arceret a collegiis ut debilis. Quos hic coronarum aceruos constructus hoste mutato. Etenĩ plurimis refert inique cuiusq; uirtus tempora inciderit: quas Trebia Ticinusq; aut Trasimenus ciuicas coronas deberet

Quæ cannis corona merita: unde fugisse summum opus fuit. Cæteri profecto uictores hominum fuere Sergius uicit etiã fortunam. Ingenio. gloriæ quis posset agere delectum per tot disciplinarũ genera / & tantarum reruʒ operumq; uarietatē: nisi forte Homero uate græco nullũ feliciorem extitisse cõuenit siue operis fortuna siue materia extimetur. De uiris peritis & excellentissimis Ro. longum esset narrare. Opa enim illorum adhuc extant.

De diuitiis Ro.

m Arcus Crassus negabat diuitem nisi qui reddi tu annuo legionem tueri posset. scribit. n. Plinius lib. xxxiii. C. Asinio Gallo. &. C. Mario Cyrino Cos. vi. Kl. Feb. Caius cecilius claudius Isydorus testamento suo edixit / quis multa ciuili bello perdidisset / tamen relinquere seruorum quattuor millia cẽtũ sexdecim. Iuga boum tria millia sex centa: reliqui pecoris. cc. quinqnaginta septem mill. in numerato põdo sex centa millia / qui funerari se iussit sextertiis undecim millibus. Caluus uero orator querebatur uasa coquinaria ex argento fieri: at nos dicit Plini. Carrucas ex argento celare inuenimus / & lectos mulierũ iam pridem totos operiri argento & Triclinia quædam quibus argentum addidisse primus tradit Caruilius folio eques Ro. Idem & aureos fecit lancesq; e centenis lib. argenti / quas tunc super quingentas numero Romæ fuisse cõstat & alia multa incredibilia.

Narrat deniq; Plinius lib.xxxvii. Auctoritatem Catulli poetæ uidentis consulem ciuem dicens Auusq; Seruilii Noniani quem consulem uidimus illeq; proscriptus fugiens hũc e fortissimis suis omnibus Annulum abstulit secum/quem certum est sextertiis uiginti millibus extimatum.

Quid præterea dicendum est de.P.Clodio/quẽ Milo occidit sextertiis centum quadraginta septem millibus domo empta habitasse.Itaq; & ipsum Milonez sextertia septingenta millia æris alieni habuisse.

Omitto multa de Cæsare Aug.de quo Suetoniꝰ ait. Aedes sacras uetustate collapsae aut incendio assumptas refecit:easq; & cæteras opulẽtissimis donis adornauit/utpute qui in cellam capitoli Iouis sexdeci millia pondo auri gemmasq; ac margaritas quingenties sextertium una donatione contulerit.

Quid dicam de nobilissima & potentissima Fabiorũ familia/quæ propriis sumptibus bellum contra Veientes summens in uno conflicto sex supra trecentos eiusdez familiæ milites patritii ordinis uiros amisit? Diues apud Romanos habebatur:qui exercitũ Ro. poterat ex propriis alere sumptibus/pro ut.M.crassus aluit & alii q̃ plures fecere. Quis præterea ĩ Italia est beatissime pater Iuli nostro tempore princeps seu ciuis tam potẽs tantaq; præditus suppellectili:ut erat Lucullus ipse Romanus/quem cicero Xersem appellauit/qui ad uiginti quinq; mil.hominum honorifi

ce suscipere poterat:nec tñ Lucullus solus ea in urbe diues habebatur/teste Plinio/cum etiam uiginti ciui um millia & eo amplius in Vrbe Romana fuissent/ qui cum Lucullo de diuitiis contendere potuissent. Clodius uero Aesopi tragedii filius Romæ singu/los uniones ac preciosissimas margaritas in côuiuio magnificentiæ cã ad sorbendum dedit.

Ancus autem Martius salis modios sex milia in con giario dedit Po.Ro.qui primus salinas instituit.

T.petronius iuris consultus moriturus inuidia Ne ronis principis/ut mensam eius exheredaret Trullaꝫ murinam trecentis sextertiis emptam fregit.Sed Ne/ro(ut par erat)principes uicit omnes.cccc.sextertiis fragmenta emit/& cupidinem unã parauit q̃ potaret. Omitto Trullam cristallinã centũ quadraginta mil/libus empta a matre familias nec diuite. Opera ipsa ædificioꝝ d iuitias Ro.ciuium demonstrarunt.

De nonnullis triumphantibus.

i Vlius cæsar quinquies triumphauit.

Primus excellentissimus triumphus fuit galli/cum.Sequentem uero egit Alexandrinũ.Deinde põ ticum.Proximum Aphricanum. Nouissimuꝫ uero Hyspaniensem diuerso quemq̃ apparatu:ascenditq̃ capitolium ad lumina.xl.Elephantis dexra atq̃ sini/stra Lychnos g estantibus / teste Suetonio / Pontico Triumpho inter pompæ fercula trium uerborũ præ tulit titulum. VENI. VIDI.|VICI.

Quid dicam de Pompeio Magno:qui primus triũ/phans Myrrhina uasa inuexit:sexq; pocula ex eo triumpho capitolino Ioui dicauit/quæ primum ad hominum usum transiere. Abacis etiam escariisq; uasis inde expetitis. Excreuitq; in dies eius rei luxus Myr/rhino.lxxx.sextertiis tres Pompeius ipse magnus in tertio Triumpho transtulit alueum cum texaris lu/sorium e gẽmis duabus latum pedes tres lõgum ue/ro ped.iiii.& lunam auream pondo.xxx. milliũ:le/ctos triclinares tres uasa ex auro & gemmis abacorũ nouem:Signa aurea tria Mineruæ matris & Apolli/nis/coronis ex margaritis.xxxiii. Montem aureum quadratum cum ceruis & leonibus & pomis omnis generis circũdata uitæ aurea. Museum ex margaritis in cuius fastigium horologiũ erat cũ imagine GN. Pompeii e margaritis/& alia q̃ plura spolia aurea.

Omitto triumphum Scipionis Aphricani:qui teste Liuio lib.xxxii.in triumpho suo argenti pondo centum millia.xxii.in pub.ærario posuit ad urbẽq; sta/tuas pulcherrimas & infinitã prædam perduxit.

Paulus Aemilius ex uetustissima Aemiliorũ patritiorum familia post uictoriã de Lugubris habitam profectus est cum exercitu contra Perseum Macedonum Regem:ipsum tandem cum filiis ac filia captum cum uniuerso thesauro Macedoniæ romam deduxit:cui S.P.Q.R. Præparauit triumphum. Omnia tẽpla Vrbis aperta erant sertis & floribus exornata/& in oĩ

bus locis Vrbis/per quæ trāsiturus erat arcus lignei triumphales fabricati uariis ornamentis erecti fuere. Prima.n.die uix Signis Figuris Collossis Tabulis transmittendis suffecit.
Secunda uero die Macedonum arma multis curribꝰ delata fuere sicut erant scuta gateæ Thoraces Ocreæ omnia ex auro adornata. Post hæc autem in curribꝰ sequebantur uiri qui nummismata ferebāt argentea in uasis.cccl.Quodlibet.n.uas erat trium talentorū/ quattuorq; uiri singula uasa regebant:alii uero crate ras/phialas argenteas/ornatissimosq; calices aureos deferebant. Tertia uero die stabant Tibicines classi/cum & bellicum sonum dantes/post quos.cxx.bo/ues albi deauratis cornibus uictis & sertis ornati du cebantur cum patenis & uasis sacrificandi. Postea ue ro sequebantur & uiri ut supra portantes aurea num mismata in uasis/numerus uasorū trium Talentorū fuit.lxxxiii.cum aurata fiala decem Talentorum pre tiosis margaritis exornata cum aliis q̃ pluribus uasis aureis magni ponderis lapis pretiosis adornati.Post hæc erat ornatissimus Persei Regis deuicti currus cū spoliis & diademate cum armis eius in altum extēsis: Postea uero Darius & Alexander Regis filii cum pe dagogis & alumnis fortunium suum pro ætate non intelligentes:quos pulcherrimos paruulos ad lachri mas Senatus populusq; uniuersus præ gaudio com motus est:omnisq; turba regis filios & filiā ad mise/

ricordiã cõuersa est. Ipse uero Perseus rex post filios demissa facie trepidus ac turbatus ĩcedebat: post quẽ amici eius & duces & potẽtes & familiares ibant mœsti & lachrymantes: ut spectaculum letitiæ & doloris uisum est: uictores & uicti lachrymabantur. Post eũ aureæ coronæ deferebantur: quas a ciuitatibus Græciæ Aemilius dono acceperat: numerus enim coronarum erat. cccc. Postremo uero Aemilius ipse triumphans uictor ornatissimo curru inuectus sequebãt purpuram auro cõtextam indutus laureatus lauriqꝫ ramusculũ manu dextra gerens: quem trahebant q̃tuor equi candore certantes cum niue. Milites uero subsequebantur in ordine canẽtes patria carmina salibus permixta: nonnulli uero Aemilii laudes & uirtutes: currum subsequebantur captiuitate liberati raso capite & pileati deinde equites laureati. Erãt ibidẽ & arma uictorum laureata in triumpho/ qui triũphabant coronam lauream cum peruenisset ad capitoliũ post sacrificia ponebat in Iouis gremio.

Iulianus imperator Romam cum triumpho uia Flãminia ingressus aureo carpento ciues obuiam factos mira benignitate inspexit & ueneratus est dictitans illud Cyneæ Pyrrhi legati uerum esse tot se uidere Reges in Vrbe Roma/ quot ciues populum romanum ad risum cõcitauit: ꝙ porta urbis ĩgrediẽs celsas & fastigiatas: arcusqꝫ triumphales p̃altos & latos/ homo

paruæ ſtaturæ/caput incuruaret more anſerum/leſio nem ueritus. Is præterea campum Martium cum ad miratione inſpiciens ſepulchrum Aug. Cæſaris tot ſimulachris marmoreis & æneis ornatum. Forū Ro. Iouis Tarpei de lubra. Thermas. Porticus in prouī ciæ modum auctas Amphiteatrum Tyburtino lapi de extructum uariis picturis & ſtatuis adornatū tan tæ altitudinis. Pantheon. Templum Pacis circū ma ximum tot aquæ ductus. tot Arcus triumphales. tot ſtatuas per Vrbem ad ornatum poſitas obſtupuit ac tandem dixit. Naturam uires omnes in unam Vrbē effundiſſe. eadem uerba in noua urbe cæteris parib9 ut alter Iulianus dicere poteſt. Si. n. inſpiciamus pa latia Pontificum/& ædes ſumptuoſiſſimas Cardina lium adornataſq; uineas maximis ædificiis picturis/ & ſtatuis exornari obmitto pulcherrimas Domos & Vias ampliſſimas/& Templa ipa iſtaurata tempore Syxti cum pōtibus & tuæ beatitudinis: tamen ut ad inceptum redeam prædictos triūphantes omnes tua Sanctitas ſuperauit. deuictis Potentiſſimis hoſtibus fidei Chriſtianæ expulſiſq; tyrannis Ciuitates eccle ſiæ occupantibus.

Primus triumphus tuæ ſanctitatis fuit de uictoria re cuperatæ Bononiæ: quā Vrbem ingreſſus more triū phantium Sctitas tua triumphali curru inuecta ice debat cum hymnis & canticis præcedentibus proceſ ſionibus & magiſtratibus totius ciuitatis & uicino

oppidorum. Poſt quem exornatum triumphū ſub/ſequebantur Cardinales Reuerēdiſſimi numero.xx. cum ep̄is.xliiii.& multis prælatis & Curialibus. Erant & milites ipſi uariis armis exornati ueſtibuſq; ſericeis auro contexto circum ornati cum inſignibus ruereis. Inter quos erat Præfectus urbis & Senogal. nunc uero dux Vrbini nepos tuæ ſanctitatis cū exer citu eccleſiæ uariis armis exornatus. Erat & Nobiliſ ſimus Marcus Anto. Columna capitaneus Po.Flo/rentini cum multis Romanis uiris expertis. Erāt & alii milites Floren.Bononienſes/& Peruſini/Piſtori enſes uniuerſo populo ſpectante cum plauſu & læti/tia conclamentes. Iuli Iuli Pater patriæ & Conſerua/tor libertatis & Po.Bononienſis.

Omitto Templorū ornamenta & Arcus triūpha/les per uniuerſam Ciuitatem erectos auro/ſertiſq; ex ornatos cum epythaphiis de liberatione patriæ a Ty rannica ſeruitute. Omitto præterea laudes & carmi na pluribus in locis afixa & recitata.audiebat͂ undiq; Clangor tubaꝝ/& claſſicū ſonitum & belloꝝ ſtrōꝝ. Erant præterea nōnulli miniſtri tuæ ſc̄titatis/q publi ce iter plebem ipſam ſpargebant auream pecuniā & argenteam in ſignum liberalitatis & magnificentiæ/quod ipſi Romani triumphantes in eorū triumphis nunq̄ feciſſe legitur/mirabile dictu/donec ad Tem/plum.ſ. Petri uentum fuit/in quo peractis ſolemni/bus ſacrificiis ad palatium poſtea uentum eſt: ubi &

pecunia multa aurea in publica platea militibus spar
sa fuit spectaculi gratia dataq; benedictiōe unusquisq;
gaudens ad propriam remeauit:die.xi. mensis No/
ueb.M.DVI.quo anno & flores rosarum & poma/
& tempora extiua fuere e mēse decembrio. Et omnes
Bononienses dicebant uere Iulius pater est cœloruz
& Planetarum.
Secundus Triumphus fuit recuperatis ecclesiasticis
rebus in ingressu magnæ urbis Romæ:ut tēpla om/
nia Vrbis aperta uariis sertis & floribꝰ exornata erāt
uiæq; ipsæ arabicos odores spirabant:in quibus erāt
erecti cōtinui arcus lignei auro exornati/columnisq;
de argentatis suffulti. Erat ꝑterea ipse arcus Domitia
ni in campo martio adeo exornatus ac uariis statuis
& picturis instauratus a bona memoria Georgii car.
Vlixbonensis & epi portuensis ac si nouiter ipse Do
mitianus iterum triumphasset.
Omitto magistratus & officiales ac totam curiā Ro.
cum processionibus & Clero totius urbis/qui oēs in
die palmarum/occurrerunt obuiam dicentes:Bene/
dictus qui uenit in nomine domini liberator Vrbis
& ampliator imperii conseruatorq; libertatis ecclesiæ
donec uentum est ad Vaticanum in templo Diui Pe
tri Apostoli/ut alias deo dante maiora de tua sancti/
tate scribam/ac Tertium triumphum duobus prædi
ctis in meliorē forma redactis addam/quod erit ma/
ximū de infidelibus ipsis ac perfidis maumethanis.

De magnitudine imperii & triumphis.

Triumphus non idem ualet quod ouatio teste Pomponio Læto: qui dicit. Domitis multa cæde hostibus habebatur triũphus/ & boues cornibus auratis mactabantur: cum uero hostes sine pugna & sanguine cum ducibus nostris conuenissent/ qm̃ res per acta sine cæde esset ouatio erat. pedes ingrediebatur Vrbem/ qui sic uicisset sine ferculorum pompa myrtho coronatus una cum militibus: tibicines ouantemque præcedebant: quæ paciferæ choreæ instrumenta sũt/ in sacris mactabantur oues: unde ouationis nomen. In triumpho clangor tubarum. In ouatione uero cõcentus tibiarum: ille Martis hic Veneris erat. Scribit pterea de magnitudine Imperii romani dicens. Ab ortu usque ad Indos propagati imperii fines: nõ Euphrates/ non Tygris uetuere/ non superbæ regum persarum minæ: a meridie Aethiopes per legatos adcersere: ab Aquilone barbaræ/ feræque legationes Sarmatarũ domitæ: ab occasu Gensoriacus Oceanus admirabilis uictoriæ: testis est simul & Brittannicus. Igitur toto terrarum orbe undique Romana arma illustres uictorias adsecuta sociis lætitia præbuere: rebellibus metũ terroremque pugnare cupientibus. Porro Persæ armis Ro. cedere cõfessi intra positos terminos se tenuerũt. Vergilius nanque Maro.

Imperium sine fine dedi. De ueneratione principum Ro. beatissime pater scribere non audeo. dicit.

enim prædictus Pomponius. Dioclitianus uero Ro principum uictoriosissimus diuinos honores impe raroribus Augustis habendos præcepit: nam cũ pri ores: ut Consules salutarentur. Primus ipse uoluit adorari: uelut in eo esset cœlestis maiestas: fratrem so lis ac lunæ se nuncupans. Imperatores antea manus exosculandas nobilibus præbebant: postea uero sub leuabant ad oris osculum/ uulgus genua exoscula/ batur. Dioclitianus edicto sanxit uti omnes sine ge/ beris discrimine prostrati pedes exoscularentur/ qui/ bus etiam uenerationem quãdam adhibuit exornãs calciaméta auro & gemmis & margaritis/ quod fecis/ se ante. C. Calliculam memorant. de Triumpho do mitiani parpulchre scripsit Pomponius lib. ii. Quid plura? Augustinus tria uidere uoluisse dicitur. s. Ro mam triumphantem. Paulum prædicantem/ & Chri stum in carne.

De laude ipsius urbis.

d E Vrbe Roma multa dicenda forent. paucis ta men uerbis expediam. Dicit. n. Pli. lib. iii. Nec ignoro ingrati ac segnis animi existimari posse meri to. si breuiter atq; in transcursum in hunc modum di catur. Terra omnium terrarum alumpna/ eadẽ & pa/ rens numine deum electa/ quæ cœlum ipsum clarius faceret: sparsa congregaret imperia: ritusq; moliret: & tot populorum discordes ferasq; linguas sermonis cõmertio contraheret ad colloquia/ & humanitatem

homini daret/breuiterq; una cunctarum gentium in toto orbe patria fieret. Et quid agam tanta nobilitas omnium locorum/quos quis attigerit? tanta rerum singularum populorumq; claritas tenet. Vrbis Roma uel sola in ea & digna etiã festa ceruice facies/quo tandem narrari debet opere?

Et qualiter Campaniæ ora per se fœlixq; illa ac beata amenitas/ut palam sit uno in loco gaudẽtis opus eẽ naturæ. Iam uero tota uitalis ac perhennis salubritatis cœli temperies est tam fertiles campi: taʒ aprici colles/tam innoxii saltus: tam opaca nemora: tam munifica siluarum genera: tot montium afflatus/tanta frugum & uitium olearumq; fertilitas: tanta nobiliũ pecorum uellera: tot optima thauris colla: tot lacis/tot amnium/fontiumq; ubertas totam eam perfundens tot maria/portus: gremiumq; terrarum cõmertio patens undiq;/& tanq̃ ad iuuandos mortales ipa auida in mare ꝓcurrens: neq; ingenia/ritusq; ac uiros & lingua manuq; superatas cõmemoro gẽtes: ipsi de ea iudicauere græci/genus in gloriam suam effusissimum quotam partem ex ea Græciam magnam. Sribit præterea. lib. vii. gentem in toto orbe præstantissima una omni uirtute haud dubiæ romana extitit.

Strabo ait. Hos quidem prosperos rerum euentus ipsa regiones natura præbet adiecit ei Romanus populus quicquid ex prouidentia consultandum erat.

Nam cum in condẽdis ædificiis græci acuti maxime

ac solertes fuisse uideantur/cum pulchritudinē &mū nimētum ingeniose prospicerent/portusq; & agri fe/racitatē.hi ea maxime animaduerterunt:quæ illi par uifeceruut.Hormisdas a Constantino imp. quid de Vrbe Ro.sentiret. Id tātum placere respondit:quod didicissent ibi quoq; homines mori(ut philosophū decebat)loquutus est. Quid dicam beatissime pater de ciuibus & populi ro.numero?Censū Romæ agi tato iuuenta sunt ciuium ro. lxix.centena &. cxliiii. mil.Olympiade.ccvi.salutis uero Christianæ an.xl. viii.Hæc est illa Roma/quæ genuit Scipiones & Fa/bios/Metellos/& Lucullos/Sullam & Marium/Ora tium/& Mutium/Fabricium/& Dentatum/Marcel/los/& Pompeios/atq; ipsum Cæsarem/& Augustū. Hæc est illa præclara Vrbs quæ tot excellentes inge/nio uiros edidit Varronem.s.atq; Catonem:Salusti um/Tullium:& Hortensium.Omitto Gracchuʒ:& M.Antonium/aliosq; multos prudētissimos uiros. Hæc tandem illa est æterna & potens aureaq; Roma/ quæ perdomito orbe terrarum genuit Sanctissimos pontifices uidelicet.

Cletum & Clementem Marcellum & Syxtum Gre/gorios & Leones atq; Siluestrum & alios multos :& ad id summi culminis fastigium peruenit ut omniū populorū regna/omniū gentium imperia magnitu/dine/potentia/uirtute superauerit. Iuuēcus hyspan9 in euangeliorum opusculo heroicis carminibus au/

ream Romam nominat. Pompo. uero læ. terrarum deã & gentium Reginam appellat/quam Vrbem Franc. Petrarca mundi caput & urbium reginam uocat. Hic xp̄s profugo Vicario fuit obuius hic Petrus in cru/cem actus: hic truncatus est Paulus: hic assatus Lau/rentius. hic sepultus ueniēti Stephano Prothomar. locum fecit. hic spreuit feruens oleum Ioannes. hic Agnes post obitum uiuens suos flere prohibuit. Sꝫ quo pergo? possum ne tibi in hac parua papiro Ro/mam designare? Profecto si possim/non oportet: no/sti omnia/nōn quia Romanus ciuis: sed quia talium imprimis rerum curiosissimus ab adolescentia fuisti/ qui. n. hodie magis ignari rerum romanarum sunt: q̄ romani ciues? inuitus dico. Nusq̄ minꝰ Roma co/gnoscitur/q̄ Romæ: qua in re non ignorantiam so/lam fleo (q̄q̄ qd ignorantia peius est?) sed uirtutū fu/gam exiliumq; multarum. Quis enim dubitare pōt: quin illico surrectura sit: si ceperit se roma cognosce/re? Forliuiensis autem scribit. Propria quædaꝫ habet Vrbs Roma adeo præclara excelsa & admiranda: ut nedum alibi in orbe inueniantur: sed nec etiam trans/ferri liceat optari: qui Romam ipsam rerum caput & Dominam non uiderit temere quicquam alicubi ad/mirabitur. Quid plura beatissime pater? Quænā est illa urbs in toto terrarum orbe sub aureo sæculo fun/data nisi roma in Latio & Ethruria posita? Plinius. n. libro tertio ait. Saturnia inquit est ubi nunc Roma.

Antipolis uero ubi Ianiculu3 in parte romæ. Habet enim sancta Vrbs limina apostolorum Petri & Pauli & terram sacro martyrum cruore purpuream & alia loca deuotissima cum indulgẽtiis & reliquiis sanctorum & sanctarum dei de quibus in sequenti libro nõ nulla dicam: secundoq; finem imponam.

Bartholomeus Cyniscus Francisco Albertino.

Qui cupis euersam iam per tot sæcula romam
 Primeuam in faciem cernere: nostra legas:
His nanq; inspicies fora cuncta: Theatra: Cloacas:
 Aelogya: Eurypos: Balnea: Templa: Vias.
Quicquid quale & ubi septem sub regibus: & quid
 Induperatorum tempore: & ante fuit.
Hæc melius nemo est qui concinnauerit unq̃
 Quæ uatum mille uix monumenta canunt.

Bart. prædicti Tetrasticon.

I/liber impauidus domini subiturus amici
 Iudicium/hic musas/hic helicona colit:
Non est qđ timeas si tu laudaris ab illo:
 Spernere tunc ronchos inuidiamq; potes.

De noua Vrbe.

Yxtus Quartus summus & maximus Pontifex cepit Vrbem instaurare. Primus.n.obscuras porticus destruxit: ac uias & plateas urbis dilatauit & lateritio opere strauit:ecclesiasq; multas dirutas a fundamentis in pristinam formam redegit. Successores uero ipsum imitari conati sunt. Postremo sanctitas tua & Syxtum ipsum cæterosq; breui temporis spatio superauit: opera enim ipsa dilucide ueritaté rei demonstrant:ut noua urbs merito appellari possit. Multum tamen differt ab illa prima antiquitate. Nam quanta Roma fuit ipsa ruina docet.

Pompo.lætus lib.ii.Ro.hy. scribit.Badulam qui & Totila flagellum dei appellatur: post euersam italiaz Vrbem ipsam solo adequasse.dicit enim Gotthi duce Totila Vrbem romam proditione Isaurici militis xvi.Kl.Ian.Porta celimontana ingressi imperio potiti sunt:nec eo contenti bona diripiunt.Mœnia bona ex parte solo æquant:domos aliquot igni absumũt: incolas omnes cuiusq; gradus atq; ordinis rexpotissimuz Totila ab Vrbe abire præcepit:ducturus alio in loco coloniam.Multitudo omnis in propinquas Vrbes se recepit/sine habitatoribus urbis relicta est: mansitq; in ea solitudine amplios.xl.diebus.

Hæc sunt tua monimenta parens romule:hæc est illa

æterna Vrbs terrarum dea gentiumq; Roma/cui par est nihil/& nihil secundũ:quæ undiq; uicto pene orbe ad uectos triumphos recepit:cuius imperium occidentis oceano & trans tygritanis regnis terminatũ: tu ne illa Roma ad quam tot sunt sub cœlo gẽtes cõuenire ius erat? Tu ne illa/quæ innumerabiles colonias emisisti? Sed iam ciuili intestinoq; hodio eo lapsa es:ut honorificentior habereris:si nomen tuũ tantummodo extaret. Scribit præterea incendium in Vrbe surgentibus flammis diebus.xiiii. emicuisse: sed nõ omnia ædificia in cineres iuisse. Verumtñ tres regiones Portam.s.Capenam.Piscinam pub. & Auentinum ipsum adeo consumpsisse ut neq; tũc neq; postea restitui potuerit/scribit præterea. Hoc in loco digredi non ineptum putemus/ut scilicet ostendamus epũm ro. caput catholicæ fidei semper fuisse. Roma ipsa terrarum dea & gentium regina poscere uidetur dei sedes & imperii generis humani/sed ubi noua roma præsentibus Aug. lacertos extulit absentia principum nostra Roma paululum imminuta utraq; tamẽ Vrbe principatum sibi uendicante & quæ sequunt͂.

De origine Vrbis & nomine satis ab Igino & Fabio pictore & Beroso dictum est & perpulche ab Io. An. Viterb. uiro Clariss.

Fabius pictor ait. Denominare.n.aut imponere gentibus & locis noua nomina:cũ regiam ducumq; ius est. Suscepto igitur italus italiæ imperio:tum filiam

ſuam Romam nomine:Siculis & ab originib9 in la/
tio præfecit. Quæ relicta capena medium palatinum
tenuit/& in uertice ubi hæret exquilio Romam oppi
dulum condit quod Valentiam ſonat. poſt eius obi
tum ob paludes neglectū oppidū fuit uſq; ad aduē
tum Aeuandri/qui cum oppido ſimul reſtituit no/
men. Quæ quidem Vrbs Syxti & tuæ ſanctitatis tē/
pore inſtaurata & in nouam formam redacta eſt/&
quotidie diuerſis ī locis ædificiis āpliſſimis exornat.

De nōnullis eccleſiis & capellis.

d E primaria baſilica lateranenſi mentionem non
faciam:in ſtationum opuſculo ſatis dictum eſt
ac etiam in palatio Conſtantini in laterano : tamē pr̄
beatiſſime:iterum atq; iterum prædictam baſilicā cū
baptiſterio appēditio pene collabente Sanctitati tuæ
plurimum commendo antequam corruat.

Baſilica diui Petri apoſt.principis in Vatic.a beato
Silueſtro Pa.eiuſdem nominis primo fuit:quæ cen/
tum marmoreis eſt ſubſtentata columnis:quamqui
dem nunc tua beatitudo amplificat.excedit enim ad/
mirationem & magnificentiam Græciæ in ædificatio
ne Templi Aepheſiæ Dianæ ducentis uiginti annis
factum a tota Aſia. Templi.n.lōgitudo.ccccxxv.pe/
dum. Latitudo uero.ccxx. Columnæ.cxxvii. a ſin/
gulis regibus factæ.lx.pedū altitudine ex his.xxxvi
cælatæ.teſte Plinio.lib.xxxvi. Nil mirandum eſt Bea
tiſſime pater. Nam templum cathedralis eccleſiæ Scē

Mariæ floris nuncupatum/ciuitatis nostræ Florenti næ e septis quadratisq; lapidibus constructum cum nonnullis capellis emusiuo adornatis marmoribus diuersorum colorum totum incrustatum excedit p̄/dictæ Dianæ Templum. Latitudo:n. ipsius est ped. ccciiii. in parte crucis/corporis uero. cxlviii. Longitu do totius ecclesiæ ped. ccccc. Altitudo uero. cxl. Alti tudo autem marmoreæ testudinis in medio positæ ped. ccciiii. Turris uero campanaræ marmorea uariis statuis exornata ped. cclxxx. omitto pauimentū mar moreum inceptum & sepulchra pulcherrima ipsius Templi celeberrimi/quæ omnia deo dante sanctitas tua uult superare in supradicta basilica: quod præcla rum & admirabile opus iam ad sidera tendit fabri/cæ/cui sanctitas tua Fatium. s. R. E. Car. tit. s. Sabi/næ instituit.

Obmitto turrim campanarum: quam tua beatitudo plumbeis laminis exornauit.

Basilica diuæ Mariæ maioris a diuersis pontificibus ampliata: quam fundauit Ioannes patritius romanꝰ tempore Liberii PP. quam postea Xyxtus. iii. amplia uit & musiuo exornauit ut in stationū opusculo di/xi. Alexander uero. vi. laquearia aurea posuit supra q̄ hoc anno tua beatitudo tectum cum trabeis instaura uit: omitto organum & turrim pulcherrimam cāpa/narum: quam tua beatitudo plumbea teca & Aurata pila cum cruce exornauit.

Ecclesia.s.Laurentii extra muros quam nuper Reuerendissimus Oliuerius Carrapha Card.neapolitanꝰ exornauit & laquearia aurea uariis picturis adornata restituit. De aliis ecclesiis principalibus & antiquis satis in opusculo stationum dixi.

Ecclesia.s.Crucis in hier.in nonnullis locis cum pulcherrima capella emusiuo a Reuerendissimo Bernardino hyspano ti.car.instaurata est cum imagine praedicti uiri doctissimi ac sacraꝶ cerimoniarũ erudiss.

Ecclesia.s.Mariæ de populo a Syxto.iiii.fuit ab ipsis fundamentis cum claustro instaurata:quam hoc anno tua sanctitas non degenerans a patruo Syxto ampliauit pulcherrimisq; picturis & sepulchris cum nouis capellis & cœmiterio Iulio exornauit ut dicam inferius de capellis.

Ecclesia.s.Mariæ de pace a Syxto.iiii.fundata postea uero ab Oliuerio Carrapha car.neap.exornata.

Ecclesia.s.Mariæ in dõnica uulgo in nauicula antiq̃/ & deuota/quam nuper Reuerẽdissimus Ioannes de medicis Florentinus primarius Diaconus Cardi.S.R.E.eiusdem tit.collapsam in pristinam formam restituit. De praeclarissima familia medicorum satis in stationibus dixi:quæ quidem in locis piis omnes alias familias nostri temporis superauit: ut opera ipsa nõ solum in Italia multis in locis apparent sed in ipsis ecclesiis & locis terræ sanctæ uisuntur in laudem prædictæ nobilissimæ familiæ auctores multi prae/

clarissimi diuersa opuscula publicarunt.

Ecclesia.s.Mariæ de Loreta urbis & ecclesia.s.Rocchi ex helemosinis pub.fundatæ sunt tempore tuæ San.

Ecclesia.s.Mariæ de anima apud ecclesiam pacis a natione almanorum instauratur & amplificatur.

Eecclesia indiuiduæ trinitatis in colle hortulorum a rege Francorum incepta & a reuerendissimo Gulielmo maclouiense presbytero card. & episcopo p̄nest. exornata qui lapides maioris capellæ ex gallia ad urbem propriis sumptibus transferre iussit.

Ecclesia.s.Saluatoris cum eccl'ia .s. Lodouici ibidem contigua fundata est a natione gallorū.

Ecclesia sanctæ Barbaræ perpulchra constructa est a natione Anglicorum.

Ecciesia sancti Io.baptistæ cum fraternitate Floré. ab ipsis florentinis constructa.

Est & alia ecclesia.s.Io.bap.de misericordia cum hospitale in qua sepelliuntur corpora qui pœnam capitalem merentur a Natione Florentinorum fundata apud Velabrum.

Ecclesia.s.Petri in monte aureo siue Ianiculo perpulchra a fundamentis restituta a regina hyspaniorum.

Ecclesia sancti Iacobi in circo flammineo a natiōe hyspanorum diuino officio solemniter quottidie ueneratur maxima cum reuerentia.

Ecclesia.s.Stephani in Celio monte & alia ecclesia sci Theodoli marty. apud palatium maius a Nicholao

Papa.v.instaurata.
Ecclesia.s.Saluatoris de pede montis in trans Tyberim cum alia ecclesia sancti Ioannis & san.Cosmæ & Dam.cum monasterio &.s.Stephani in columnis ripæ cum alia ecclia ꝓpinqua ad radices Auentini.
Et ecclesia sanctorꝫ Quirici & Iulictæ cum ecclesia sci Vitalis mar.&.s.Susannæ & Viti & Modesti mar.
Et ecclesia sctōꝝ mar.Nerei & Archilei cum Ecclesia sancti Stephani in Vaticano cum nonnullis capellis quæ omnes collapsæ a fundamẽtis syxtus.iiii. anno Iubilei restituit.
Omitto extra Vrbem ecclesiam.s.Pancratii cum aliis multis/quibus addidit reliqas & indulgentias.
Ecclesia.s.xii.Apostolorum cum porticu & uestibulo instaurata fuit a tua beatitudine/ut apparet in epithaphio marmoreo cum his litteris.s.
SEDENTE Syxto.IIII.pont.max.Iul.Car.s.Pet. ad Vinc.nepos hanc basilicã pene collabẽtẽ restituit.
Ecclesia.s.Petri ad Vin.cum habitationibus fratrum a tua beatitudine maxima impensa instaurata est.
Ecclesia.s.Blasii de pannetta apud Iuliani palatium a fundamentis incepta est a tua beatitudine:cui quidẽ gratiam concedat dn̄s perfinitam uidere.
Ecclesia.s.Laurentii in damaso a Damaso.PP.cōstructa:quam postea collapsam Raphael Riarius Reue. Card.tit.s.Georgii a fundamentis restituit.
Ecclesia sanctorum Sergii & Bacchi instaurata fuit a

Reuerendiſſimo Gabrielli Card. Agrienſi.
Eccleſia ſanctorũ Petri & Marcellini a reueré. Philip/ po Car. Cenoman. collapſa in priſtinam formam re ſtituta eſt.
Eccleſia. ſ. Marci ab ipſo Marco PP. fundata poſtea a Paulo. ii. inſtaurata poſtremo uero a reueren. Car. de grimmanis exornata.
Eccleſia. ſ. Auguſtini cum habitationibus fratrũ con ſtructa fuit anno chriſti. M. cccclxxiii. a reuerendiſſi mo Guliermo de Eſtouteuilla epiſcopo Oſtiẽſi. car. rothomacenſi &. S. R. E. Camerario.
Eccleſia. ſ. Anaſtaſiæ deuotiſſima/quam collabente partim uero dirutam reuerendiſſimus robertus Vir doctiſſimus eiuſdẽ ti. preſbyteri Car. Nanceñ. in pri ſtinam formam reſtituit ampliauitq̃.
Sunt & aliæ multæ eccleſiæ inſtauratæ de quibus ne ſim prolixus mentionem non faciam.
Capellla Nicolai. v. & alia ſecreta Eugenii. iiii. q̃s fra/ ter Io. flor. ord. præd. perpulchre depinxit in palatio apoſtolico ſunt a tua beatitudine picturis & marmo ribus ac porta pulcherrima exornatæ.
Capella PP. ſyxti. iiii. in palatio apoſtolico ppulchra ĩ. q̃ ſunt picturæ noui & ueteris teſtamẽti cum ponti ficibus ſanctis/manu & arte mirabili nobilium picto rum concertantium uidelicet. Petri de caſtro plebis/ & Alexãdri & Dominici & Coſmæ atq̃ Philippi flo ren. quam tua beatitudo ferreis catenis muniuit: ac ſũ

periorem partem testudineam pulcherrimis picturis & auro exornauit opus praeclarum Michael.Archã/geli floren.statuariae artis & picturae praeclarissimi. Omitto sacrarum locum ab Innocentio.viii. funda/tum ampliatum uero a tua beatitudine:in quo sunt ad honorem dei & ornatum praedictae capellae para/menta gemmis & auro cum unionibus contexta.sũt & uasa multa aurea & argentea cum pulcherrimis cã/delabris deauratis:quae omnia tua sanctitas donauit Sunt ibi praeterea reliquiae & cruces & calices & alia ornamẽta a Paulo & syxto & Innocentio/atq; Alexã/dro Pontificibus instituta.Omitto pluuialem ditissĩ mũ/quem magnus presbyter Ioannes Indianus do no misit syxto pont.max.Omitto regnum trium co ronarum preciosis margaritis a diuersis pontificib9 exornatum.Omitto praeterea aliud regnũ ditissimu3 idest infulam pontificalem cum aliis ornamentis/& indumentis pont.a tua beatitudine. Quid dicam de xii.Apostolis argẽteis deauratis a tua beatitudĩe lar/gitis.Plura:praedictos omnes Põtifices quas sancti tas superauit.

In ecclesia.s.Petri est capella cum choro & pulcherrĩ mis columnis porphir.spolia thermarum Domianĩ quae uocatur Syxti capella:in qua est sepulchrũ aene um syxti.iiii.quae omnia tua sanctitas in minoribũ. constituta benemerenti patruo posuit : ut dicam in Epythaphiorum opusculo.

Eſt & alia capella parua ſed pulchra in eccleſia ſancti Petri ad uincula cum ferreis cathenis beati Petri apoſtoli/quam tua beatitudo æneis intrinſecus & extrinſecus ſculptis exornauit tabernaculis.

In eccleſia ſanctoꝝ.xii.apoſtolorū eſt capella maior pulcherrime depicta cū tabernaculo marmoreo.iiii. porphireis columnis ſubſtentato cum alio tabernaculo marmoreo corporis Chriſti & apoſtoloꝝ Phil. & Iacobi ſimulachris cum ſepulchro Raphael. germano/quæ omnia poſuit tua beatitudo anno ſalutis Chriſtianæ.Mcccclxxvii.ut aptius dicam in epyth. Omitto marmoream aquilam inter antiquas ruinas repertam/quā ſuper portā eccleſiæ.S.tua collocauit.

In eccleſia.ſ.Mariæ de populo ſunt multæ cappellæ uariis picturis & marmoribus exornatæ maiorē uero capellam tua beatitudo fundauit/ac uariis picturis exornauit manu Bernardini Peruſini in qua ſunt ſepulchra pulcherrima ut dicā inferius de ſepulchris Omitto Coronationem Virginis argenteam cū Angelis pondo lib.cl·quam tua ſanctitas dictæ capellæ donauit cum aliis muneribus.

In Baſilica.ſ.Petri in Vatic.eſt tabernaculū marmoreum.iiii.porphireis ſuffultum colūnis:in quo ſunt xii.Apoſtoli ſculpti cum paſſione martyrii apoſtolorum Pet.& Pauli:manu Mathei pullarii flo. ſculptoris præclariſs.quod quidem opus mirandum Syxtꝰ iiii.reſtituit auroq; exornauit.

In Basilica.s.Mariæ maioris in capella maiori ē pul-cherrimum tabernaculum marmoreū manu Minii florenti.impensa uero Reuerendissimi Guliermi de Estouteuilla Camerario.
In ecclesia.s.Laurentii in Damaso est tabernaculum & capella sacratiss.Corporis Xpi uariis marmoribꝰ & picturis/quod opus societas eius cum dña Theresia Hyspana fundauit.
In ecclesia.s.Mariæ super mineruam est capella in honorem Vir.Mariæ & beati Thomæ de Aquino constructa ac dotata a Reueren.Oliuerio carapha Card. Neapo.epis.Hostien.quam Philippus alterius Philippi de Lippis pictor excellentiss.Flor.mira arte depinxit ut opa eius Flor.in templo diuæ Ma.Nouellæ demonstrant.
Est & alia capella de Tornaboniis flor. depicta a Dominico Girlādario flor.ut opera eius flor. in templo trinitatis & Mariæ nouellæ demonstrat.
Est ibi alia capella Vir.depicta a fratre Io.flor.
Sunt in Vrbe aliæ multæ capellæ ornatissimæ:ut est in ecclesia.s.Mariæ de ara cœli & de pace &.s.Petri in monte aureo &.s.Marci & Honorii & aliaꝶ ecclīaꝶ.

De palatiis Pontificum.

P Alatium lataranense a ueteribus pont.instauratum est/in quo nōnullæ antiqtates ro.apparēt.
Palatium apostolicum.s.Petri in Vaticano instauratum fuit a Nicolao.iii.Vrsino deide a Nico.v. & Eu

genio.iiii.Postea uero a Paulo pio.ii.& a Syxto.iiii. qui atrium & bibliotecas & capellā extruxit:ac ut di/cam a fundamentis ipsis totum restituit. Deinde ue/ro ab Innocentio & Alexandro ampliatum est. Po/stremo uero quantum a tuā beatitudine ampliatum & instauratum sit res ipsa est in promptu. Plus enim tua.S.hucusq; fecit q̃ omnes alii prædicti per annos centum non fecere:in quo sunt portæ uariis marmo ribus cum statuis adornatæ a tua beatitudine. Sunt præterea aulæ & Cameræ adornatæ uariis picturis ab excellentiss.pictoribus concertantibus hoc anno instauratæ. Prætereo faciles ascensus ad cōmoditatē ædium palatinarum cottile opus ex laterculis & lapi de Tyburtio:ut ad summitatē usq; tecti facile possit equitari.Omitto laquearia pulcherrima auro & pic/turis exornata in ipsis aulis uariis marmoribꝰ & por phireticis lapidibus stratis.

Palatium.s.Mariæ maioris a Nicolao.v.incohatum opus sumptuosiss.& imperfectum quod quidem ꝓ ut erat tua beatitudo exornauit ac portis ac ualuis & fenestris & aliis necessariis rebus muniuit: ecclesiā q; ipsam imagine argentea Virginis exornauit tectūq; super laquearia instaurauit.

Palatium sanctoꝝ.xii.apostoloruꝫ a Martino qnto Colūp.inchoatum quod quidem postea tua beatitu do a fundamentis sumptuosissimo ædificio restituit ac statuis uariisq; picturis & marmoribus exornauit

una cum ecclesia ibidem inclusa: quod quidem Re/ ueren.F.Socherinus flor.uult perficere.
Palatium.s.Marci a Paulo.ii.incoatum postea uero a Laurentio Cibo Car.beneuentano exornatum.po stremo uero a Reuerendiss.Domi. Grimanno cum ecclesia exornatum est.
Palatium.s.Sabinæ in quo Honorius.iii.& alter.iiii Eugeniusq.ii.pontifices habitarunt est antiquuz ac deuotum:quod quidem reueren.Car.montis rega/ lis instaurauit:postea uero a Fatio Sanctor. Viterb/ eiusdem tit.Cardi.cum Viridario in nonnullis locis instauratum in quo loco erant ædes sabinæ ro.
Palatium Conseruatorum & Senatoris Vrbis in mõ te Tarpeio ampliatum est a diuersis pontificibus.s. a Bonifacio.ix.Martino.v.Syxto quarto.& Innocẽ/ tio.viii.multisq in locis tempore tuæ.S. pulcherri/ mis picturis exornatum. In quo sunt monimenta q̃ plura Ro.S.statua Herculis ænea cũ hac inscriptiõe.
SYXTO.IIII.PONT.MAX.REGNANTE.
Aeneum Herculis simulachrum aurea mala secundũ uiuente Tropeum sinixtra gerentis in ruinis Hercu/ lis Vict.fori boar. effossum conseruatores in monu mentum gl'iæ romanæ heic locandũ curarunt.
Est ibi caput Collossi fracti cum hac inscriptione.
Tempore Innocentii Pont.Max.viii.
Caput ex collosso Cũmodi Ant.Aug. Alt.tricenuz cubitum inter ruinas templi pacis in multa f usta re/

perto cõſpiciundũ cõſeruatores Vrbis ro.heic iuſſeti Palatium nouum Iulianum cum eccleſia.ſ.Blaſii de pãnetta ibidem incluſa habet turres & loca fortiſſima pro cõmoditate & utilitate pub.quod quidẽ præclarum opus a fundamentis ipſis tua ſanctitas extruxit cum ampla & recta uia noua: Omitto aliud palatiuꝫ apud eccleſiam ſancti Petri ad Vincula nuper inceptum a tua beatitudine: Sunt & alia multa ædificia diuerſis in locis Vrbis a Syxto & tua ſanctitate cõſtructa/quæ ad utilitatem pub.& ornatũ urbis pertinẽt: ut alias deo dante copioſius ſcribam.

De domibus Cardinalium:

dOmus reuerendiſſimi car.ſ.Georgii cum ſtatuis ac picturis columnis& multis marmoribus ſuffulta cum eccleſia ibidem incluſa eſt perpulchra: quam Reue:Rap.riarius ſaonenſis.S.R.E. Camerarius a fundamentis erexit.

Domus Vrſinoꝝ propinqua cum orologio campi Flo.quam eximius Franciſcus Venetus Vicecancell. fundauit/poſtea uero a Reueren.Petro Rhegino ſiculo preſbytero Cardi:intus & extra uariis exornata eſt ſtatuis atq; picturis.

Domus reue.Franciſci Piccolominei car.ſenenſis nõ longe eſt a pdicta in qua erant ſtatuæ graꝝ poſitæ.

Domus cancellariæ/quam Rhodericus Borgia uice cancellarius reparauit:Galeottus uero nepos tuæ ſãctitatis Vice cancell.multis in locis ampliauit ac ſta/

tuis marmoreis ac pulcherrimis picturis exornauit:
Domus sancti Laurentii in lucina apud arcum domi
tiani a pluribus card.ampliata.s.a Ioanne morinēsi/
& a Philippo Calandrino summo penitentiario:po/
stremo uero a Io.bap.Cibo & a Georgio ulisbonēsi
patria portugall:cardinalibus/cui quidē Fatius car/
sanctæ sabinæ nonnulla pro cōmoditate addidit pro
ut eius insignia indicant:
Domus.s.marcelli fuit constructa a reue.Io.Veneto
epō Port.card:ti.s.Angeli:
Domus.s.Mariæ in uia lata a Reuendiss. Gabrielle
Agriesi Car.ti.s.Sergii & Bacchi fundata fuit. Postre
mo uero a Reueren.Fatio de sanctoriis Viterbiensi
Card.titu.s.Sabinæ sumptuosiss.ædificiis ampliata
cum atrio & porticu & capellis & Aula pulcherrima
depicta:Omitto Viridaria/in quibus sunt uasa mar
morea sculpta cum sacrificiis & raptu Sabinaꝝ.
Omitto aquarum conseruationem subterraneam/&
cameras uariis picturis & statuis exornatis ut eius in
signia palmæ indicant.
Domus Cardinalis Columnensis apud ecclesiam.s.
xii.Apostolorum quam Io.ii.Diac.Cardi. Colum.
pluribus in locis instaurauit.
Domus Francisci Portii non longe a prædicta:quaꝫ
Reueren.Pet.Fuscherus car.ampliauit.
Domus reue.Oliuarii carraphæ in Quirinali solati
gratia constructa est ab eodem Reue.Oliuerio card.

Napo. cum uinea & hortulo & aliis locis multis pi/ ᵭuris & epitha. exornatis cum epigram. multis.
Domus Reue. Io. Stephani Ferr. Pedemontani car. Bononien: apud equos marmoreos cum hortulo/& pulcherrimis habitationibus: non longe a qua eſt ui nea dñi Vlixis de Fano cum domo pulcherrima/in quo loco eſfoſſa fuere multa marmora cum ſtatuis e quibus unam habet in ædibus ſuis fractam Cupidi nis uero dormientis miro artificio ſculpta eſt in pala tio mantuæ.
Domus cum uinea & plurimis hortulis apud eccleſi ſiam ſanctæ Agathæ reue: Federici Diac. Car. s: Sene rini/in qua ſunt Viridaria perpulchra non longe a q̃ eſt uinea noua reuer. car. de medicis flor:
Domus Antoniotti Ianuenſis epi præneſt. & Card. S. R. E. tit. ſ. Praxedis apud eccleſiam tituli prædicti quamquidem Reue. Gabriel de Fano eiuſdem tituli preſ bři car. ampliauit.
Domus ſancti Anto. abb: non longe a prædicta quã Reueren: Fatius ti. ſ. ſabinæ collabentem reſtituit cũ eccleſia ſcti Andreæ penitus deſtituta ac pauimentũ cum tecto renouauit & alia q̃ plura cum hoſpitali/& horreis addidit in augmentũ & ornatũ dictæ ecc̃liæ:
Domus reue: Ioannis de medicis flor: priamii Diaco ni card. eſt apud Alexandrinas & Neronianas Ther mas non longe ab eccleſia ſcti Euſtachii/in qua ſunt nõnullæ portæ marmoreæ mixtæ cum pulcherrima

Biblioteca statuis & picturis exornata:
Domus scti Augustini a Reuerendissimo Dominico Card. Firmano tit. s. crucis fuit constructa quam postea Reueren. Franciscus Cusentinus car. exornauit:
Domus sancti Apollinaris ædificata fuit a reueren. Gulielmo de Estouteuilla Car. Rothomacensi: postea uero ab Hieronymo reuer. epo sabin. & a Leonardo Agen. cardinalibus exornata.
Domus cum turri de Flisco apud puteum albũ/quã Vrbanus Lauaniæ comes fundauit: postremo uero a Nicolao Lauaniæ comite Cardi. de flisco ampliata est ac uariis picturis decorata:
Domus reue. Iuliani de Cæserinis Diaconi Car. cuz speciosa porta exornata/quam Iulianus eiusdem domus Diac: Card: patruus fundauit/ in q̃ sunt statuæ Ro. super portam uero uisuntur insignia rueréa cuz his carminibus litteris aureis:
Iulius auratas reuirenti in robore glandes
Pollicitus pacem iuraq; remq; dabit.
Domus reue. Io. Iacobi apud tinctam Thyberis:
Domus Farnesia ab Alexãdro reue. de Farnesio titu sancti Eustachii amplificata est atq; exornata:
Domus. s. Mariæ trans Tyberinæ: quam reue. Marcus Saonen. doctiss. uir eiusdem ti. Cardi. cum horto & aliis habitationibus instaurauit.
Domus. s. Crucis apud plateam iudeoꝝ site uisunt cum monumentis priscorum ro.

Domus reue.car.Sabelli ro.non longe ab ecclesia sci Nicolai in carcere in qua sunt duo sepulchra marmorea cum statuis sculpta & Herculis erumnæ ibidez uisuntur.Sub ædibus prædictis est Theatrũ Marcelli Dorico Ionicoq; more pulcherrime constructum ꝑ ut existunt uestigia.

Domus Laurentii manilii in platea iudeorum uariis epithaphiis & picturis Ro.exornata.

Domus bufalorum nõ longe a columna antonina.

Domus Hieronymi de picis apud ececlesiam sci Laurentii in damaso nõnullis picturis exornata/atrium cuius lapidibus tyburt. & marmoribus adornatũ ẽ.

Domus de ualle & saxolis atq; butii & Mapheis no/uæ sunt uariis picturis & statuis adornatæ.

Est & domus epi.N.apud turrim argentinam cũ scala pulcherrima apud quam Reue.Iulianus.ii.de Cæsarinis Diac.car.s.Angeli porticum pulcherrimã cũ columna pretiosa construxit.

Do.ursinorũ in monte Iordano & aliis locis positæ.

Domus Bernardini de monte falco in Aghonis platea cum puteo pulcherrimo.

Domus mellinoꝝ est apud ecclĩã.s.Mariæ de aĩa.

Do.ciuiũ ro.de scã cruce cum pulcherr.statuis.

Domus Io.de mõte mirabili episcopi Vasion. apud ecclesiam sancti Aug.

Domus cum uinea apud portaz Septi. augustini de Chigis Senensis.

Domus Hadriani ab ipſo Hadriano car.fundata.
Do.de Finario:quam Carolus card.conſtruxit.
Domus de Socterinis a Reueren.Franciſco florenti. Card.Vulterano conſtructa.
Domus pulcherrima.ſ.Clementis a reueren.domi/nico conſtructa/in qua ſunt infraſcripta carmina in lapide patio ſculpta.

Stet domus hæc donec fluctus formica marinos
Ebibat/& totum teſtudo perambulet orbem.

Quã poſtea.R.Franc.de rio card.papien.exornauit.
Do.in platea.ſ.Petri a.R.Marco Veneto conſtructa
Sunt & aliæ multæ domus in Vrbe:de quibus bre/uitatis cauſa taceo.
Nullam facio mentionẽ de Turribus:una quæq3.n. domus reueren.cardinalium turres habet.
Eſt turris ſubura in Subura:quæ corrupto uocabu/lo appellatur turris ſecura pro ſubura.

De hoſpitalibus.

Hoſpitale.ſ.Spiritus in ſaxia ædificatum fuit ab Innocentio.iii.poſtea uero a fundamẽtis cum eccleſia opere ſumptuoſo inſtauratũ fuit a Syxto.iiii Pont.max.in quo Carolam reginam Cypriam rece/pit a qua munera multa cum ſanctis reliquiis accepit ut dixi in ſtationum & Epythaphiorum opuſculo: & dicitur in ſaxia a uico ſaxonum:qui ſaxones tẽpo re Hadriani primi pontificis in dicto loco ob urbis & eccleſiæ defenſionem recepti fuere.

Est & hospitale digniss.s.Saluatoris in laterano
Est & hospitale sancti Saluatoris & Mariæ de conso/
latione apud capitolium ex helemosinis constructũ
cum hospitale Ianuensium a camera aplica ápliatũ.
Omitto hospitale Almanorũ/Anglicorumq3/& gal
lorum/atq3 Hyspanorum/Florentinorũq3 & aliarum
nationum. Tamen pater Beatiss.nullum ex prædic/
tis inuenio/ut est illud.s.Mariæ nouæ de Florẽtia ab
Eugenio.iiii.commendatum/ecclesiam cuius conse/
crauit/in quo loco ad minus sũt.ccc.infirmi/totidẽq3
mulieres in hospitali coniuncto cum omnibus me/
dicorum subuentionibus.Omitto hospitale præcla/
rum.s.Mariæ de misericordia a Pio.iii.maxime com
mendatum:Omitto præterea hospitale scti Saluato/
ris de congregatione presbyterorũ/ac sancti Io.Bap.
de bonifacio & alia quæ quidẽ oĩa sunt nu. xxxviii.

De Bibliotecis nouæ urbis:

IN Palatio apostolico in uaticano est illa præcla
ra biblioteca a Syxto.iiii.constructa cum eius
imagine/ac pulcherrimis picturis exornata cum his
Carminibus:

Templa domum expositis:uicos fora mœnia põtes
Virgineam Triuii quod repararis aquam
Prisca licet nautis statuas dare cõmoda portus
Et Vaticanum cingere Syxte iugum.
Plus tamen urbs debet/nã quæ squallore latebat
Cernitur in celebri biblioteca loco.

Sunt picturæ doctorum & alia carmina ut dicam in opusculo epithaph.

Est & alia bibliotheca apud prædictam/quæ græca dr ab eodem sixto constructa cū camera custodū.

Est & tertia bibliotheca pulcherrima/in qua sunt codices auro/& argento sericinisq; tegminibus exornati a prædicto sixto cōstructa:in quo loco Vergili opa uidi litteris maiusculis conscripta:

Omitto strumenta geometriæ & astronomiæ & alia quæ in liberalibus disciplinis pertinent auro & argēto picturis exornata:

Est præterea bibliotheca noua secreta ppulchra(ut ita dicam)Pensilis Iulia:quam tua beatitudo construxit signisq; planetarum & cœlorū exornauit/additis aulis & cameris ornatiss.atq; de ambulatoriis auro/& picturis ac statuis exornatis nō lōge a capella syxtea:

Omitto bibliotecam sci Petri a diuersis pont.cōstructa & a tua beatitudine exornata:

In ecclesia sanctoꝝ.xii.Apostolorum & sctī Petri ad uincula/sunt bibliotecæ a tua beatitudine cōstructæ atq; picturis exornatæ.

Præterea sunt in Vrbe aliæ multæ bibliotecæ ātiquæ ut apparet in ecclesia.s.mariæ ara coeli & mineruæ & sancti Augustini & sabinæ & aliorum locoꝝ.

Est præterea in ædibus Reueren.Io.de medicis flor. primarii diac.Card.biblioteca pulcherrima codices cuius magnificus Laur.pater eius ex græcia nonnul

los per Angelum Politianum transflatare ac multos Flor.transcribere fecit:in qua sunt nonnullæ statuæ marmoreæ cum Satyro pulcherrimo.sunt ibi præterea opera muliorum philosoꝑ & poetaꝝ/oratorũq;. Omitto opuscula infinita diuersorum auctorum in laudem præstantissimi Cosmi de medicis/qui Venetiis bibliotecam pulcherrimam construxit in ecclesia sancti Georgii. Vidi præterea nonnulla opuscula in laudem Petri & Laurentii de medicis quæ oïa Guerrinus uir doctiss.mihi ostendit.sunt præterea opera multa super Platonem a Marsilio Ficino flor. Extant & opera Baptistæ Leonis de Albertis flor.exquisitissimæ doctrinæ:qui libros.x.de architectura composuit:quos Bernardus eius frater doctiss. uir emendauit/ac Laurentio medici(ut erat uoluntas auctoris mortui)præsentauit cum aliis opusculis:quæ omnia noster Romulus Aretinus efflagitauit ut imprimerentur:& accepta copia illius architecturæ lib. Sigismũdo uiro doc. & secretario sanctitatis tuæ donauit.In qua biblioteca pro cõmodo suo quisq; studere potest non obstante præsentia Reueren.Car.uiri doctissimi græcarum/latinarumq; litterarũ & musicæ peritissimo.Lilius enim Vicentinus ait. Diucq; Laurentio basilica ornatissima eximio opere/ac magno impendio a deuotiss. Cosmo mediceo constructa cum biblioteca/qui & celebrari monasterium btĩ Marci Euangelistæ or.s.Dominici a solo ædificauit

cum pulcherrima biblioteca latina & græca atq; Hebrea: aliudq; apud Fesulas canonicorum Regu. ubi bliotecis adeo pulcherrimis & librorum copia refertis: ut oēs superarent: quas suo tpe habuit Italia.

De castro sancti Angeli.

c Astrum .S. Angeli: ut supra diximus in mole Hadriana ab ipso Helio hadriano imp. cōstrūctum fuit. molesq; Hadriani dicebatur. postea uero turris Crescentii. Postremo autem castrum sancti angeli propter apparitionem Angeli tempore Gregorii Pa. ob quam causam est ibi capella cū picturis miraculi dedicata ut in stationibus dixi. & a Bonifatio ix. cepta muniri: deinde ab Alex. vi. postremo uero a tua beatitudine multis in locis istaurata: in qua mole sunt porticus cum uiridario & fortiss. turribus in quo loco pontifices ipsi tuto se defendunt. Sed conqueror de fortuna beatissime pater/ob gratiam uero lætor. sum nanq; patre Sācto matre uero Angelica/ nomineq; Frācisco a michael angelo patruo educat9 sub tutela uero Xanctæ uiduæ natus florenti patria Inuida fortuna mihi erumnas & inopiam tribuit cū seruitute uoluntaria quāuis patientia/duce uirtute/ sit uictrix fortunæ (ut quæ sæpe accidit sāctitati) quā deprecor ut seruulum Albertinum respiciat/ac semp defendat.

In dicta mole uidi affixa in die coronatiōis carmina infrascripta Aurelii Sereni Munopol.

Oraclo uocis mundi moderaris habenas:
Et merito in terris diceris esse deus.
Te nemo superat sancta pietate/fideq;/
Relligione graui/moribus/atq; probis
Tanta tibi est animi probitas/qđ Iulius alter/
Inter pontifices nemo repertus adhuc.
Nullus adhuc fuerat tanto iam nomine dignus:
Tu solus Iuli diue secundus ades.

De Beluidere.

INter palatium apostolicum & palatiũ Innocẽtii PP.viii.in loco/q Beluidere dicitur:tua.S. construxit ædificium perpetuum opere sumptuoso uariis lapidibus/& æneis/marmoreisq; statuis exornatum.Omitto loca pulcherrime depicta/in quib9 ciuitates Italiæ ceberrime depictæ uisuntur. Omitto præterea loca amplissima & amena dorico more con structa cum turribus & balneis/& aquæ ductibus. Sunt ibi nemora ferrarum & auium cum Viridariis & hortulis/quibus in locis homines solatii causa uagari/debacchariq; possunt.Omitto loca sumptuosissima thermarum more constructa:adeo q̧ equester per latum & altum parietem tripliciter ab uno palatio ad aliud facile peruenitur maxima pontificũ/cardinaliumq; cõmoditate una cũ utilitate & pulchritudine.Omitto locum pro conclaui designatum a tua Beatitudine & montes ipsos adæquatos/& ualles adimpletas & alia multa ibidem maximis sumptibus/

breuiq; curriculo temporis constructa: quæ quidem omnia aliam Vrbem demonstrant. Omitto deniq; latum/& altum parietem recto tramite designatum a palatinis ædibus ad molem usq; Hadriani cum amplificatione Leoninæ ciuitatis & alia q̃ multa ibidem designata a tua sanctitate.

De Porticibus.

IN Vaticano est porticus .s. Petri duplex/in pariete unius est nauis fluctuans cum Apostolis emusiuo depicta ab Iocto Flor. pictore excellentiss. simul cum architectura: ut apparet in præclara turri marmorea ecclesiæ florentinæ. Opera cuius per Italiam multis in locis extant: fuitq; a Benedicto .xi. pōti max. in Auinionem ad pingendum martyrum hystorias accitus ingenti prætio/ morte interueniente opus omisit. In sepulchro marmoreo cui9 sunt car.

Ille ego sum per quem pictura extincta reuixit.

Vt aperte dicam in epidha. opusculo.

In prædicta porticu .s. Pet. uisuntur carmina icisa.

Quem liquidos pelagi gradientem sternere flucts
Imperitas fidumq; regis trepidumq; labantem
Herigis: & celebrem reddis uirtutibus almum
Hoc iubeas rogitante deus contingere portum.

Apud gradus marmoreos plateæ .s. Petri est portic9 pulcherrima a Pio .ii. fundata: uulgo Benedictio pōtificis dicitur: postea uero ab Alexan. postremo autē a tua Beatitudine ampliata: opus quidem necessariū

oportet enim ceptum principium cum plateæ latitu/
dine adimplere qđ quidem erit opus præclarũ.
Est porticus claustralis palatina a Syxto fundata.
Est porticus.s.xii.apostolorũ a tua Beati.fundata.
Est porticus sancti Petri aduincule a tua.S.constru/
cta/in qua depicta fuere carmina infrascripta litteris
aureis apud insignia ruerea.
Astra palatinis quæ tangit ab ædibus hospes
Hac primum nata est Iulia quercus humo.
Sũt in Vrbe & aliæ portic9 diuersis in locis cõstruc:

De uiis & plateis.

u Ia Pontificum notissima/per quam Pontif.ad Lateraň.incedit a Syxto.iiii.ampliata/Deinde ab Innocentio.viii.Postremo a tua Beatitudine multis in locis ampliata.
Via Iulia noua a ponte Iulio ad Syxti usq̃ pontem/quam tua Beati.incohauit ad utilitaté totius urbis.
Via Alexandrina in ciuitate Leonina ab Alexan.vi. inchoata tuæ uero beatitudinis tempore perfecte cũ alia uia ꝓpinqua nõ longe a porta uiridaria/quã tua Sanctitas hoc anno ordinauit.
Apud pontẽ.s.Angeli est uia Syxtina cum his carminibus in lapide marmoreo incisis.

SYXTI. iiii.Pont.Max.Iussu.
OPT. AC PIIS.

Quam bene Xystina hæc quæ pp fluminis undas
Auctoris meruit nomen habere sui

Hæc Mariæ quo tépla dedit uia tramite recto
Fecit ut a Petri sedibus esset iter
Xyste tuũ munus iam nunc Xystina uocari
Roma potes: minus est condere quam colere.
Via.s.Celsi a Syxto instaurata & a tua Beati.ãpliata.
Via iudeorũ cũ aliis duobus ꝓpinquis a tua.S.ãpli.
Via.s.Luciæ in ponticis obscuris cum alia ibidẽ pro pinqua hoc anno ampliata fuit a tua beatitudine.
Omitto uias multas in campo Martio & apud eccle siam apostolorum & Mariæ sup mineruam atq; Ni colai & transtyberinæ regionis quas quidem sancti tas tua dilatauit ac lateritio opere strauit.
Sed miror cum tui præcessores beatissime pater mi nime aliquid pro cõmoditate uiatorum ac etiam cu rialium uiarum ausi fuerint ꝓsternere uel ampliare.
Bonum esset: ut tua.S.cum tot & tanta in urbe fece rit/in itinere ab urbe ad Bacchanum usq; pro utilita te communi: ut perpetua sit tuæ sanctitatis memoria iter sit tutũ ꝓstrata uia nemore in pte deleto curare.
Platea.s.Petri a syxto & Pio & tua beatitudine ampli ata est cum platea sancti Celsi ac Mariæ Rotundæ & iudeorum & Agonis.
Platea.s.Eustachii & martii campi & piscinæ & Lau rentii in damaso atq; Marcelli &.s.xii. apostolorum a pluribus põtificibus institutæ ac tempore tuæ.S. laterib9 stratæ fuere additis Cloacis. In platea iudeo rum uidi lapidẽ marmoreum cũ his lr̃is sculptis.

&

IVLII.II.Pont.Opt.Max.
AVSPICIIS.

Iacobus Albertinus & Hieronymus picus Aediles/ Angustia uiæ ad Forum iud. offensi coactis regre/ di domib.ampliand.coerauer. idemq; probauerunt anno Christi.M.cccccviii.

Omitto plateas transtyberinas & aliorum locorum Vr bis/quas omnes tua.S.exornauit amplificauitq;.

De sepulchris memorandis.

In Basilica lateranensi est sepulchrum æneum/ uariis marmoribus exornatum Martini.Pa.v. Columpnēsis non longe a quo est lapis marmoreus cum inscriptione.R.Alberti de albertis flor.Car.tit. sanctæ Crucis.anno xpi.Mccccxlv.cum alio sepul/ chro porphiretico miro artificio sculptum.

In ecclesia beati Petri in Vaticano in medio capellæ syxti est perpulchrum æneum sepulchrum uariis sta tuis exornatum:qđ quidem tua beatitudo patruo sy xto summo pont.B.M.Pos.an.xpi.Mccccxciiii.

Non longe a quo est aliud æneum sepulchrum qđ quidem Laur.Cibo Car.posuit patruo Innocentio PP.viii.B.M.

Omitto sepulchra duo Pii.ii.&.iii.seneñ.marmorea manu flor.statuis & picturis exornata.

In ecclesia Diuæ Mariæ maioris est sepulchrum Io. Patchii Fundat. ecclesiæ in labro porphiretico cum aliis sepulchris memorandis.

In ecclesiia.s.Mariæ de populo sunt multa sepulcra Cardinalium uariis picturis & statuis exornata.
In maiori uero capella sūt duo sepulchra marmorea pulcherrima quæ tua sanctitas Ascanio mariæ Vice cancellario/& Hieronymo saonensi Card.ben.Mer. pos.manu Andreæ sansuini flor.excel.statuarii.
In ecclesia.s.Mariæ Nouæ est sepulchrum marmoreum ad sinistram maioris capellæ unionibus exornatum:in quo requiescit corpus Reré.ac sapientiss. Alemanni de adimariis florentini card.ti.s.Eusebii.
Omitto sepulchra ecclesiarum multaruȝ ut est in ara cœli & sanctæ Mariæ super mineruam & Augustini &.s.Pauli & Agnetis uir.exrra Vrbem.
Tamen beatissime pr̄ in ciuitate flor. uidi sepulchra multa ænea/& marmorea miro artificio sculpta:de q̄ bus mentionem faciam ut sanctitati tuæ aliquantulum delectationis dem.ut est in ecclesia diui Laurentii sepulchrum magnifici cosmæ de medicis marmoribus & lapidibus porphireticis exornatum cū æneis craticulis & hac inscriptione.s.
DECRETO Publico Pater Patriæ.
Non longe a quo est aliud præclarissimum sepulcrū æneum uariis marmoribus prorphireticis exornatū quod quidem Laur.& Iul.de medicis posuerunt prī patruoq̄.Omitto alia sepulchra medicea ibidem posita uariis marmoribus & picturis exornata.
In ecclesia.s.Io.bap.est sepulchrum æneū Io.cossiæ

quondã PP.uariis picturis & marmoribꝰ exornatũ.
In ecclesia sanctæ Crucis sunt multa sepulchra mar/morea ut dicam in opusculo epytha. Omitto sepul/chra Abbatiæ &.s.Mariæ nouellæ & Trinitatis cum lapidibus marmoribus ac porphireticis uariisq; pic/turis exornata. Omitto præterea nonnulla sepulchra e lapide indice constructa uulgo paragone maximæ existimationis & pretii auro exornata.
In ecclesia.s.Mariæ de Carmino est sepulchrũ mar/moreum statuis & picturis exornatum quod qdem Reue.Franc.Car.Vulterr.& magnificus Pet.de So/therinis eius frater primus & perpetuus dux & Con/falonarius.S.P.Q.F.Viri doctiss.atq; ditiss. Tho mæ equiti deaurato pri.B.M.posuerũt.
Omitto sepulchrum excell.maximæ existimationis ad honorem scti Io.gualberti in ecclesia indiuiduæ Trinitatis constructum.
Omitto sepulchra multa extra urbem ut est in eccl'ia s.Miniatis sepulchrum marmoreum Reue.Iaco.car. tit.s.Eustachii ut dicam in epitha.
Est & aliud sepulchrum marmoribus & porphireti/cis lapidibus exornatum in ecclesia montis Olueti a Gugliermo de Capponibus flor.epo corton.cum capella & aliis ædificiis constructum.

De ualuis & columnis æneis.

iN Basilica lateranensi stant quattuor ingentes columnæ æneæ/quæ tẽpore Titi(ut circũfert)

& Vespasiani ad Vrbem translatæ fuere/aliqui autẽ credunt eas fuisse columnas quas Vergilius in tertio Geor.lib.memorat.
Fulgentes ære columnas sub Aug.principe.
Erant & aliæ columnæ multæ in Vrbe.
In baptisterio & scã scõꝝ sunt portæ æneæ ut in stati onibus dixi.Omitto portas æreas.s.Adriani & Ma riæ Rotundæ & Oratorii.s.Petri in Vaticano & alio rum locorum ut in capella.s.Petri ad uincula cum in scriptione Syxti & Iulii.
In basilica.s.Petri est præclara porta ænea:quam Eu genius.iiii.fabricare fecit a præclariss.Ant.flor.æra/ rio sculptore. Tamen pater beatiss.portæ baptisterii diui Io.bapt.in ciuitate flor.positæ multum a prædi ctis differũt:in quibus inenarrabili sculpti æris ope noui ac ueteris testamenti hystoriæ apparẽt:utrarũqꝫ sculptor fuit Laur.cionus flor.statuarie quidem mi/ rabilis artifex:quod opus non minore tamen spacio q̃ quinquaginta annorum tempore absoluit.
Omitto portas æneas cum duobus suggestis & aliis rebus in ecclesia diui Laurentii manu Donati florẽ.q & æneum sepulchrum Io.pp.in bapt.fabricauit:
In Cathedrali est porta ænea manu lucæ de Rubea sculptoris præclarissimi:
Omitto statuas pulcherrimas pub.ĩ locis positas:ut apparet in cathedrali & turri Campanarum & pala/ tio priorũ libertatis &.s.Michae.& in ædibus medi/

teis ac patianis ab ipsis flor.fabrefactæ.

De officina cudendæ pecuniæ.

n On longe ab ecclesia.S.Celsi tua sanctitas offi/
cinam pecuniæ cudendæ construxit:in quo lo
co Aurum & argentum deargentatumq; Aes floren
tinorum more perducere facit:Fiunt enim argẽtei nũ
mi Iulii appellati cum apostolorum ac Ruereæ fami
liæ insignibus cuduntur q; medii Iulii ac diuersaru;
pecuniarum genera imprimuntur/quæ nunq̃ huius
modi Romæ nec in terris ecclesiæ uisa sunt.
Omitto aureos nummos uariis carecteribus impres
sos cum æneis trientibus deargẽtatis:quæ omnia ad
Vrbem ipsam florentini transtulerunt mutatis insi/
gnibus.Aureus nummus florẽtiæ extensus fuit an/
no xp̃i.Mccccxxiiii.quia lucri gratia/quædam aliæ
ciuitates illum extendentes figurabant/in quib9 nũ/
mis ab uno latere Christus cum Io.Bapt. baptizan.
ab alio uero lilium:in æneis uero de argentatis Ioã.
Bap.solus : ab altera parte lilium prædictum .
Omitto alias officinas & ponticas multas diuersarũ
rerũ a tua Bea.cõstructas ad utilitatẽ & ornatũ urbis

De Fontibus & pontibus.

i N Vrbe plures sunt pontes ut supra enarraui
inter pontem Syxti Aelii Hadriani erat põs tri
umphalis/quem nunc tua beatitudo uult instaurare
& iam Iulius pons a populo Ro. appellatur funda/
menta cuius extant diruta non longe ab ecclesia sãcti

Spiritus de aliis pontibus nullam facio mentionem quis a tua beatitudine multis in locis instaurati sint.
Pons sci Bartho. a Benedicto instaurato ut apparet in lapide marmoreo:
BENEDICTVS Almæ Vrbis summꝰ Senator restaurauit hunc pontem fere dirutum.
Pons.s.mariæ a martino.v.columnensi instauratus.
In platea Diui Petri in Vat.est fons uariis marmoribus ab innocentio & alex.& a tua Beati.instauratus.
Est & fons in loco/qui Beluidere dicitur cum puteo & aquæ ductibus subterraneis miro artificio cōstructus milliario.ii.ad Vrbem perductis a tua.S.
Est & fons aquæ Virginis in triuio Fonte in campo martio a Nicolao.v.& Syxto.iiii.restitutus: in quo loco.D.Bartholomeus de doxis aduocatus consistorialis perpulchras ædes fundauit cum Viridario/& fonte marmoribus exornato/ubi dicta sapientum sculpta sunt.in parte uero anteriori ædium legitur inscriptio cum his litteris.
VIRGINEM Aquam Ad.viii.ab Vrbe lapidē uia prænestina collectam.M.I.F.C.Sentio.Sp. Lucretio Coss.adduxit.
Prædictam aquam hoc anno non sine maximo dispendio tua.S.instauratis aquæ ductibus restituit.
Est & fons marmoreus apud ecclesiam.s.mariæ transtyberinæ/quem Lupes Car.fūdauit/ut carmia sculpta denotant/& cum desicatus fuerit Reuerendiss.

Marcus Vigerius Saonensis uir doctiss. eiusdem ti. Car. in pristinam formam restituit:
Sunt & alii fontes in Vrbe in campo martio diuersis in locis ut est in domo Io. piccinini & i uinea eiusdē:

De Cloacis & purgatione Anienis.

m VItis in locis Vrbis sūt Cloacae a diuersis pō tificibus constructae: ut eorum insignia demō strant: nouissime uero pluribus in locis nōnullas in staurauit ac nouas construxit tua beatitudo. Quae q dem alueum Tyberis & Anienem ipsum purgare fe cit/ut nauigabilis fieret: Opus qdem praeclarum & utile Vrbi Ro. Tyburtinæq; ciuitati: quæ quidē om nia miro artificio & ingenio a tua sanctitate adinuen ta sunt/ut naues ipsæ facillime in Tyberim ipsum perducantur onuste/maxima cōmoditate simul cum utilitate totius Vrbis. De Tybride flumine regali nullā facio mentionem: qui sæpe urbem ipsam inun dauit: ut fuit tempore Alex. ut apparent in lapidib9 marmoreis apud ecclesiam mineruæ & mariæ trans/ pontinæ & sancti Eustachii: in radicibus apēnini ori tur ab alia uero praedicti montis parte nascitur Ar/ nus fluuius Regalis.

De Aedificiis a Iulio secundo diuersis in locis constructis.

i N urbe ipsa magnum & admirabile opus Basi lice. s. Petri in Vat. Sanctitas tua incepit anno Christi. M. dvii. die. xv. mensis Aprel. in fundamen

tis cuius tua beatitudo primũ lapidẽ marmoreũ cum aureis nummis soléniter posuit manu propria pro/sentibus.xxxv.Cardinalibus & tota curia & po.ro. cum hymnis & canticis post missaʒ de spiritu sancto a.R.Francisco Sotherino Flo.Car.Vulterano ibidẽ solemni pompa celebratam/in quo lapide erant inci/sæ infrascriptæ lr̃æ a Dñico Antonio de chiarellis.

IVLIVS. II. PONT.MAX.AEDEM DIVO Petro dicatam uetustate collabentem in digniorẽ am pliorem q; formam ut erigat fundamenta iecit anno Christi.MDVII.

Omitto cerimonias multas quas eodem die ibidẽ fie ri uidi a pontifice & Card.& prælatis.

Quid dicam de ecclesia.s.Mariæ de populo & Scõꝝ xii.apostolorum &.s.Petri ad uincula.&.s. Blasii & sanctæ Agnetis extra Vrbem ac.s.Mariæ de Cripta ferrata:q̃s collabẽtes.S.tua restituit cuʒ ædib9 fruʒ.

Omitto palatium sancti Petri tot in locis instauratũ & gimnasium publicum apud ecclesiã.s.Iacobi apo/stoli ac palatium nouum Iulianum & aliud palatiuʒ s.Petri ad uincula hoc anno inceptum.

Quid præterea dicam de sumptuoso Palatio.s.xii. apostolorum cum Viridario pulcherrimo/qđ qdeʒ opus Reueren.Franciscus sotherinus flor.uult perfi cere & iam incepit.

Omitto præclarum opus cum aquæ ductibus in lo

to qui Beluidere dicitur/ac multa alia ædificia extra Vrbem constructa/ut apparet in ciuitatibus Hostiæ Tyberinæ ac portueñ.& ciuitatis Veteris & Viterbi & aliarum ciuitatum ecclesiæ in quibus palatia Pontificum.S.tua construxit.Omitto arcem ipsam Surrianam & alioꝝ locorum ædificia.
Quid dicā de ecclesia.s.Mariæ de Loreta instaurata? Omitto palatiū magnū i ciuitate ꝓpria Sao.cōstruc. Quid dicam de arce inexpugnabili Bononiensis ciuitatis a tua beatitudine fundata?Omitto palatiū episcopale.s.Petri constructum & palatium pōtificis instauratum cum capella pontificis a tua sanctitate. Omitto statuam æneam cubitorum.xx.quam Boñ. populus tuæ sanctitati posuit manu mich. arcangeli flor.Quid plura?in galliam usq; ædificia pluribꝰ in locis construxit sanctitas tua ut apparet in Auinionensi ciuitate quottidieq; nouas incipit fabricas.
Beatissime pont.Iuli.gratias agamus dño Deo nr̃o/ qui fecit Victoriam & dedit potestatem humilibus: deposuitq; superbos ac potentes VEnetos de sede ciuitatum ecclesiæ & aliorum principum tempore tuæ sanctitatis/quæ quidem nunq̄ tempore aliorum Pōtificum ea pace & tranquillitate/qua nunc uiuunt/extitere:in quibus templa ad honorem dei & palatia ad utilitatem Pontificum & ornamentum ciuitatis ædificāda fore in ipsis uisitatiōibus a tua beati. creditur.

De laudibus ciuitatū Florentinæ & Saonensis.

d E ipsa Italia beatissime pater nullam facio mentionem ait.n.Plinius. Hæc est illa Italia diis sacra:quæ.L.Aemilio.P.C.Statilio Regulo consulibus nuntiato gallico tumultu sola sine externis ullis auxiliis atq; etiam sine trāspadinis:equitum octoginta mill.armauit:& quæ sequūtur. Est enim Italia prouincia Europæ & omnium totius orbis celeberrima numine diuino electa:quæ ut orbem ipsum clariorē faceret:sparsa congregauit imperia/in qua est æthruria cuius caput est Florentia pulchra/de qua:ut in ꝓhemio dixi nōnulla scribam.

Florentia initium habuisse uidetur ante domini nr̄i Iesu xp̄i aduentū annis octoginta tribus Romanoꝝ Colonia.Zaccharias.n.Lilius Vicentinus in lib. de situ orbis dicit.Florentia urbs inclita & nobilissima totius æthruriæ nunc primaria/quæ ante xp̄i aduentum nonagesimo anno a Syllanis militibus condita fuit:hanc Vrbem omnium Italiæ pulcherrimā Arnus regalis fluuius placidis interfluit undis/q̄ atriis & pontibus nobilissimis templisq; deo dicatis/ac magnificis ciuium ædibus decoratur/eam Totilum gothorum Rex per fraudem cepit ac diruit : quam postea Carolus manus imperator cum ex Vrbe Roma tempore Leonis in galliam rediret mœnibus ac portis instauratam maiorē ambitū circūdedit ac nobiles florentinos per uicina oppida diffusos in Vrbem ip

ſam reduxit cum feſulanis eamq; digniss. priuilegiis donatã liberam eſſe uoluit legeſq; ac magiſtratus cõ/ceſſit. In qua multi Pontifices pater beatiſſime Con/cilium & Synodum fecere/ ut fuit tẽpore Felicis. PP. ii. anno xp̃i. M. LV. poſtea uero a Paſcale. ii. celebra/ta fuit Synodus anno xp̃i. M. c. v. in qua fuerunt. ccc xl. epiſcopi congregati fuerunt præterea multi ponti fices qui flor. habitarunt: ut fuit tempore Martini. v. Columnenſis ro. & Eugenii Veneti. PP. iiii. qui per biennium florentiæ cum Cardinalibus & tota curia cõmoratus eſt/ & concilium ibidem celebrauit/ ĩ quo græci eorum imperatore præſente de proceſſione ſpi ritus ſancti/ idem quod Ro. tenet eccleſia cõſenſerũt. maximamq; cathedralem eccleſiam: cuius teſtudo in terris ſingularis Philippi Brunelleſchi flor. archite/cto curante nullis ſubſtentaculis abſolutam prædi/ctus Põtifex ſolemni pompa dedicauit anno xp̃i. M. ccccxxxvi. die uero. xxv. martii atq; plenariam indul gentiam cõceſſit: in qua baſilica iacet corpus Stepha/ni. pp. ix. qui obiit florentiæ anno dñi. M. lvii. Ciui tas prædicta obſeſſa fuit ab Henrico imp. anno Xp̃i. M. lxxx. tamen in pontificis partes perſeuerauit. Hẽ/ricus florentinos iterum obſidet Vrbani. ii. tempore quia pontificis partes ſequebantur. De laudibus/ & pulcherrimis templis & ſumptuoſiss. ædificiis præ/dictæ ciuitatis. Alias deo dante nõnulla ſcribam ·ha/bet. n. eccleſias parrochiales numero. xliiii. computa

tis.xii.prioriis e quibus nonnullæ collegiatæ.
Habet præterea Cenobia uirorum:ac mulierum san
ctimonialium.lxxvi.Hospitalia.xxxviii.Fraternita-
tes puerorum.ix.Virorum uero sine numero absq; Ca
pellis/& Oratoriis multis.Omitto præterea ecclesias
multas & Palatia infinita apud ipsa mœnia Ciuitatis
undiq; constructa:Quæ quidem ædificia aliam Vr-
bem demonstrant.Nunc uero de nõnullis uiris ex-
cellen.prædictæ ciuitatis mentionem faciam.
De uiris sanctiss.habuit Zenobium epũm ac ciuem
flor.qui sæpius in Ambrosiana:nunc uero.s. Laur.
ecclesia dicta:missam cum beato Ambrosio celebra-
uit/ac ut alter Martinus uiuens tres mortuos flor.su
scitauit.Quid dicam de aliis epis.s.Andrea & Podio
atq; Antonio/per merita quorum Deus õstendit si-
gna multa in populo:Eugenium/& Crescentium cõ
fessores omitto/q crebris miraculis corrusant. Quid
dicam de Io.Gualber.Abb.qui primus ordi.Vallis
umbrosæ instituit:brachium cuius demones fugat/
ac lunaticos & ab immundis spiritibus oppressos p
impositionem ipsius brachii liberat:Omitto præte-
rea multos Viros sanctos ord.minorum & prædica
torum/Seruorũq; &.s.Benedicti & Augustini. De
monialibus & sanctiss.Viduis/ac nobilibus matro
nis ne sim prolixior finem imponam. noĩa quorum
scripta sunt in cœlis ac uenerantur in terris.
De uiris excellentibus in Thologia & Philosophia

Antonium habuit & Honofrium archiepos floren. Robertum de Bardis & marsiliũ ficinum/qui nouꝰ Plato a Politiano/& Landino appellatus est. Habuit præterea Leonardum brunum hystoricum.&.L.da/tum Aloysium marsilii Barth.lapacinum.Pallá stro-zium/& Angelum aciaolum:utriq;.n.aurati equites cum Donato eiusdem familiæ philosophi celeberri/mi erant.In iure uero ciuili Acursium cuȝ Francisco filio Dinum muscellanum Laurentium de Rodulfis Io.Andream flor.natione/Bonien.uero adpotione. In poesia uero Dantem Aldigherium & Io. Bocca/cium & Franciscum Petrarcham/q̃uis nonnulli areti-num uelint.Franciscum barbariniũ omitto/& Clau-dianum(teste Zacharia Vicentino) modernos uero habuit Aloysium pulcium & Naldum naldi / a quo nonnulla de componendis carminibus didici:primi-tiasq; fructuum eidem præsentaui/& alia carmina ad Nicolaũ baldellam Cortonensẽ condiscipulũ misi/ ut dicam in opusculo pontificum/& sapientum sen/tentiaꝶ.Omitto Dominicum Floc.& alios multos. In Oratoria uero Baptistamleonem de albertis Pog-gium blandolinum/& Lapum litteris græcis & lati/nis eruditiss.Guidonem de caualcantibus/Gabrie. Landinum.Nicolaum de salutatis in epistolis/& Ni-colauȝ de nicolis.Omitto modernos.f.Christopho-rum Landinum/& Matheum palmerium/& ambos Rinuccinos/ac Beniuenios/& Lippos uiros doctis.

e ipsum Marcellum/& alios multos.
n Geometria Paulum geometra/& Petrum marla3/
Omitto Fatium de Vbertis/de quo Io. Annius ait.
Fatius de Vbertis flo.optimus/atq3 eruditiss. Cos/
mographus/qui in sua geographia antiquitatē Vi/
terbem exploratiss.habens.ait.n.tribus nominibus
dictam Thuscam Veiuzam/& Viterbum/de qua ci/
uitate beatissime pater nonnulla scripsi in opusculo
de significatione & expositione arboris Palmæ dedi
cato D.Dñico francisci Viterb.Secretario.R.Card
sanctæ Sabinæ.Quæ ciuitas Viterb.habuit habetq;
uiros multos excellen.Card.& Epōs.Omitto ip
Egydium Generalē ord.s.Augustini. uirū doctiss
& prædicatorem excelleñ.Scribit præterea prædict
Annius.Fatius florē. hystoricus simul & præclaru
Cosmographus illustrior Blondo fuit:ut qui inge
nio Thusco excelluerit/& explorata loca melius/
certius tenuerit.
In Astronomia Bonactum/sed exula patria Forliui
ensem appellari uoluit.Omitto Laurentium Corsiū
In Medicina uero phisicos multos habuit excelleñ
ut fuit Dinus de Garbo & alter Dinus de gualdo/&
Thadeus/Tursianusq; eius auditor. Omitto Tho
mam/Nicolaum Falcutium/& Ianottū manet. quo
quidem excellentissimos uiros uiuere dico: nam cu
uirtute ipsa/& gloria diem ultimam claurerunt.
In arte uero militari multi fuere peritissimi apud d

...atores ac reges & duces/ut dñs Philippus
co...us eques flor. apud Sigismundũ imp. honore
... auctoritate primus hētur/hic copiarũ Dux factus
xx. amplius ꝓliis uariis tꝑibus Sarmatas & Turcos
in xp̄ianos in ruentes sup̄auit anno xp̄i. M.ccccxvi.
in expeditiōe uero turcorũ Bonaguisius de bonagui
sis cuius flor. præfectus gentis Italorũ cum multis
flor. uiris expertis in arte militari primus fuit in obsi
dione magnæ Damiatæ ciuitatis/qui cũ suis urbem
ipsam primus ītroiuit ac insignia Christianorum su
pra mœnia erexit.

Quid dicā de Ioāne Strotio capitaneo Marchionis
mātuæ/q gloriosus ad portas usq ciuitatis mediola.
bis cuncta uastauit?

Quid p̄terea de Petro Caroli strotio ac Petro de Ca
ponibus? Omitto Io. de medicis/& alios multos/q
ut ueri & antiq Roma. multis & diuersis ꝓliis hostes
superarũt: uictriciaq insignia cum spoliis inimicorũ
ad ꝓpriam triumphantes redierunt.

In regimine uero & cōsilio habuit infinitos: ut fuit
D. Nicolaus acciolus uir strenuus/ac doctiss. in re
bus gerendis sapientiss. qui in regno Neapoli. noīe
...æ Reginæ gubernator extitit an. D. M.ccclxvi.
Moriturq Neapo. anno ætatis suæ. lvi. quo mortuo
nōnulli tumultus in ipso regno oriri cepunt.

Omitto p̄terea multos uiros ex familia medicea/stro
zia/bardea/atq albizea.

Quid dicam de uiris excellentibus in pictur.
Ioctus ac Thomas masacius. Stephãus symia. a
deus ghaddus. Philippus carmellita. Io. ord. præd.
Andreas & Paulus ocellius. & Pisellus. Omitto mo
dernos. s. Leonardum uincium. Dñicum Girland-
riuṁ a quo nõnulla a teneris annis didici. Alex. b
ticellum. Philippũ brandolinũ & Laurentiũ cred
In scu[illegible]tura uero Donatũ & Desiderlũ/ac Luc
Rubea[illegible] terreas statuas cũ uiro mixtas: ut o
inuentor primus fuit. Laurentiũ de Cionis: A
Varrocchiũ: & Antonium rossellum. Philippi
& Mihium. Omitto Antoniũ & Mattheuȝ pul
Michaell. arcangelum qui & pictura excellent
Omitto pterea Andream sansuinum & Ant
ponte Seuio. Omitto ipressores & miniatore
ptores infinitos & moniales ipsas: quæ quidẽ
sa uolumina pontificibus ac regibus scripsere
cturis & auro exornarunt. In architectura ue
buit prædicta ciuitas Philippũ brunellescũ. B
dum rossum. Franciscũ ciecam. Laurentiũ de n
qui & musica & oratoria præclarus fuit cũ ar
ri: ab oĩbusq; appellabatur amator oĩum u
pater uiroꝝ excellentiss. tpe cuius feliciss
omnia peccata ad quẽ reges non solum &
Christiani oratores & munera mittebãt. sed
turcus ac ipse Babiloniæ saladinus oratores
ra balsami & auri sericinasq; uestes & aĩalia in hu

nunq̃ uisa cum tẽtoriis carbasinis & sericeis ua rus coloribus & auro exornati bis ad Laurentiũ prae dictum miserũt: quae oia propriis oculis flor. ꝑspexi Quid plura. Põtifex summe coelum & terra. viii. die ante obitũ ei9 ꝓdigia & signa dedere/ut oibus floren tinis notum est. Quo mortuo: statim uniuersus Or bis ad bella se conuertit. Italiaq; potẽs occasiones un ac praedatiões multas sensit: suosq; principes cu; ous pdidit: quae oia prius consilio magni uiri in consistebant: redeamus ad architecturã in q̃ fuit cus & Bart. gargiolus & Anto. ambo architecti x. vi. Omitto Iulianũ gallensem & alios multos. nusica uero habuit Franciscum caecum: qui musi stronomia non solu; peritus fuit sed et poesia. a VEnetorum Duce uiro doctiss. coronatus: nde uero ut poeta a rege Cyprio laureatus fuit. itto Antoniũ et Franciscũ et alterum Antonium o nõnulla didici (ut in musicae opusculo scripsi) itto praeterea Micha. archangelũ et uxorem ac ip ioniales peritissimas. Sed dolendũ est flendũq; multoꝝ excellentiss. flor. esse abscondita inui t multa in bibliotecis põtificis et mediceis ui on sunt impressa.

cam de mercatura ut fuit Cosmas medices/ numerabiles uiri ditissimi. Omitto Barthol. nonem apud fidelissimũ regẽ portugal. qui nõ ullas naues nostro tpe propriis sumptibus cum re/

gia classe cōtra perfidos infideles parauit.
Omitto agriculturæ peritiss. infinitos. Quid p
dicam de lanificiis et fericinis linteaminibus arte n
gia & auro atq; argento circūtextis: uulgo broccha
& ricchami/ & aliis cuiuscūq; generis exercitiis: N
uiri tantum laudandi sed & mulieres ipsæ laudand
sunt: quæ Romam usq; uenere/ ut monasteria n
la reformarent/ nouissime uero iussu tuæ. S
les uenerunt ad monasterium. s. Siluestri. M
lamitates/ ac bella ciuilia diuersis temporibu
cum peste perpessa est florentia. Nam lugubr
miserāda pestis pene per orbē uniuersum triu3 an
rum spatio usq; brittanos deseuiit/ & āno xpi. M
xl. amplius sexaginta hoīum millia Florenti
Vrbem assumpsit: & per agrū cuncta pene de
liquit: quæ ciuitas prius anno dñi. M. clxxvi.
incendiis magna ex parte cōcremata fuit. Om
sensiones & ciuilia bella & pecuniam infinitā
ptione ciuitatis Lucanæ. Quid dicā de bellis
is cum potentatibus Italiæ. Ipsa. n. in medio
ciuitatū tanq̄ cor ipsius Italiæ constringitur:
(ut oībus patet) uiriliter se defensatur: habe
sia a parte una/ ab alia uero Ianuenses ac
alio latere Lucenses ac Senenses/ ab altero
nonienses/ & Principes nōnullos cum quibu
pugnat nō sine maximo dispendio. Decies cent
& ducenta sexaginta sex aurei nummi millia pe

um huius anni.M.cccxci.menses in mediolanẽ/
bello a florẽtino populo impensa sunt atq integre
persoluta. Omitto pecuniã innumerabilem datã Ste
phano bauariæ duci/qui uenit in flor. auxiliũ/& nil
memorabile gerens in suã regionem reuertit᷑.Omit/
to thesaurũ infinitũ qđ Robertus Imp. a flo.po.ac/
pit contra Galeatium medio.ducem/qui max.exerci
in Italiam trãsiit/& nulla memorabili gesta re trãs
ipsas reuertitur an.xpi.M.cccci.De Pisanorum
o non facio mentionẽ:in quo Venetorũ milites
cum insig.& equitibus a florẽ.profligati & capti
fuere.Quid plura: soli contra Venetos & Ianuenses
censes/Senensesq ac Pisanos atq ipsum Valen
Borgiã/ac exules florentinos impetũ unani/
r facientes eodẽq tpe resisterunt/ac uictoria tan/
potiti sunt. Omitto liburnorum obsidionẽ.
itas ipsa sub eius imperio benigno nõnullas ci/
tes e duodecim æthruriæ habet:q̃rum Mezentius
minabat᷑.s.ciuitates Pisarũ Fesularũ & Volaterra/
:& Aretii.habet & Pistoriũ & alias cum oppidis
riss.& locis fortiss. Omitto Colonias multas
Ro. quas emisit & noua oppida fundauit/Vt
eonardo Aretino/qui scribit. Vrbs uetus a
nis originẽ habuit/quæ oĩa Lilius Vicent.cõ
t.Senenses pr̃ Beatissime uolunt.S. tuã in nu/
iero conciuium ac pont.suorũ habere:cui oratores
m muneribus miserũt.nosq irrident dicentes nul

sum habuisse pontificem. Non. n. sciu...
creto pub. & priuilegio legis ciues Saon. ...
q̃ ciuitas p̃clara Saonẽsis habuit habetq; Car. n
& Põt. Senẽses uero (iuitus dico) nũc taceãt absq
ullis: lætentur uero florentini tris. n. habent C
absq; conciuibus Saon. lætetur & inclyta ciu...
onensis de cõciuibus flor. qui ut alter lu...
ac florent. Bonifacius nanq;. viii. Pont. max.
indixit & publice prælatorũ assensu concion...
& recensuit se eo anno. xii. legationes quaꝝ ...
tini exciterant principes a diuersis mundi pri...
accepisse: et legatoꝝ inde nominib9 atq; f...
lam exhibitis iniunxit. In gloriã ingitur F...
minis affirmo in gubernatione orbis terraꝝ...
nos aliud elementum fore. Vere prophetau...
nouo mundo Albericus Vespulsius Flo. m...
delissimo Rege Portugal. Postremo uero ...
co Hyspaniarũ Rege primus adinuenit nor...
las & loca incognita: ut in eius libello Grap...
paret / in quo descripsit sidera / & nouas ins...
apparet in Epistola eius de nouo mundo ...
tium Iuniorem de medicis. Legitur præ...
Romani a Florentinis populares quasd...
legatos anno Xp̃i. M.cccxxxviii. pop...
bus quidẽ Flor. populus statuta ipsa (ut
maxima cũ reuerentia concessit. Zachar...
descriptione orbis dicit: Florẽtia lanificii a...

præceteris illustratur ciuitatibus: uitiũ & olea fecunda/ac fructuũ omnis generis abundans/ uiris quoq; bonarum artium doctrina preditis: omniq; genere laudis præstantissimis exornatur.

Qua propter Beatiss. Pater IVLI Ciuitas & ciues p[n]obilitate clarent & uirtutibus. nõ. n. opus est/ut a[ug]entur. Solus nanq; Deus laudãdus & glorificãdus est: cui laus/honor/uirtus & gloria/potestas imperium sempiternum.

[U]rbe die. iii. Men. Iun. M. DIX. in die Sanctiss. [I]ndiuiduæ Trinitatis in ædibus Reuer. Cardi. tit. Sabinæ.

Francisci Albertini Distichon.

[S]i errarem/fateor me errare libenter: [Nu]m sine censore nullus in orbe fuit.

Vincentius Rauẽnas ad libellum.

tur cuncti/ac omnis mirabitur ætas: [Q]uod rerum summam parue libelle tenes. non cupiet doctorum turba uirorum [L]icent omnes tu mihi gratus eris.

[Impressum] Romæ per Iacobum Mazochium [Rom]anæ Academiæ Bibliopolam qui in[fra] paucos dies epythaphiorũ opusculũ [i]n lucẽ ponet ãno Salutis. M. D. X Die. iiii. Febr.

